

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Helena Kopecká

Pojem vážné újmy v uprchlickém právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Věra Honusková, PhD.

Katedra: mezinárodního práva veřejného

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. března 2014

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne.....

.....

(podpis studenta)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda poděkovala paní JUDr. Věře Honuskové, PhD., za její pomoc, kterou mi poskytla při vedení mé diplomové práce, za věnovaný čas a užitečné rady, které jsem ve své práci zohlednila.

OBSAH

ÚVOD	1
1. HISTORIE POJMU VÁŽNÉ ÚJMY	4
1.1. VÝVOJ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY DO ROKU 2004.....	4
1.2. VÝVOJ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY V LETECH 2004-2011	6
1.3. ZAŘAZENÍ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY DO ZÁKONA O AZYLU.....	9
2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. A) KS A POD § 14A ODST. 2 PÍSM. A) ZOA.....	11
2.1. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. A) KS.....	11
2.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD §14A ODST. 2 PÍSM. A) ZOA	13
3. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. B) KS A POD § 14A ODST. 2 PÍSM. B) ZOA.....	16
3.1 POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. B).....	16
3.1.1. VZTAH ČL. 3 EÚLP A ČL. 15 PÍSM. B) KS	16
3.1.2. MUČENÍ, NELIDSKÉ A PONÍŽUJÍCÍ ZACHÁZENÍ A TREST.....	18
3.1.3. SPECIFICKÉ PŘÍPADY SPADAJÍCÍ POD OCHRANU ČL. 3 EÚLP	20
3.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY PODLE § 14A ODST.2 PÍSM. B) ZOA	25
4. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. C) KS A POD § 14A ODST. 2 PÍSM. C) ZOA.....	28
4.1. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL.15 PÍSM.C) KS.....	28
4.1.1. POJEM VÁŽNÉHO OHROŽENÍ.....	28
4.1.2. POJEM INDIVIDUÁLNÍHO OHROŽENÍ	30
4.1.3. OHROŽENÍ ŽIVOTA NEBO NEDOKNUTELNOSTI CIVILISTY V DŮSLEDKU SVÉVOLNÉHO NÁSILÍ.....	32
4.1.4. MEZINÁRODNÍ A VNITROSTÁTNÍ OZBROJENÝ KONFLIKT.....	38
4.1.5. VZTAH VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. C) KS K OSTATNÍM DRUHŮM VÁŽNÉ ÚJMY	43
4.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD § 14A ODST.2 PÍSM. C) ZOA	44

5.	POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD § 14A ODS. 2 PÍSM. D) ZÁKONA O AZYLU.....	48
6.	POJEM VÁŽNÉ ÚJMY V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH	54
6.1.	PŮVODCI VÁŽNÉ ÚJMY	54
6.2.	POSKYTOVATELÉ OCHRANY PŘED VÁŽNOU ÚJMOU.....	56
6.3.	DŮKAZNÍ STANDARD VÁŽNÉ ÚJMY	58
6.4.	STANDARD VNITROSTÁTNÍ OCHRANY PŘED VÁŽNOU ÚJMOU.....	62
6.4.1.	JE DANÁ OBLAST, KDE DOJDE K PŘESÍDLENÍ, PRAKTICKY, BEZPEČNĚ A LEGÁLNĚ PŘÍSTUPNÁ?	63
6.4.2.	EXISTUJE MOŽNOST PŘESÍDLENÍ, KDYŽ JE PŮVODCEM VÁŽNÉ ÚJMY STÁT?.....	64
6.4.3.	EXISTUJE MOŽNOST PŘESÍDLENÍ, KDYŽ JE PŮVODCE VÁŽNÉ ÚJMY NESTÁTNÍ?	64
6.4.4.	BUDE ŽADATEL VYSTAVEN RIZIKU VÁŽNÉ ÚJMY I PO VNITŘNÍM PŘESÍDLENÍ?.....	65
6.4.5.	MŮŽE ŽADATEL PO PŘESÍDLENÍ DO JINÉ ČÁSTI ZEMĚ VÉST RELATIVNĚ NORMÁLNÍ ŽIVOT BEZ PŘÍLIŠNÉHO STRÁDÁNÍ?	65
6.4.6.	DŮKAZNÍ BŘEMENO.....	67
6.4.7.	VNITROSTÁTNÍ OCHRANA V ZÁKONĚ O AZYLU	67
	ZÁVĚR.....	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	ABSTRAKT	81
	ABSTRACT	82
	KLÍČOVÁ SLOVA.....	83
	KEY WORDS	83

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

<i>EÚLP</i>	-	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
<i>ESLP</i>	-	Evropský soud pro lidská práva
<i>ČR</i>	-	Česká republika
<i>EU</i>	-	Evropská unie
<i>KS</i>	-	Kvalifikační směrnice
<i>ZoA</i>	-	Zákon o azylu
<i>NSS</i>	-	Nejvyšší správní soud
<i>SSHD</i>	-	Secretary State for the Home Department (ministr vnitra)
<i>MV</i>	-	Ministerstvo vnitra
<i>ZPC</i>	-	Zákon o pobytu cizinců
<i>UNHCR</i>	-	United Nations High Commissioner for Refugees (Vysoký komisař OSN pro uprchlíky)
<i>SDEU</i>	-	Soudní dvůr Evropské unie

ÚVOD

V dnešním světě existují miliony lidí, kteří se z velmi vážných důvodů nemohou vrátit do země svého původu, neboť jim tam hrozí různé druhy špatného zacházení. Může se jednat o hrozbu mučení, jiného nelidského či ponižujícího zacházení, hrozbu trestu smrti, pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti či z jiného závažného důvodu. Státy po celém světě zavázaly samy sebe, že budou chránit takové osoby, a to za předpokladu, že daná osoba naplní podmínky požadované pro poskytnutí její ochrany. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* stanovuje podmínky po získání statutu uprchlíka. Jedná se však o podmínky velmi specifické. Co se však stane, pokud osoba tyto specifické podmínky nesplní, ale i přesto jí hrozí velmi špatné zacházení v zemi původu? V tomto případě má možnost získat jiný statut ochrany, a to konkrétně doplňkovou ochranu. Podmínkou pro získání nároku na doplňkovou ochranu je, že daná osoba utrpí vážnou újmu. Co se ale přesně rozumí tímto pojmem? To jsem se rozhodla analyzovat ve své diplomové práci, jejíž téma zní *Pojem vážné újmy v uprchlickém právu*.

Toto téma jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním z nich je můj osobní zájem o uprchlické právo, ke kterému jsem se dostala díky absolvování teoretické i praktické části předmětu *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*, jehož garantem je vedoucí mé diplomové práce JUDr. Věra Honusková, PhD. Absolvování tohoto předmětu mne vedlo k tomu, že jsem si v rámci svého ročního pobytu na University of Kent ve Velké Británii zapsala předmět *Immigration, Asylum and Nationality Law*, jehož součástí bylo mimo jiné i studium uprchlického práva. Díky tomuto předmětu jsem si uvědomila, že doplňková ochrana je v oblasti uprchlického práva tématem vysoce aktuálním. Členské státy Evropské unie se v dnešní době zabývají četnými žádostmi o její udělení, a musí přitom posuzovat, zdali se u konkrétního žadatele jedná o hrozbu vážné újmy. Aktuálnost tématu je tak druhým důvodem, proč jsem se rozhodla zabývat pojmem vážné újmy v uprchlickém právu. Třetí, neméně důležitý důvod, pak spočívá v tom, že na toto téma ještě nebyla napsána žádná diplomová práce, přitom toto téma v sobě skrývá řadu možností.

Tato diplomová práce si klade tři základní cíle. Prvním z nich je analyzovat jednotlivé pojmy, které spadají pod vážnou újmu. Tyto pojmy jsou specifikovány v článku 15 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat

mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany. Jedná se o tzv. kvalifikační směrnici. Pojem vážné újmy je rovněž vysvětlen v §14a odst. 2 zákona o azylu č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Na první pohled by se mohlo zdát, že vzhledem k tomu, že je pojem vážné újmy v kvalifikační směrnici a v zákoně o azylu vysvětlen, nemohou s ním vzniknout žádné interpretační problémy. Jak však dále objasním v této diplomové práci, obsah těchto pojmů není vždy jasný. Jedná se zejména o interpretaci mučení, nelidského či ponižujícího zacházení, vážného a individuálního ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty, svévolného násilí, či například vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. K výkladu těchto pojmů mi pomůže judikatura, zejména Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie a také mezinárodní humanitární právo.

Druhým cílem této diplomové práce je provést komparaci pojmu vážné újmy podle kvalifikační směrnice se zákonem o azylu. Komparace neboli srovnání podobné právní úpravy s cizím právním řádem je jedna z metod výkladu v právu. Obecně je to metoda pomocná, ovšem pokud se jedná o právo Evropské unie, je to metoda nanejvýš relevantní a významná, neboť právo České republiky je dnes nedílnou součástí práva evropského. Česká právní úprava by v obecné rovině měla být v souladu s právní úpravou Evropské unie. Pokud nahlédneme do kvalifikační směrnice, zjistíme však, že její anglická i česká verze, stejně jako zákon o azylu, se v pojetí vážné újmy odlišují. Ačkoliv se jedná o odlišnosti na první pohled možná mírné, mohou v praxi způsobit aplikační potíže. Prostřednictvím výkladu jednotlivých pojmů u vážné újmy a komparace kvalifikační směrnice se zákonem o azylu pak zodpovím otázku „*kdo je chráněn ustanovením článku 15 kvalifikační směrnice a §14a odst.2 zákona o azylu,*“ jež je třetím základním cílem této diplomové práce a zároveň její výzkumnou otázkou.

Tato diplomová práce je rozdělena do *6 základních kapitol*. V *první kapitole* se zabývám historií pojmu vážné újmy, neboť považuji za důležité vykreslit také pozadí zařazení tohoto pojmu do kvalifikační směrnice a do zákona o azylu, a podtrhnout tak jeho význam v dnešním uprchlickém právu. Ve *druhé kapitole* se zabývám prvním typem vážné újmy, tedy trestem smrti a popravou, a poukazuji na odlišnost znění těchto pojmů v kvalifikační směrnici a zákoně o azylu. *Třetí kapitola* analyzuje pojmy mučení, nelidského a ponižujícího zacházení a trestu. Zde poukazuji na souvislost článku 15 písm. b) kvalifikační směrnice a čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a hojně využívám judikatury Evropského soudu pro lidská práva, která je zde nanejvýš relevantní. Zároveň se v souvislosti

s tímto druhem vážné újmy zabývám rozsudky Nejvyššího správního soudu. Další typ vážné újmy, tj. vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, je analyzován *ve čtvrté kapitole*. Zde vysvětluji jednotlivé pojmy této normativní věty, kde využívám především mezinárodního humanitárního práva. Poukazuji zde na těžkosti s výkladem jednotlivých pojmů, zejména v souvislosti s pojmy individuální, nedotknutelnost, svévolné násilí či vnitrostátní konflikt. Zároveň provádím komparaci s českým znění této normativní věty.

V *páté kapitole*, se zabývám vážnou újmou, která je obsažena pouze v českém zákoně o azylu. Jedná se o vážnou újmu, u které bude poskytnuta doplňková ochrana v případě, pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodní závazky České republiky. V této kapitole analyzuji jednotlivé rozsudky Nejvyššího správního soudu a snažím se zobecnit, o které mezinárodní závazky se bude jednat. Poslední, *šestá kapitola* má název Pojem vážné újmy v širších souvislostech, a jejím smyslem je zasadit tento pojem do kontextu se zbytkem ustanovení v kvalifikační směrnici. Jsou zde zahrnuty subkapitoly, jako jsou původci vážné újmy, poskytovatelé ochrany před vážnou újmou, standard vnitrostátní ochrany, či důkazní standard vážné újmy.

Zdroje na tuto diplomovou práci čerpám především z rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie, mezinárodního humanitárního práva, významných zahraničních monografií, rozsudků Nejvyššího správního soudu, českých článků, a internetových zdrojů.

1. HISTORIE POJMU VÁŽNÉ ÚJMY

1.1. VÝVOJ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY DO ROKU 2004

Vymezení vážné újmy podléhalo průběžným změnám. Než došlo k finálnímu přijetí první verze KS v roce 2004, probíhaly diskuze o tom, co bude vlastně tvořit obsah tohoto pojmu. První pokus o vymezení identifikačních hledisek doplňkové ochrany, tedy i stanovení druhů vážné újmy, předložila Komise EU v roce 2001, kdy byla kvalifikační směrnice formálně navrhována.¹ Hlasy po jejím přijetí se však objevovaly již od 70. let 20. století.²

V prvotním znění KS z roku 2001 Evropská komise navrhovala, že doplňkovou ochranu by měla získat osoba, která má „*odůvodněný strach, že utrpí vážnou a neoprávněnou újmu.*“ Je očividné, že tyto výrazy byly převzaty z *Úmluvy o právním postavení uprchlíků (owing to well - founded fear)*. Ovšem zahrnutí pojmu odůvodněný strach bylo od počátku problematické. Jedná se o nanejvýš subjektivní kritérium. Každý jedinec reaguje na hrozbu vážné újmy jiným způsobem, někdo reaguje přecitlivě, jiný flegmaticky. Znamená to, že osoba, která reaguje flegmaticky, nebude mít odůvodněný strach? Jistě nikoliv, ovšem jeho prokazování může být problematičtější. Odlišné vnímání vážné újmy ze strany různých jednotlivců by tak teoreticky mohlo vést až k diferencovaným rozhodnutím ze strany příslušných orgánů.³

Co se týká jednotlivých druhů vážné újmy, Komise EU ve svém prvotním návrhu uvedla následující druhy:

- *mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest*
- *porušení lidského práva dostatečně závažné k zahrnutí členského státu do jeho mezinárodních závazků*

---

¹ Explanatory Memorandum on the European Union Document, Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the Application of the Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third Country Nationals or Stateless Persons as Refugees or as Persons who otherwise need International Protection and the Content of the Protection, 2010, s. 1, přístupné na: <http://www.statewatch.org/news/2010/aug/em011212-10.pdf>

² GOODWIN-GILL, G., MCADAM, J.: *The Refugee in International Law*, 3. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 325.

³ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 40-43.

- *vážné ohrožení jeho nebo jejího života, bezpečí nebo svobody v důsledku svévolného násilí během ozbrojeného konfliktu nebo jako důsledek soustavného nebo všeobecného porušování jejich lidských práv*⁴

Při navrhování *mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu* jakožto druhu vážné újmy se přitom inspirovala čl. 3 EÚLP. Jedná se o jediný druh vážné újmy, který zůstal nezměněný ani v současné verzi KS z roku 2011.

Pokud šlo o *porušení lidského práva dostatečně závažného k zahrnutí členského státu do jeho mezinárodních závazků*, nebylo blíže specifikováno, o jaké lidské právo se má jednat. To samo o sobě vyvolávalo problém, neboť pokud by se tento druh vážné újmy prosadil, došlo by tak k odklonu od extenzionální definice vážné újmy. Příliš široká definice vážné újmy by pak mohla v praxi znamenat aplikační problémy, a navíc by zřejmě znamenala obrovské množství žadatelů domáhajících se ochrany před porušením různých lidských práv v zemi svého původu. Omezení by pravděpodobně přišlo až s judikaturou ESLP.

Prvotní návrh Komise EU užíval v rámci třetího druhu vážné újmy pojmy jako je *ohrožení života, bezpečí nebo svobody*. Toto ustanovení se však od roku 2001 několikrát změnilo. Jediný pojem, o jehož začlenění se nikdy nepochybovalo, byl pojem *život*. Naopak ochrana *svobody* byla předmětem úvah, neboť se jedná o pojem velmi široký, a lze jej navíc chápat jak negativně, tak pozitivně. *Spojení život, bezpečí a svoboda* se tak nejprve změnilo na *život, tělesná integrita nebo svoboda od neoprávněného věznění*, a poté na *život nebo tělesná integrita civilisty*. Další změna oproti původnímu návrhu pak opět představila koncept věznění, nahradila jej pojmem *svévolný* namísto *neoprávněný*. Důvodem bylo, že tato terminologie je užívána mezinárodními instrumenty jako je *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966*,⁵ tudíž se odkazovalo na *civilistův život nebo tělesnou integritu nebo svobodu od svévolného věznění*. Následující doplnění přidalo *svobodu od svévolného zadržení nebo věznění*, zatímco poslední změna pak spojení zjednodušila na *civilistův život nebo nedotknutelnost*. Na těchto změnách je patrné, že se dozajista jednalo o nejproblematictější druh nicméně vážné újmy. První oficiální verze KS z roku 2004 nakonec zavedla pojmy *vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti*. Ačkoliv je zde zřejmě prostor pro debatu, objevují se názory, že pojem *život nebo nedotknutelnost* ve

---

⁴ ERRERA, R. *The CJEU and Subsidiary Protection: Reflections on Elgafaji - and After*. In: 23(1) Int J Refugee Law, 2010, s. 101.

⁵ Čl. 9 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být **svévolně zatčen nebo zadržen**. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.“

skutečnosti umožňují prostor pro extenzivnější výklad nežli prvotní verze KS užívající spojení bezpečnost nebo svoboda. Některé státy ani nesouhlasily s odstraněním pojmu svoboda, a to konkrétně Německo a Finsko. Naopak Francie se velmi zasazovala o to, aby tento pojem z KS zmizel. Argumentovala, že by zahrnutí svobody do KS znamenalo riziko otevření doplňkové ochrany pro celé populace obyvatelstva těch všech zemí, kde dochází k ozbrojeným konfliktům.⁶

V září 2002 byl pak do návrhu KS vložen další druh vážné újmy, a to konkrétně *trest smrt a poprava*. Komise EU se zde nechala inspirovat *Protokolem č. 6 k EÚLP* z roku 1983. Zároveň tento druh vážné újmy odpovídá čl. 19 odst. 2 *Charty základních práv Evropské unie* z roku 2000. Evropský parlament navrhoval zařadit jako samostatný druh vážné újmy také sexuální zmrzačení (*sexual mutilation*), které ale nakonec nebylo přijato.⁷

V listopadu 2002 pak došlo z návrhu KS k vynětí pojmu *vážná a neoprávněná újma* (v současné verzi KS z roku 2011 je uvedena pouze vážná újma). Spojení neoprávněná újma bylo zpochybnováno především kvůli neexistenci tohoto pojmu v mezinárodním smluvním názvosloví ani v mezinárodní praxi.⁸

1.2. VÝVOJ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY V LETECH 2004-2011

V roce 2004 došlo k přijetí první finální verze tzv. kvalifikační směrnice, tedy Směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany. Aby osoba získala doplňkovou ochranu, muselo se jednat o státního příslušníka třetí země nebo osobu bez státní příslušnosti, u které existovaly závažné důvody, že při návratu do dané země bude vystavena reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu.⁹ Čl. 15 KS pak dále definoval, že se vážnou újmou rozumí:

- *trest smrti nebo poprava*
- *mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest vůči žadateli v zemi původu, nebo*

---

⁶ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 75.

⁷ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 60.

⁸ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 48.

⁹ Čl. 2 písm. e) původní verze KS z roku 2004.

- *vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.*

Výsledek tohoto znění pojmu vážná újma byl politickým kompromisem, založeným na mezinárodních a regionálních lidskoprávních standardech, nicméně konzervativní ve svém rozsahu. Nemůže být považován za pokrokový projekt, neboť těží z ochrany lidských práv, které byly již dříve formulovány politikami většiny členských států.¹⁰

Lze si povšimnout, že druh vážné újmy spočívající v *mučení, nelidském či ponižujícím zacházení nebo trestu* byl převzat z původního návrhu KS, nyní byl pouze omezen spojením *v zemi původu*. Toto omezení souvisí nejen s vůlí členských států EU neposkytnout doplňkovou ochranu příliš širokému okruhu žadatelů, ale také s tím, že soudním orgánem dohledu nad kvalifikační směrnici je Soudní dvůr EU. Ten je kompetentní k přezkumu sporných otázek, jež spadají do rozsahu evropských směrnic. Zacházení vzniklé na jiném místě než *v zemi původu* by tak bylo mimo rozsah KS, a Soudní dvůr EU by tak zřejmě neměl kompetence je posuzovat. Je třeba dále poznamenat, že mučení, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest neměly být náhradou za odnětí jiného typu vážné újmy, konkrétně *porušení lidského práva dostatečně závažného k zahrnutí členského státu do jeho mezinárodních závazků*. Jedná se spíše o „doplňkový“ druh vážné újmy, což je zřejmé z přijímacího procesu KS, neboť tyto dva druhy vážné újmy po určitou dobu existovaly vedle sebe. Vážná újma spočívající v *porušení lidského práva dostatečně závažného k zahrnutí členského státu do jeho mezinárodních závazků* se aplikovala tehdy, pokud nebylo možno aplikovat jiný druh vážné újmy na daný případ. Nicméně je třeba poznamenat, že odstranění typu vážné újmy spočívající v dostatečně závažném porušení lidského práva dramaticky omezilo rozsah KS. Jednalo se o ustanovení, které poskytovalo flexibilitu v rámci nových situací vznikajících v mezinárodním právu a relevantní vývoj judikatury ESLP. Podobnou funkci dnes bude zřejmě zastávat pojem nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, který bude ohniskem KS umožňujícím zahrnout flagrantní porušení jiných práv z EÚLP.¹¹

Dřívější druh vážné újmy spočívající ve *vážném ohrožení jeho nebo jejího života, bezpečí nebo svobody v důsledku svévolného násilí během ozbrojeného konfliktu nebo jako důsledek soustavného nebo všeobecného porušování jejich lidských práv* byl v KS z roku 2004 pozměněn. Pojmy obecná svoboda, ani svoboda od svévolného zatčení nebo věznění byly

---

¹⁰ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 60.

¹¹ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 82.

vypuštěny. Vyřazen byl rovněž pojem bezpečí. Taktéž se neuchytil výraz odůvodněný strach. Namísto toho musí nyní existovat závažné důvody se domnívat, že by osoba při navrácení do dané země byla vystavena reálné hrozbě vážné újmy.¹² Závažné důvody pak znamenají, že nejde jen o teoretickou možnost, ale o vysokou pravděpodobnost, téměř se jedná o stav jistoty, že daná osoba utrpí vážnou újmu.¹³ Dále došlo k vypuštění spojení *soustavného nebo všeobecného porušování jejich lidských práv*, a tudíž k omezení flexibility čl. 15 písm. c) KS adaptovat se na nové situace, zejména v souvislosti s rozvíjející se judikaturou ESLP. To je v rozporu s počátečním entusiasmem členských států EU, které si kladly za cíl schopnost KS přizpůsobit se budoucímu vývoji jejich mezinárodních závazků, což bylo důležité k pokrytí specifických situacích vážného násilí, které by se nekvalifikovalo jako situace ozbrojeného konfliktu pod mezinárodním humanitárním právem.¹⁴

Nicméně nový druh vážné újmy, který zní *vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu*, přeci jenom má něco společného se svým dřívějším zněním. Oba tyto druhy újmy užívají pojmy *svévolné násilí* a *ozbrojený konflikt*. Znění čl. 15 písm. c) KS tak reflektuje závazky členských států EU podle Směrnice Rady 2001/55/ES z 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím; dále také odráží opakovanou podporu ze strany členských států EU ve vztahu k aktivitám UNHCR pro oběti svévolného násilí, a je napojeno na řadu regionálních dohod jako je *Úmluva Organizace africké jednoty* (1969) nebo *Cartagenská deklarace o uprchlících* (1984).¹⁵

V roce 2009 Evropská komise vydala návrh na přepracování KS, neboť bylo zapotřebí odstranit rozporuplnosti, dosáhnout vyššího stupně harmonizace a zajistit soulad s judikaturou Soudního dvoru EU a ESLP.¹⁶ Vyjednávání mezi Evropským parlamentem a Radou vedla k přijetí přepracované verze kvalifikační směrnice v prosinci 2011 neboli Směrnice

---

¹² Čl. 2 písm. f) kvalifikační směrnice z roku 2011.

¹³ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 47, 58-59.

¹⁴ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 78.

¹⁵ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 60.

¹⁶ Guidelines on the transposition of the Asylum Qualification Directive: protecting LGBTI asylum seekers, ILGA EUROPE 2012, s.2, přístupné na:

http://www.ilgaeurope.org/home/publications/reports_and_other_materials

Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany. Výjimku z této směrnice si ponechala Velká Británie a Irsko, které jsou stále vázány její verzí z roku 2004, a Dánsko, které není vázané ani jednou verzí.¹⁷ KS z roku 2011 kompletně převzala znění čl. 15, tudíž nedošlo ke změnám ohledně pojmu vážná újma.

1.3. ZAŘAZENÍ POJMU VÁŽNÉ ÚJMY DO ZÁKONA O AZYLU

Pojem vážné újmy, resp. obecně doplňková ochrana, byly do českého právního řádu zavedeny novelou zákona o azylu č. 165/2006. Vážná újma zde nahradila dřívější pojem překážky vycestování. Podle dřívějších překážek vycestování nesměla být osoba poslána do státu, kde byl ohrožen její život nebo svoboda z důvodu jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení; dále do státu, kde jí hrozilo nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu; anebo její život byl ohrožen v důsledku válečného konfliktu; nebo do státu, který žádal o její vydání pro trestný čin, za který zákon tohoto státu stanoví trest, popř. pokud by vycestování cizince bylo v rozporu se závazky, jež pro ČR vyplývaly z mezinárodních smluv.¹⁸ Osoba, u níž byla shledána překážka vycestování, získala vízum nad 90 dní za účelem strpění pobytu na území ČR s platností na jeden rok, které se dalo prodloužit. Díky vízu tyto osoby sice mohly legálně pracovat, a získat bezplatnou zdravotní péči, nicméně neměly nárok na žádnou materiální či finanční pomoc. Nelze se tak divit, že se často ocitaly v těžkých životních situacích. Nebylo tak výjimkou, že podávaly žalobu ke krajskému soudu proti rozhodnutí o přiznání překážek vycestování. Díky tomu mohly déle setrvat v postavení žadatelů o azyl, a tudíž získat zdarma ubytování a stravu v azylových zařízeních. Význam zavedení pojmu vážné újmy, resp. tedy institutu doplňkové ochrany, spočívá v tom, že úspěšní žadatelé mohou například získat (na rozdíl od překážek vycestování) dávky pomoci v hmotné nouzi, či jiné dávky, mohou začít

---

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ § 91 dřívějšího znění ZoA před přijetím novely č. 165/2006.

podnikat, mají nárok na bezplatné kurzy českého jazyka, a nevládní organizace jim pomáhají se získáním ubytování.¹⁹

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

V této kapitole se zabývám vývojem pojmu vážná újma od roku 2001 do roku 2004, kdy byla přijata první oficiální verze kvalifikační směrnice, a následně jeho vývojem od roku 2004 do současnosti. Zde jsem poukázala na to, že s tímto pojem jsou již od doby, kdy se objevil první návrh na jeho zařazení do kvalifikační směrnice, určité problémy. Vykresluji zde, že se členské státy Evropské unie nemohly již od počátku shodnout na jeho finálním znění, a v každé jeho variantě viděly potencionální interpretační potíže.

---

¹⁹ DLABÁČKOVÁ, K., HRADEČNÁ P., POŘÍZEK P.: *Přechod překážek vycestování na doplňkovou ochranu*, přístupné na: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/prechod-prekazek-vycestovani-na-doplňkovou-ochranu>

2. **POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. A) KS A POD § 14A ODS. 2 PÍSM. A) ZOA**

2.1. **POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. A) KS**

Dle originální verze čl. 15 písm. a) KS se vážnou újmou rozumí:

- „*death penalty or execution*“

Dle českého překladu čl. 15 písm. a) KS se jedná o:

- „*uložení nebo vykonání trestu smrti*“

Zahrnutí trestu smrti a popravy do KS bylo obecně velmi vítáno. Vívala jej lidskoprávní organizace Amnesty International, dále také The European Council on Refugees and Exiles (ECRE) a další. Právním základem čl. 15 písm. a) KS byl původně *Protokol č. 6 k EÚLP* rušící trest smrti a zakazující odsouzení k němu. Tento protokol stejně tak zakazuje i popravy. Protokol č. 6 se však vztahoval pouze na období míru.²⁰ Dnes by však vzhledem k ratifikaci *Protokolu č. 13 k EÚLP* širokým spektrem států byl právním základem právě tento Protokol, který uvedené zákazy rozšířil i na období válečné.²¹ Zřejmě by se tak žadatel mohl domáhat ochrany pod čl. 15 písm. a) KS nejen v období míru, ale také v období válečném.

Obecně je uznáváno, že tyto protokoly mají extraterritoriální účinek. Tento účinek znamená, že státy, které jsou jejich smluvními stranami, nemohou uložit nebo vykonat trest smrti, ale ani poslat danou osobu do jakékoliv jiné země, kde by jim tento trest hrozil. Není přitom vůbec podstatné, zdali se bude jednat o zemi s demokratickým či nedemokratickým režimem. Stejně tak nebude hrát roli, zdali osobě hrozí správní vyhoštění nebo jiný užívaný způsob navrácení.²² Navíc si lze povšimnout, že se ani v anglickém ani v českém znění KS neobjevuje spojení *v zemi původu*, tudíž se čl. 15 písm. a) KS bude vztahovat na jakoukoliv zemi, kde by trest smrti nebo poprava hrozily, což odpovídá názoru, že Protokoly č. 6 a 13 k EÚLP mají mít extraterritoriální účinek.

---

²⁰ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 60.

²¹ STOREY, H. *EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World?* In: 20(1) Int J Refugee Law (2008) S.14, 32.

²² KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 177.

V souvislosti s obsahem pojmu vážné újmy pod čl. 15 písm. a) KS se objevují úvahy, zdali pod něj spadají případy, které náležejí pod ochranu čl. 2 EÚLP²³ chránícího právo na život a uvádějíciho, že „nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.“²⁴ ESLP shledal porušení čl. 2 EÚLP například v případě *Bader a další v Švédsko*. Šlo o případ stěžovatelů a jejich dětí původem ze Sýrie, avšak žijících ve Švédsku, kteří zde žádali o azyl. Pan Bader byl v Sýrii v době své nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti jako komplic za vraždu svého švagra a jeho bratr jako pachatel této vraždy (vzhledem k rozhodnutí v jejich absenci tak u soudu neměli možnost obhajoby). Stěžovatelé namítali, že pokud budou deportováni ze Švédska do Sýrie, budou čelit reálnému riziku zatčení a budou popraveni v rozporu s čl. 2 EÚLP, s čímž se ESLP ztotožnil. Navíc namítali, že okolnosti kolem popravy by jim způsobily strach a mučivou úzkost, neboť by čelili nesnesitelné nejistotě ohledně toho kdy, kde a jak bude popraveni. Tudíž zde ESLP shledal také porušení čl. 3 EÚLP.²⁵ Ačkoliv se zde nejednalo o poskytnutí doplňkové ochrany podle čl. 15 písm. a) KS, lze se důvodně domnívat, že by pro ni vzhledem ke skutkovým okolnostem případu byly podmínky naplněny.

Budou však všechny případy spadající pod ochranu čl. 2 EÚLP spadat také pod ochranu čl. 15 písm. a) KS? Objevují se úvahy, zdali by rozsah čl. 15 písm. a) KS byl užší nebo naopak širší oproti čl. 2 EÚLP. Hemme Battjes uvádí, že čl. 2 EÚLP bude širší. Bude pokrývat případy, kdy je ohrožen něčí život a důvodem není trest smrti nebo poprava, ale ohrožení pochází například od vládou kontrolovaného komanda smrti nebo od třetí strany.²⁶ Úvaha je to velmi logická a zřejmě i správná, i tak zde však bude úzká souvislost čl. 2 EÚLP a čl. 15 písm. a) KS. Zatím se neobjevuje judikatura, kde by ESLP rozhodoval pouze o čl. 2 EÚLP (dosud se jednalo o případy, kdy bylo namítáno porušení více článků EÚLP, v souvislosti s čl. 2 to bylo často porušení čl. 3 EÚLP). Dosud ani neexistuje judikatura k čl. 1 Protokolu č. 6 EÚLP či k čl. 1 Protokolu č. 13 k EÚLP.²⁷ Není mi známa ani judikatura k čl. 15 písm. a) KS v českém nebo anglickém jazyce.

---

²³ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 177-178.

²⁴ Čl. 2 odst. 2 EÚLP.

²⁵ Rozsudek ESLP ve věci *Bader a ostatní v Švédsko* z 8. listopadu 2005, bod 46.

²⁶ BATTJES, H: *European asylum law and international law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 238.

²⁷ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 176.

Vzhledem k tomu, že čl. 15 písm. a) KS nerozlišuje, z jakých důvodů byl trest smrti udělen, lze dospět k závěru, že na ni může mít nárok například i občan Spojených států amerických, kterému zde hrozí trest smrti za spáchaný zločin.²⁸ Co se týká případů, kde osobě hrozil trest smrti, velmi známý je případ *Soering v Spojené království*. Tento případ se týkal německého státního příslušníka, který přišel do USA za studiem. Zde si našel známost, nicméně rodiče dívky si nepřáli, aby se s ním dcera vídala. Soering je následně zavraždil. Společně s dívkou pak utekl do Velké Británie, odkud mu hrozilo vydání do USA, a tedy i trest smrti za spáchaný zločin. ESLP řešil, zdali při jeho vydání dojde k porušení čl. 3 EÚLP, tedy zdali mu bude hrozit mučení, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trestání. Sice dospěl k závěru, že samotné vydání není porušením čl. 3 EÚLP, nicméně vzal v potaz jiné faktory, a to délku věznění předcházející trest smrti; emoční stres, který mu způsobí čekání v cele smrti; a také Soeringův věk a mentální stav. ESLP dospěl k závěru, že by tyto faktory vedly k zacházení, jenž porušuje čl. 3 EÚLP.²⁹ Tento případ se sice týkal porušení čl. 3 EÚLP, a tedy potažmo i porušení čl. 15 písm. b) KS, nicméně vzhledem k tomu, že se týká hrozby trestu smrti, lze si v budoucnu představit, že by se osoba za těchto skutkových okolností úspěšně domáhala získání doplňkové ochrany i pod čl. 15 písm. a) KS.

Jak však již bylo výše řečeno, čl. 15 písm. a) KS zatím na svou judikaturu teprve čeká. Tudíž případy jako je *Soering v Spojené království*, či *Bader a další v Švédsko*, jsou pouze ilustrativní případy, které ukazují příklady, kdy by se osoba teoreticky mohla domáhat ochrany pod tímto článkem.

2.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD §14A Odst. 2 PÍSM. A) ZO A

Podle § 14a odst.2 písm.a) ZoA se za vážnou újmu taktéž považuje:

- „uložení nebo vykonání trestu smrti.“

Co se týká českého znění tohoto druhu vážné újmy, je zjevné, že ZoA přesně kopíruje znění českého překladu KS. Ovšem je třeba si zároveň povšimnout, že mezi anglickou a českou verzí čl. 15 písm. a) KS je určitý, ač na první pohled možná nepatrný, rozdíl.

---

²⁸ KOSAŘ, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu.“* In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 22-23.

²⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Soering v Spojené království* z 7. července 1989, body 105-109.

Doslovný překlad tohoto článku by měl znít trest smrti nebo poprava, a nikoliv *uložení* nebo *vykonání* trestu smrti.“ S českou jazykovou verzí KS se shoduje verze německá a španělská, originální anglické verzi naopak odpovídá verze francouzská, polská a slovenská. Verze užívající *pojem uložení nebo vykonání trestu smrti* však takto společně uvedené nedávají zcela logický smysl, neboť předtím než bude trest smrti vykonán, je nejprve uložen. Navíc jde o odlišnost, která by v praxi mohla způsobit aplikační potíže. Problém spočívá v tom, že česká verze KS vlastně zúžila čl. 15 písm. a) KS verze originální, což se následně promítlo i do českého znění tohoto článku v ZoA.³⁰ Povšiml si toho také NSS „*Rovněž je však přihlédnout ke znění článku 15 písm. a) KS: zatímco české znění tohoto ustanovení hovoří o uložení nebo vykonání trestu smrti, je z jiných jazykových verzí patrné, že vážnou újmou je trest smrti nebo poprava (death penalty or execution, la peine de mort ou l'exécution). Lze tedy hovořit o nepřesné transpozici směrnice.*“³¹

Obecně platí, že v případě špatného provedení směrnice se lze dovolávat jejího přímého účinku, to znamená, že směrnice může přímo založit práva a povinnosti jednotlivců nebo vyloučit použití neslučitelného předpisu národního státu.³² Z toho vyplývá, že by se žadatel o doplňkovou ochranu pod §14a odst.2 písm. a) ZoA mohl domáhat ochrany u českých soudů i v případě, pokud by mu trest smrti pouze *hrozil*, a nebyl mu ještě uložen, natož na něm vykonán. Stejně tak by se mohl domáhat ochrany před hrozbou popravy, která je, jak je již výše uvedeno, vypuštěna z českého překladu KS stejně jako ze zákona o azylu. NSS si toho je dobře vědom: „*Není nutné čekat na uložení trestu smrti a uprchnout až před hrozbou vykonání trestu smrti (popravy).*“³³

Orgány členských států EU mají zároveň samy povinnost vykládat národní právo tak, aby bylo v souladu s normami EU. V tomto případě se pak hovoří o tzv. nepřímém účinku směrnic,³⁴ neboli o povinnosti eurokonformního výkladu.³⁵ Povinnost tohoto výkladu lze dovodit také z Ústavy ČR.³⁶ Na povinnost mu dostát upozorňuje NSS: „*S ohledem na*

---

³⁰ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 178.

³¹ Rozsudek NSS z 11. 2. 2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

³² SVOBODA, P. *Úvod do Evropského práva*, 3. vydání. C. H. Beck, 2010. S 121, 125.

³³ Rozsudek NSS z 28.07.2009, sp. zn. 5 Azs 40/2009.

³⁴ Nepřímý účinek směrnic byl formulován v případě 14/83 Von Colson.

³⁵ SVOBODA, P. *Úvod do Evropského práva*, 3. vydání. C. H. Beck, 2010. S 127.

³⁶ Dle čl. 10 Ústavy: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“ Dle článku 10a Ústavy: (1) *Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci. (2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.*“ Dle čl. 1 odst.2 Ústavy: „*Česká republika dodržuje závazky,*

požadavek eurokonformního výkladu doplňkové ochrany je nutné § 14a odst.2 písm.a) vykládat tak, že za vážnou újmu se považuje trest smrti nebo poprava.“³⁷

Otázkou zůstává, proč byl do čl. 15 písm. a) KS zařazen vedle trestu smrti zároveň i pojem poprava. Odpověď není nikterak složitá, pojem poprava je jednoduše širší než trest smrti. Jak uvádí NSS: „*K popravě může dojít bez toho, aby byl s cizincem veden jakýkoliv soudní proces a bez jakéhokoliv formálního uložení trestu smrti.*“³⁸ Navíc trest smrti mohou uložit, tedy následně i vykonat, pouze státní nebo kvazistátní orgány, ale u popravy to mohou být i nestátní původci.³⁹ Kdo mohou být nestátní původci, je rozebráno níže v kapitole „Pojem vážné újmy v širších souvislostech.“

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

Přestože anglické znění čl. 15 písm.a) KS zní *death penalty or execution*, české znění kvalifikační směrnice, stejně jako zákona o azylu, znění tohoto článku zúžilo na *uložení nebo vykonání trestu smrti*. V této kapitole jsem však uvedla, že členské státy mají povinnost tzv. eurokonformního výkladu, a navíc obecně platí, že v případě špatného provedení směrnice se lze dovolávat jejího přímého účinku ze strany jednotlivých osob. Článkem 15 písm. a) KS a §14a odst.2 písm.a) ZoA tak bude chráněn každý, komu by jen *hrozí* vážná újma v podobě trestu smrti, jeho uložení, jeho vykonání, či mu hrozí vážná újma v podobě popravy. O popravě nemusí být rozhodnuto v rámci formálního soudního procesu.

---

kteří pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“ Zde ve vztahu ke Smlouvě o Evropské unii, a ke Smlouvě o fungování EU.

³⁷ Rozsudek ze dne 11.02.2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

³⁸ Rozsudek ze dne 11.02.2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

³⁹ Rozsudek NSS ze dne 28.7. 2009, sp. zn. 5 Azs 40/2009; rozsudek NSS ze dne 16.09.2008, sp. zn. 3 Azs 48/2008; rozsudek NSS ze dne 30.09.2008, sp. zn. 5 Azs 66/2008.

3. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. B) KS A POD § 14A Odst. 2 PÍSM. B) ZOA

3.1 POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. B)

Článek 15 písm. b) anglické verze KS zní:

- „*torture or inhuman or degrading treatment or punishment of an applicant in the country of origin*“

Dle Článku 15 písm. b) české verze KS se vážnou újmou rozumí:

- „*mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo trest vůči žadateli v zemi původu*“

Na rozdíl od čl. 15 písm. a) KS, kde by mohly vyvstat interpretační problémy vzhledem k odlišné české a anglické verzi, zde tedy vzhledem k totožnosti obou verzí tyto problémy odpadají. Při odpovídání na otázku, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. b) KS bude zásadní vymezit vztah mezi tímto článkem a čl. 3 EÚLP, a zodpovědět otázku, kdo je chráněn pod čl. 3 EÚLP.

3.1.1. VZTAH ČL. 3 EÚLP A ČL. 15 PÍSM. B) KS

Při odpovídání na otázku, komu náleží ochrana pod čl. 15 písm. b) KS, je potřeba vycházet z čl. 3 EÚLP, podle kterého platí, že „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.*“⁴⁰ O tom, že čl. 15 písm. b) KS odpovídá čl. 3 EÚLP, se vyjádřil také Soudní dvůr Evropské unie, a to v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané v rámci sporu mezi Meki a Noor *Elgafaji*, irácké státní příslušnosti, a Staatssecretaris van Justitie ve věci zamítnutí jejich žádosti o povolení přechodného pobytu v Nizozemsku.⁴¹

Otázkou je, zdali kritéria ochrany pod čl. 15 písm. b) KS budou naprosto stejná, užší nebo širší při srovnání s ochranou, kterou nabízí čl. 3 EÚLP. V odborné literatuře se zejména objevují argumenty uvádějící, že ochrana pod čl. 15 písm. b) KS bude užší. Existují dva

⁴⁰ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 180.

⁴¹ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 28.

očividné aspekty, ve kterých ochrana pod tímto článkem bude skutečně užší. První z nich se týká osobního rozsahu ochrany.⁴² Čl. 3 EÚLP chrání jakoukoliv osobu, jedná se o právo absolutní a nezrušitelné. Doplnková ochrana se obecně vztahuje na státní příslušníky třetích zemí nebo na osoby bez státní příslušnosti, které nesplňují podmínky pro uznání za uprchlíka, ale u kterých existují závažné důvody se domnívat, že pokud by se vrátily *do země svého původu*, nebo v případě osob bez státní příslušnosti do země svého dosavadního pobytu, budou vystaveny reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu uvedenou v čl. 15 KS, přičemž tyto osoby nemohou nebo vzhledem ke shora uvedené hrozbě nechtějí přijmout ochranu dané země.⁴³ Čl. 15 písm. b) KS je tedy v tomto ohledu užším, neboť neposkytuje ochranu všem osobám.

Druhým aspektem, ve kterém je ochrana pod čl. 15 písm. b) KS užší, je aspekt týkající se možnosti vyloučení z doplňkové ochrany.⁴⁴ Žadatel je z doplňkové ochrany vyloučen v případech, kdy se dopustil zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti; nebo jiného vážného zločinu; případně je vinen činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíli OSN; nebo představuje nebezpečí pro společnost nebo pro bezpečnost členského státu, ve kterém se nachází; či podněcoval ke spáchání takových činů nebo se jich jinak účastnil.⁴⁵ Možnost vyloučení existuje také u osob, které v členském státě spáchaly jeden nebo více zločinů, za které lze uložit trest odnětí svobody, a pokud dotyčná osoba opustila svou zemi původu pouze proto, aby se vyhnula trestům za takové zločiny.⁴⁶ Příkladem, kdy žadatelům náležela ochrana pod čl. 3 EÚLP, a kteří by byli vyloučeni z ochrany pod čl. 15 písm. b) KS, je případ *Sufi a Elmi v Spojené království* týkající se somálských žadatelů dožadujících se ochrany ve Velké Británii. Pan Sufi se dopustil řady vážných trestných činů, zahrnujících loupež a vyhrožování smrtí, pan Elmi byl odsouzen za obchodování s drogami, a oba muži měli být deportováni. Namítali, že při návratu do Somálska jim mimo jiné hrozí porušení čl. 2 a čl. 3 EÚLP, neboť zde bude ohrožen jejich život a budou čelit riziku špatného zacházení. V tomto případě z rozsudku ESPL jasně vyplynulo, že ani osoby, kterým hrozí deportace

---

⁴² STOREY, H. *EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World?* In: 20(1) Int J Refugee Law (2008) S.29.

⁴³ Čl. 2 písm. f) kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁴⁴ STOREY, H. *EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World?* In: 20(1) Int J Refugee Law (2008) S.29.

⁴⁵ Čl. 17 odst. 1 a 2 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁴⁶ Čl. 17 odst. 3 kvalifikační směrnice z roku 2011.

kvůli spáchaným zločinům představujícím nebezpečí pro stát, nejsou vyloučeny z ochrany pod čl. 3 EÚLP.⁴⁷ Tyto osoby by tedy ale nespadaly pod ochranu čl. 15 písm. b) KS.

V čem však vlastně spočívá přínos čl. 15 písm. b) KS, když jeho obsah věcně odpovídá čl. 3 EÚLP, a navíc je v některých aspektech dokonce užší nežli čl. 3 EÚLP? Je zapotřebí si uvědomit, že smyslem kvalifikační směrnice není zákaz špatného zacházení, ale poskytnutí dané osobě určitého statutu, spočívajícího v doplňkové ochraně. Výhody doplňkové ochrany spočívají v poskytnutí práv, jako je povolení k pobytu,⁴⁸ vystavení cestovních dokladů,⁴⁹ právo přístupu k zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti,⁵⁰ přístupu ke vzdělání,⁵¹ sociální a zdravotní péči,⁵² přístupu k bydlení,⁵³ k integračním opatřením usnadňujícím začlenění osob do společnosti,⁵⁴ či například poskytnutí svobody pohybu na území členského státu.⁵⁵ Čl. 3 EÚLP neposkytuje žádný z těchto benefitů, „pouze“ zakazuje určité zacházení s osobami, včetně jejich navrácení do dané země (*princip non-refoulement*), kde jim hrozí mučení, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest.⁵⁶ Získání statusu doplňkové ochrany by tak osobě, která ji získá, mělo umožnit plnohodnotnou integraci ve společnosti dané země.

Aby bylo možno řádně zodpovědět otázku „kdo je chráněn pod čl. 15 písm. b) KS,“ zbývá nyní vyjasnit, které případy spadají pod ochranu čl. 3 EÚLP.

3.1.2. MUČENÍ, NELIDSKÉ A PONIŽUJÍCÍ ZACHÁZENÍ A TREST

Mučení

Nejprve je zapotřební objasnit obsahu pojmu mučení pod čl. 3 EÚLP. K tomuto pojmu se vyjádřil ESLP např. v případě *Irsko v Spojené království*. Jednalo se o případ, kdy členové Irské republikánské armády (IRY) spáchali několik teroristických činů, za které byly následně vyslýcháni. Praktiky jejich výslechu zahrnovaly například stání proti zdi, zbavení spánku a jídla, tudíž v tomto případě bylo mimo jiné namítáno porušení čl. 3 EÚLP. ESLP shledal, že tyto praktiky vedly k jeho porušení a vyjádřil se, že v případě mučení jde o těžkou a úmyslnou

⁴⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Sufi and Elmi v Spojené království* z 28. června 2011.

⁴⁸ Čl. 24 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁴⁹ Čl. 25 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵⁰ Čl. 26 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵¹ Čl. 27 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵² Čl. 28 a 29 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵³ Čl. 32 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵⁴ Čl. 34 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵⁵ Čl. 33 kvalifikační směrnice z roku 2011.

⁵⁶ TIEDEMANN, P. *Subsidiary Protection and the Function of Article 15 (c) of the Qualification Directive*. In: 31(1) Refugee Survey Quarterly (2012) S. 126-127.

formu krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu.⁵⁷ Která jednání konkrétně budou označena jako mučení, vyjasňuje ESLP ve své judikatuře. Půjde například o tzv. „palestinské věšení“ spočívající v pověšení za ruce svázané za zády, znásilnění ze strany bezpečnostních sil či kumulace bití a výhrůžek.⁵⁸

Definici mučení je také možno nalézt v *Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984*, která jej chápe jako určité jednání, kdy je člověku způsobena *úmyslná* silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení, a to za určitým cílem, který tato úmluva dále specifikuje.⁵⁹ Zjednodušeně lze říci, že každé mučení totiž bude mít povahu nelidského nebo ponižujícího zacházení, ale ne každý případ špatného zacházení dosáhne takové hranice, aby bylo označeno za nelidské nebo ponižující.

Ačkoliv definice mučení zní poměrně jasně, teoreticky by mohly nastat sporné situace o to, zdali dané zacházení u konkrétní osoby dosahuje hranice mučení, nebo se jedná „pouze“ o nelidské či ponižující zacházení. Pro zodpovězení otázky, kdo je chráněný čl. 15 písm. b) KS, však není až tak zásadní dokázat odlišit mučení od nelidského a ponižujícího zacházení. Pro poskytnutí odpovědi na tuto otázku bude důležité, zdali dané zacházení bude dosahovat *alespoň* hranice nelidského a ponižujícího zacházení. Kde však tato hranice leží?

Nelidské a ponižující zacházení a trest

Jak již bylo naznačeno, určit hranici toho, které jednání lze označit za nelidské a ponižující zacházení, není až tak snadné. Tímto zacházením se zabýval například případ *Pretty v Spojené království*. V tomto případě stěžovatelka umírala kvůli nervovému onemocnění, a ačkoliv byla paralyzována, dokázala ještě sama činit rozhodnutí. Přála si zemřít tak, aby byla ušetřena utrpení a nedůstojného zacházení. Nebyla však sama schopná spáchat sebevraždu, tudíž si přála, aby jí s ní pomohl manžel. Napomáhání k sebevraždě však bylo, a stále ještě je, ve Velké Británii nezákonné. Stěžovatelka namítala porušení čl. 2,3,8,9 a 14 EÚLP, nicméně ESLP zde žádné porušení těchto článků neshledal. Uvedl však, že každé jednání nebo trestání musí dosáhnout „*minimálního stupně závažnosti*,“ aby dosáhlo statutu

---

⁵⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Irsko v Spojené království* z 18. ledna 1978, bod 167.

⁵⁸ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUŠKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 184.

⁵⁹ Konkrétně *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984* hovoří „*o cíli získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem nebo jinou osobou jednajícím z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem. Toto vymezení nezahrnuje bolest nebo utrpení, které vznikají pouze v důsledku zákonných sankcí, jsou od těchto sankcí neoddělitelné nebo jsou jimi vyvolány náhodou.*“

nelidského nebo ponižujícího zacházení.⁶⁰ Co ale bude považováno za minimální stupeň závažnosti? V případě *Irsko v Spojené království* bylo upřesněno, že aby určité techniky jednání byly označeny alespoň za ponižující, musí vyvolat ve svých obětech pocity strachu, mučivé úzkosti a méněcennosti schopné je pokořit a ponížít, a eventuálně zlomit jejich tělesný a morální odpor. Rozdíl u mučení a nelidského či ponižujícího zacházení tak spočívá především v rozsahu intenzity způsobeného utrpení.⁶¹

Jako nelidské zacházení byl ESLP označen případ, ve kterém dojde k několikahodinovému ubližování na zdraví nebo je osoba nucena strpět intenzivní fyzické a psychické utrpení.⁶² Konkrétním příkladem, ve kterém ESLP shledal nelidské zacházení, je pak příklad somálského stěžovatele v případě *Salah Sheekh v Nizozemí*. Stěžovatel patřil v Somálsku ke specifické menšině Ashraf, a byl podrobován špatnému zacházení ze strany členů jiného klanu. Konkrétně členové klanu Abgal jej bili, kopali, okrádali, zavražďovali, obtěžovali, a byl povinen vykonávat nucené práce.⁶³ Zde se jedná o uvedení konkrétního případu, nicméně vymezit taxativně případy, kdy půjde o nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest, je prakticky nemožné. Pro budoucí žadatele to zřejmě ani není žádoucí, neboť by jim to mohlo uzavřít cestu pro jejich úspěšnou ochranu. Lze se tedy spokojit s tím, že bude zapotřebí vždy hodnotit specifické okolnosti každého případu, konkrétně „*povahu a kontext zacházení nebo trestání, způsob a metodu jeho provedení, jeho délku, fyzické a psychické účinky, ale také pohlaví, věk a zdravotní stav oběti,*“ jak se vyjádřil ESLP v případě *Soering v Spojené království*.⁶⁴

3.1.3. SPECIFICKÉ PŘÍPADY SPADAJÍCÍ POD OCHRANU ČL. 3 EÚLP

Ve vztahu k mučení, nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestu se v evropské judikatuře nachází řada zajímavých případů se specifickými okolnostmi, které spadaly pod ochranu čl. 3 EÚLP. Z důvodu, že čl. 3 EÚLP věcně odpovídá čl. 15 písm. b) KS, zde uvedu několik ilustrativních příkladů, aby bylo možno získat představu o tom, které případy mohou potenciálně spadat pod ochranu čl. 15 písm. b) KS.

V případě *East African Asians v Spojené království* bylo vyjasněno, že odlišovat veřejně skupinu osob na základě rasové diskriminace může vytvářet speciální formu urážky lidské

---

⁶⁰ Rozsudek ESLP ve věci *Pretty v Spojené království* z 29. dubna 2002, bod 52.

⁶¹ Rozsudek ESLP ve věci *Irsko v Spojené království* z 18. ledna 1978, bod 167.

⁶² Rozsudek ESLP ve věci *Jalloh v Německo* z 11. července 2006, bod 68.

⁶³ Rozsudek ESLP ve věci *Salah Sheekh v Nizozemí* z 11. ledna 2007, bod 146.

⁶⁴ Rozsudek ESLP ve věci *Soering v Spojené království* z 7. července 1989, bod 100.

důstojnosti, a tudíž konstituovat ponižující zacházení a porušení čl. 3 EÚLP.⁶⁵ Pod ochranu čl. 3 EÚLP teoreticky může spadat dokonce případ týkající se reálného rizika sebevraždy, a to tehdy, pokud má osoba takový strach z nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, který bude objektivně založený na oprávněných obavách.⁶⁶ Nutno však zdůraznit, že ochrana pod čl. 3 EÚLP v případě sebevraždy by se týkala reálného rizika a oprávněných obav v jakékoliv zemi, ale chceme-li riziko sebevraždy aplikovat také na čl. 15 písm. b) KS, bude osobě náležet ochrana pouze v případě tohoto rizika *v zemi původu*.

Nárok na ochranu proti mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu mají také všechny uvězněné osoby.⁶⁷ Jak ale bylo řečeno v případě *Assenov v Bulharsko*, u vězněných osob domáhajících se ochrany pod čl. 3 EÚLP se budou posuzovat specifické okolnosti každého případu, jako je například velikost cel, stupeň jejich přeplnění, hygienické podmínky, příležitosti pro možnost odpočinku a vězňův zdravotní stav. Zde šlo konkrétně o případ chlapce, který byl zatčen za to, že se ve svém městě věnoval hazardu. Na policejní stanici byl zadržován a vyslýchán spolu se svým otcem. Policie zde chlapce bila pendrekem a pěstmi do břicha. Chlapec se následně dva roky neúspěšně domáhal zadostiučinění u různých orgánů.⁶⁸

Specifickou kategorií nelidského nebo ponižujícího zacházení je zacházení související s pohlavím. Mezi druhy špatného zacházení souvisejícího s pohlavím patří například nucená prostituce, donucení ke sňatku, potratu či sterilizaci, obřízka, nebo formy diskriminace vážící se k pohlaví jakožto vrozenému znaku. Mezi takové formy pak patří například zákaz vzdělávání nebo pracovní činnosti bez souhlasu mužského rodinného příslušníka, nebo obecně pravidla chování a oblékání v některých muslimských zemích. Tyto typy špatného zacházení mohou být obecnými důvody pronásledování, ale teoreticky by mohly být i důvodem k udělení doplňkové ochrany pod čl. 15 písm. b) KS, pokud dosáhnou hranice nelidského nebo ponižujícího zacházení. Závažným špatným zacházením, typicky u žen, je také domácí násilí. Aby však osobě byla udělena doplňková ochrana pod čl. 15 písm. b) KS, musí být mimo jiné prokázáno, že daný stát jí není schopen nebo ochoten před tímto násilím poskytnout ochranu.⁶⁹ To v daných případech nebude zřejmě tak snadné prokázat, a bude to tudíž žadateli o doplňkovou ochranu stěžovat možnost se jí úspěšně domáhat. Poskytovateli

---

⁶⁵ Rozsudek ESLP ve věci *East African Asians v Spojené království* z 6. března 1978, body 207-208.

⁶⁶ SYMES, M., JORRO, P. *Asylum Law and Practice*, 2. vydání, Bloomsbury Publishing Plc., 2010. S 619-620.

⁶⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Kalashnikov v Rusko* z 15. července 2002.

⁶⁸ Rozsudek ESLP ve věci *Assenov v Bulharsko* z 28. října 1998, bod 135.

⁶⁹ KOPALOVÁ, M. *Vážná újma, pronásledování a kritérium pohlaví*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 96-99.

ochrany před vážnou újmu se zabývá dále v kapitole „Pojem vážné újmy v širších souvislostech.“

Určitá specifika vykazují dále případy, kdy primárním cílem mučení, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu není konkrétní jedinec, nicméně obecná situace v zemi je taková, že by mu tento druh vážné újmy přesto mohl ohrozit. EÚLP se k těmto situacím staví následovně:

- 1) Pokud násilí v dané zemi dosáhlo tak „*mimořádně vysokého stupně intenzity*,“ že by každý byl ohrožen mučením, nelidským nebo ponižujícím zacházením nebo trestem, má každá osoba nárok na ochranu pod čl. 3 EÚLP.
- 2) Pokud násilí nedosáhlo tohoto požadovaného stupně intenzity, avšak žadatel o doplňkovou ochranu bude spadat do úzce zaměřené skupiny osob, která je permanentně vystavována tomuto druhu zacházení, nemusí prokazovat, že on sám je konkrétním cílem.
- 3) Ve všech zbývajících případech musí být prokázány další znaky, které nasvědčují tomu, že při navrácení žadatele dojde k mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.⁷⁰

Další specifickou kategorií chráněných osob pod čl. 3 EÚLP jsou ti, jimž hrozí mučení nebo nelidské či ponižující zacházení anebo trest ze strany státu nebo nestátních subjektů v případě tzv. „zdravotnických případů.“ Humanitární neboli zdravotnické případy se týkají těch, u nichž by po návratu do země původu bylo dosaženo stupně nelidského či ponižujícího zacházení z důvodu odepření zdravotnické péče, např. u osob v konečném stádiu AIDS.⁷¹

Vyvstává otázka, zdali tyto osoby budou chráněny také čl. 15 písm. b) KS. Odborná literatura uvádí, že pokud jde o zdravotnické případy, členské státy je chtěly vyloučit z ochrany pod čl. 15 písm. b) KS.⁷² Tomuto názoru by odpovídala skutečnost, že špatné zacházení musí vzniknout *v zemi původu*. To, že se toto omezení nachází pouze u čl. 15 písm. b) KS, a nikoliv u zbývajících druhů vážné újmy, rovněž nasvědčuje tomu, že členské státy chtěly vyloučit humanitární případy z jeho ochrany.⁷³ Tomu by odpovídalo také znění

⁷⁰ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 186.

⁷¹ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 181.

⁷² KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 181.

⁷³ BATTJES, H: *European asylum law and international law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 237.

ustanovení 15 v úvodní části KS, které hovoří o tom, že do oblasti působnosti KS nespádají ty osoby, kterým je povoleno zůstat na území členských států nikoli z důvodů potřeby mezinárodní ochrany, ale z důvodů rodinných nebo humanitárních.⁷⁴ Vše tak nasvědčuje tomu, že čl. 15 písm. b) KS má upravovat pouze *klasické vyhošťovací případy*, kde osoba čelí hrozbě pozitivnímu způsobení újmy, nikoliv případům nedostatečné péče, kde k žádnému přímému způsobování újmy nedochází. Nicméně otázka, zdali soudy budou interpretovat pojem *v zemi původu* takto restriktivně, zůstává otevřená. Ovšem vzhledem k tomu, že u humanitárních případů byla nastavena velmi vysoká hranice pro získání ochrany pod čl. 3 EÚLP, je pravděpodobné, že se státy budou tak jako tak zdráhat poskytovat žadatelům doplňkovou ochranu.⁷⁵ Na druhou stranu, pokud nahlédneme do české judikatury, NSS v jednom ze svých rozsudků zcela nevyloučil, že by byla možná ochrana pod §14a odst. 2 písm. b) ZoA, který má kopírovat znění čl. 15 písm. b) KS.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že ČR tedy nevyloučila možnost doplňkové ochrany u humanitárních případů, je možné, že i některé jiné členské státy EU by byly přeci jenom ochotné poskytnout tuto ochranu pod čl. 15 písm. b) KS. Tudíž nyní zbývá zodpovědět otázku, kdy jsou osoby chráněny pod čl. 3 EÚLP v případě zdravotnických případů.

Významným případem v oblasti humanitárních případů je případ *D v Spojené království*. Jednalo se zde o stěžovatele v terminálním stádiu AIDS původem z ostrovního státu Sv. Kryštof a Nevis, ve kterém existovaly pouze dvě nemocnice, ale ani jedna z nich nemohla stěžovatele léčit odpovídajícím způsobem. Stěžovatel navíc neměl na ostrově žádné rodinné ani sociální zázemí, a nemohl tudíž získat od nikoho potřebnou podporu. ESLP tak zohlednil všechny okolnosti jako celek, a případ *D v Spojené království* se tak stal výjimečným případem, který spadá pod ochranu čl. 3 EÚLP.⁷⁷ Jedná se o přelomový případ, neboť dosud bylo za podobných skutkových okolností vždy rozhodováno v neprospěch žadatelů. Zde sice bylo řečeno, že osoba bude chráněná pod čl. 3 EÚLP pouze „za velmi výjimečných okolností,“ pokud budou v sázce přesvědčivé humanitární důvody, nicméně i to znamenalo značný pokrok v rozhodování humanitárních případů.

Nicméně co se přesně myslí pojmem velmi výjimečné okolnosti a přesvědčivé humanitární důvody nebylo už v rozsudku *D v Spojené království* blíže specifikováno. Vždy

---

⁷⁴ Ustanovení č. 15 z úvodní části kvalifikační směrnice 2011.

⁷⁵ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 60.

⁷⁶ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 182.

⁷⁷ Rozsudek ESLP ve věci *D v Spojené království* z 2. května 1997, bod 54.

tak bude záležet na daném případě a celkovém souhrnu okolností. Lord Nicholls na to upozorňuje v případě *N v Secretary of State for the Home Department*, kdy hovoří o tom, že „Štrasburské soudnictví postrádá jeho obvyklou srozumitelnost.“⁷⁸ Navíc Stephanie Palmer upozorňuje na to, že v judikatuře ESLP je patrné úsilí omezit důsledky tohoto případu.⁷⁹

Neúspěšných žadatelů je tak celá řada. Příkladem je žena trpící HIV původem z Ugandy v případě *N v Spojené království*. Ve Velké Británii musela být kvůli svému vážnému stavu hospitalizována. Nicméně její žádost o azyl byla zamítnuta, tudíž se před ESLP dožadovala ochrany pod čl. 3 EÚLP. Namítala, že nuceným odchodem ze země jí bude v jejím stavu způsobeno nelidské a ponižující zacházení z důvodu nedostatku adekvátních zdravotnických zařízení pro léčbu HIV v Ugandě. ESLP zde potvrdil zásadu zakotvenou v případě *D v Spojené království*, že nucený odchod osoby z určité země bude porušovat čl. 3 EÚLP pouze ve „velmi výjimečných případech.“ V úvahu se vždy má brát závažnost a stádium nemoci, dostupnost adekvátní léčby v zemi původu a dostupnost podpory ze strany bližních. ESLP však v případě ugandské žadatelky rozhodl, že její stav byl stabilizovaný, žadatelka mohla požádat o pomoc svou rodinu, a potřebná léčba je v Ugandě dostupná.⁸⁰ Kritikou tohoto rozsudku by mohlo být to, že ESLP se v jejím případě nezabýval příliš detailně, zdali má skutečnou možnost získat pomoc od příbuzných a zdali skutečně bude mít přístup k aktuálním lékům na trhu. Na vysokou hranici nastavenou případem *D v Spojené království* nedosáhla celá řada dalších žadatelů, například jiná HIV pozitivní žadatelka ze Zambie v případě *S.C.C. v. Švédsko*⁸¹; alžírský schizofrenik v případě *Bensaid v Spojené království*⁸²; či opět HIV pozitivní Tanzánec v případě *Ndangoya v Švédsko*.⁸³

---

⁷⁸ Rozsudek House of Lords ve věci *N v Secretary of State for the Home Department* z 5. května 2005, bod 14: Lord Nicholls: „*Strasbourg jurisprudence lacks its customary clarity.*“

⁷⁹ PALMER, S. *AIDS, Expulsion and Article 3 of the European Convention on Human Rights*. In: 5 *European Human Rights Law Review*, 2005. S 536.

⁸⁰ Rozsudek ESLP ve věci *N v Spojené království* z 27. května 2008, body 42-51.

⁸¹ Rozsudek ESLP ve věci *S.C.C. v. Švédsko* z 15. února 2000.

⁸² Rozsudek ESLP ve věci *Bensaid v Spojené království* z 6. února 2001.

⁸³ Rozsudek ESLP ve věci *Ndangoya v Švédsko* z 22. června 2004.

3.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY PODLE § 14A ODS.2 PÍSM. B) ZO A

Za vážnou újmu se podle §14a odst. 2 písm. b) ZoA považuje:

- „mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o mezinárodní ochranu“

Na rozdíl od čl. 15 písm. b) KS je v §14a odst.2 písm.b) vypuštěno slovní spojení *v zemi původu*. Nabízí se tudíž otázka, zdali bude chráněn pouze ten, komu hrozí vážná újma v zemi původu, nebo rovněž i ten, kdo je ohrožen v jakékoliv jiné zemi. NSS v jednom ze svých rozsudků poznamenává, že tento nedostatek spočívající v odlišnosti ve spojení zemi původu ve verzi čl. 15 písm.b) KS a verzi § 14a odst.2 písm.b) ZoA, je však napraven v §14a odst.1 ZoA.⁸⁴ V § 14a odst.1 ZoA je uvedeno, že: „*Doplňková ochrana se udělí cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že v jeho případě jsou důvodné obavy, že pokud by byl cizinec vrácen do státu, jehož je státním občanem, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, do státu svého posledního trvalého bydliště, by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy podle odstavce 2 a že nemůže nebo není ochoten z důvodu takového nebezpečí využít ochrany státu, jehož je státním občanem, nebo svého posledního trvalého bydliště.*“⁸⁵ Z toho tudíž vyplývá, že aby byl žadatel o mezinárodní ochranu pod § 14a odst.2 písm.b) ZoA úspěšný, musí mu hrozit vážná újma ve státu, jehož je státním občanem, či ve státu jeho posledního trvalého bydliště, je-li osobou bez státního občanství.

Dále se nabízí otázka, zdali bude pod § 14a odst. 2 písm. b) ZoA chráněn také ten, kdo by obecně spadal pod ochranu článku 3 EÚLP. NSS se v jednom ze svých rozsudků vyjádřil, že je třeba vycházet z judikatury ESLP.⁸⁶ I bez konstatování ze strany NSS by odpověď na tuto otázku zřejmě byla kladná, neboť se jedná o logickou dedukci. Čl. 15 písm. b) KS se opírá o čl. 3 ESLP a jeho judikaturu. § 14a odst. 2 písm. b) ZoA vychází z čl. 15 písm.b) KS, tudíž se na něj bude aplikovat také judikatura týkající se čl. 3 EÚLP, a tudíž i všechny výše citované případy. Jak již bylo řečeno, ve vztahu k humanitárním případům je zjevné, že NSS je ochoten poskytnout žadatelům ochranu pod § 14a odst.2 písm. b) ZoA. Bude se však jednat o případy výjimečné, a bude zapotřebí, aby zdravotní rizika dosáhla velmi vysoké úrovně

⁸⁴ Rozsudek NSS z 11. 2. 2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

⁸⁵ § 14a odst.1 zákona o azylu.

⁸⁶ Rozsudek NSS z 30. 09. 2008, sp. zn. 5 Azs 66/2008.

intenzity, jako v citovaném případě *D v Spojené království*. Je pravděpodobné, že drtivá většina žadatelů bude neúspěšných, o čemž svědčí také dosud rozhodnuté případy ze strany NSS. Úspěšný nebyl například stěžovatel žádající v roce 2008 o doplňkovou ochranu pod § 14a odst. 2 písm. b) ZoA z důvodu zdravotních rizik plynoucích z jeho života v oblasti postižené černobylskou havárií. NSS uvedl nedůvodnost stěžovatelových obav, které nebyly podloženy dostatečně přesvědčivými důkazy. Uvedl také, že došlo ke změně politické situace na Ukrajině, od černobylské havárie uplynula již dlouhá doba, a především se stěžovatel ani nepokusil přestěhovat se do jiné části Ukrajiny s nižšími zdravotními riziky.⁸⁷

Jiným neúspěšným stěžovatelem v humanitárním případě v ČR byl muž původem z Pobřeží slonoviny trpící AIDS, který namítal, že léčba pacientů trpících HIV či AIDS je v této zemi v podstatě nedostupná. Namítal, že nemocnice zde nemají finance na léčbu, jsou přeplněné, a léčbu si tak mohou dovolit jenom ti nejbohatší. NSS však konstatoval, že stěžovatel netrpí nemocí v jejím terminálním stádiu, a léčba je sice nákladná, ale je dostupná. Navíc uvedl, že stěžovatel má v Pobřeží slonoviny rodinné zázemí. Všechny tyto skutečnosti v souhrnu pak dle NSS nedosahují tak vysokého standardu požadované dle případu *D v Spojené království*.

Případem, kdy NSS konstatoval, že je zapotřebí vycházet z judikatury ESLP, byl případ řešící jednání příslušníků kazašských bezpečnostních složek. Stěžovatel neúspěšně namítal, že jejich jednání dosahuje vážné újmy pod § 14a odst. 2 písm. b) ZoA, avšak NSS konstatoval, že nedosáhlo mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání. Zároveň NSS shrnul, že kazašské státní orgány mohou zákonným způsobem vynucovat dodržování zákonů a ukládat tresty v souladu se zákonem. Avšak ne každé jednání kazašských státních orgánů při vynucování zákonů bude dosahovat potřebné intenzity k dosažení hranice vážné újmy. Pokud se ale dostatečně prokáže stále se opakující vzorec, kdy bezpečnostní sbory budou používat násilí či nastrčené drogy za účelem smyšleného trestního obvinění a odsouzení pro neuskutečněný trestný čin, může se již jednat o vážnou újmu podle § 14a odst. 2 písm. b) ZoA.⁸⁸

Ve vztahu k judikatuře ESLP vázající se i k § 14a odst. 2 písm. b) ZoA je třeba poznamenat, že MV má tendenci ve svých rozhodnutích neuvádět, které konkrétní případy ESLP aplikuje na daný případ. Často pouze obecně uvádí, že „*správním orgánem vycházel z judikatury ESLP*,” a tudíž stěžuje jeho možné dohledání. Pokud už odkazuje na nějaký

---

⁸⁷ Rozsudek NSS z 28. 11. 2008, sp. zn. 5 Azs 46/2008.

⁸⁸ Rozsudek NSS z 30. 09. 2008, sp. zn. 5 Azs 66/2008.

specifický případ z judikatury ESLP, neuvede konkrétní bod citovaného rozsudku. Tento postup tak znemožňuje zjistit, jestli a nakolik je vlastně daný judikát ESLP relevantní pro projednávaný případ.⁸⁹

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

Odpovědí na otázku, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. b) kvalifikační směrnice a § 14a odst. 2 písm. b) zákona o azylu tak bude, že se bude jednat o osobu, s níž bylo v její zemi původu zacházeno způsobem, který dosáhl alespoň hranice nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu. Toto zacházení muselo dosáhnout minimálně stupně závažnosti, přičemž se bude hodnotit povaha a kontext zacházení nebo trestání, způsob a metoda jeho provedení, jeho délka, fyzické a psychické účinky, ale také pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Dospěla jsem k závěru, že není možné přesně vykreslit, o které případy se bude jednat, neboť vždy bude záležet na specifických okolnostech.

---

⁸⁹ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 186.

4. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. C) KS A POD § 14A ODST. 2 PÍSM. C) ZOA

4.1. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL.15 PÍSM.C) KS

Třetí typ vážné újmy pod čl. 15 písm. c) anglického znění KS zní:

- *„serious and individual threat to a civilian's life or person by reason of indiscriminate violence in situations of international or internal armed conflict“*

Český překlad KS uvádí v čl. 15 písm. c) toto znění:

- *„vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu“*

Na první pohled se jedná téměř o identické definice, nicméně je třeba si povšimnout překladu slova „*person*“ jako nedotknutelnosti civilisty, a také překladu spojení „*indiscriminate violence*“ jako svévolného násilí. Vystává tak otázka, zdali český překlad KS u zmiňovaných spojení přesně vystihuje záměr evropského zákonodávce (viz níže).

Ovšem ať už se jedná o čl. 15 písm. c) anglického znění KS, nebo jejího českého překladu, jde o ustanovení poměrně kontroverzní. V průběhu přijímání KS se jeho znění často měnilo, jelikož členské státy EU chtěly sice poskytnout doplňkovou ochranu širšímu okruhu osob než například čl. 3 EÚLP, nikoliv však „příliš velkému“. ⁹⁰ Aby bylo možno jednoznačně konstatovat, kdo je chráněn pod tímto článkem, je zapotřebí provést několik analýz, neboť druh vážné újmy pod čl. 15 písm. c) KS představuje „*určitou normativní větu*“, ⁹¹ tzn. je třeba vykládat všechny pojmy dohromady za účelem správného pochopení jejího celkového významu.

4.1.1. POJEM VÁŽNÉHO OHROŽENÍ

V případě, že žadatel o doplňkovou ochranu bude splňovat podmínky čl. 15 písm. c) KS, tj. půjde o *individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu*, nebude moci této

---

⁹⁰ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 187.

⁹¹ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 61-62.

ochrany využít, pokud jeho ohrožení nebude *vážné*. Výraz *vážné ohrožení* se objevuje v americkém zákonodárství o dočasné ochraně.⁹² Nicméně ani americký zákon, ani evropská KS dále nevysvětlují, kterými kritérii se při posuzování vážnosti újmy řídit. Určitým vodítkem by mohl být čl. 9 odst. 1 písm. a) KS, ačkoliv se týká pronásledování a nikoliv přímo vážné újmy. Tento článek stanovuje, že aby jednání bylo považováno za pronásledování, musí být svou povahou nebo opakováním *dostatečně závažné*, aby znamenalo *vážné porušení základních lidských práv*. V souladu s tímto ustanovením pojem *vážnosti* v čl. 15 písm. c) KS může teoreticky vyjadřovat, že se má jednat o hrozbu, která bude mít negativní *dopad na lidská práva osob*, zde prostřednictvím svévolného násilí.⁹³ Také v mezinárodním trestním právu je obdobný pojem *vážné zločiny (serious crimes)* podobně neuchopitelný. V tomto kontextu UNHCR navrhuje, aby se při určování *vážnosti zločinů* užívaly mezinárodní, a nikoliv místní standardy. V tom případě by se jednalo o faktory, jako je povaha činu, újma na zdraví, forma soudního procesu používaná ke stíhání zločinů, povaha trestu, a zdali většina jurisdikcí dané jednání posoudí jako vážný zločin.⁹⁴

I přesto není zcela jasné, zdali výraz *vážnost* v čl. 15 písm. c) KS směřuje k hrozbě, která je důvěryhodná nebo skutečná, či k její bezprostřednosti nebo závažnosti. Během schvalovacího procesu KS, Německo navrhovalo namísto použití *vážného ohrožení* alternativu *závažná skutečná hrozba (significant real threat)*.⁹⁵ Nicméně tato alternativa nebyla schválena. Dalibor Jílek uvádí, že chápání výrazu *vážný* v obecné rovině ve spojení s výrazem *ohrožení* odkazuje na „*reálnost, na stupeň pravděpodobnosti, neodvratitelnost, a na bezprostřednost ohrožení*.“ Také upozorňuje na to, že pojem *vážný* jen těžko může být nahrazen pojmem *skutečný*, neboť pak by muselo být prokázáno nebezpečí skutečné.⁹⁶

Otázkou je, zdali obecné chápání pojmu *vážný* postačuje k jasnému vymezení toho, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. c) KS. Evropská judikatura se dosud touto otázkou ve svých rozsudcích nezabývala. Pravděpodobně bude brána v potaz kombinace více interpretací tohoto pojmu. Je možné, že tento pojem zůstane i nadále nedefinovaný. Možná je to dokonce i

---

⁹² 8 U.S.C. United States Code, 2011 Edition, Title 8 - ALIENS AND NATIONALITY, § 1254a - Temporary protected status - „, (A) the Attorney General finds that there is an ongoing armed conflict within the state and, due to such conflict, requiring the return of aliens who are nationals of that state to that state (or to the part of the state) would pose a *serious threat* to their personal safety, ...“

⁹³ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 74.

⁹⁴ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 74.

⁹⁵ MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. S. 74.

⁹⁶ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 61-63.

žadoucí, neboť tak zůstane flexibilní a přizpůsobitelný specifickým okolnostem každého případu.

Výraznějším problémem v zodpovězení otázky, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. c) KS, však budou zřejmě představovat pojmy *individuální ohrožení* či *svévolné násilí*. Lze tedy shrnout, že dokud se neobjeví rozsudek, který bude vymezovat, kterými hledisky se při posuzování *vážné* újmy řídit, lze prozatím konstatovat, že chráněn pod čl. 15 písm. c) KS bude ten, kdo naplní obecné chápání tohoto pojmu.

4.1.2. POJEM INDIVIDUÁLNÍHO OHROŽENÍ

Na rozdíl od pojmu vážného ohrožení se evropské rozsudky a odborná literatura pojmem *individuálního ohrožení* zabývají podstatně více. Jedná se totiž o pojem, který vyvolává určité rozpory v otázce jeho chápání. Samotná Evropská komise připouští podstatné odlišnosti ve výkladu a aplikaci KS napříč členskými státy.⁹⁷ Pojem *individuální* je možno chápat při použití čistě jazykového výkladu jako hrozba „konkrétní osobě“, a nahradit jej pojmem „osobní.“⁹⁸ Mohou ovšem nastat i situace, kdy žadatel o doplňkovou ochranu uspěje i tehdy, pokud nebude ohrožen konkrétně on sám, ale bude ohrožen z pouhého důvodu své přítomnosti na území země.

Individuální hrozba jako hrozba osobní

Výzkum ukázal tendenci členských států EU zužovat rozsah určitých částí čl. 15 písm. c) KS, a to právě *pojmu individuální hrozby*, v souvislosti s vysoce restriktivním výkladem ustanovení 35 z úvodní části KS. Toto ustanovení zní: „*Nebezpečí, kterým je všeobecně vystaveno obyvatelstvo jednotlivé země nebo jeho část, sama o sobě nepředstavují konkrétní ohrožení, které by mohlo být hodnoceno jako vážná újma.*“⁹⁹ Český překlad KS se zde ovšem ukázal být jako nepřesný, neboť originální znění KS zní: „*Risks to which a population of a country or a section of the population is generally exposed do **normally** not create in themselves an individual threat which would qualify as serious harm.*“¹⁰⁰ Český překlad tudíž vypustil slovo běžně. Znamená to, že mohou nastat i situace, kdy žadatel o doplňkovou ochranu může mít teoreticky nárok na ochranu i tehdy, pokud nebezpečí bude všeobecně

---

⁹⁷ JAKULEVIČIENE, L. *Is there a Need for an Extension of Subsidiary Protection in the European Union Qualification Directive?* In: 2(120) Jurisprudence, 2010. S. 225.

⁹⁸ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta.* In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 71.

⁹⁹ Ustanovení 35 z úvodní části kvalifikační směrnice z roku 2011.

vystaveno celé obyvatelstvo nebo jeho část. Vzhledem k tomuto citovanému ustanovení je však zjevné, že se bude jednat o situace spíše výjimečné.

Nicméně i přestože citované ustanovení 35 z úvodní části KS v originálním znění používá slovo běžně, některé členské státy EU i tak přijímají žadatele o doplňkovou ochranu *pouze* tehdy, pokud jsou ohroženi oni *osobně*, tzn. oni sami čelí většímu riziku než zbytek populace.¹⁰¹ Ovšem nyní by se měly členské státy EU snažit přihlídnout k přelomovému rozsudku *Elgafaji*,¹⁰² který zcela zásadním způsobem ovlivňuje chápání pojmu *individuální* (viz níže).

Ochrana osob, které nejsou konkrétně ohroženy

Jak je zmíněno výše, rozsudek *Elgafaji* je rozsudkem zcela zásadním. Ve vztahu k pojmu *individuální hrozby* jasně uvádí, že : „ *Pojem „individuální“ musí chápán tak, že zahrnuje újmy směřované proti civilistům bez ohledu na jejich totožnost, pokud míra svévolného násilí, kterou se vyznačuje probíhající ozbrojený konflikt, posuzovaná příslušnými vnitrostátními orgány rozhodujícími o žádosti o podpůrnou ochranu nebo soudy členského státu, kterým bylo předloženo rozhodnutí o zamítnutí takové žádosti, dosáhne natolik vysoké úrovně, že existují závažné důvody domnívat se, že by civilista byl v případě vrácení do dotyčné země nebo případně regionu vystaven – z **pouhého důvodu své přítomnosti** na území této země nebo regionu – reálnému nebezpečí vážného ohrožení, které je uvedeno v čl. 15 písm. c) směrnice. “¹⁰³ Z citovaného ustanovení je tedy zřejmé propojení pojmů *individuální hrozba* a *svévolné násilí*.¹⁰⁴ Rozsudek dále jasně uvádí, že čím specifičtější je ohrožena konkrétní osoba, tím nižší míra svévolného násilí bude požadována proto, aby mohla mít nárok na podpůrnou ochranu.¹⁰⁵ Tento závěr považuji za zcela zásadní a klíčový.*

Co má znamenat pojem *individuální hrozba*, vysvětluje také Vysoký komisař OSN pro uprchlíky (UNHCR). Jeho povinnost dohledu, ustanovená jeho Statutem, také vyplývá z článku 35 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951*¹⁰⁶ a také z článku II. *Protokolu*

---

¹⁰¹ JAKULEVIČIENE, L. *Is there a Need for an Extension of Subsidiary Protection in the European Union Qualification Directive?* In: 2(120) *Jurisprudence*, 2010. S. 225.

¹⁰² Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009.

¹⁰³ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 35.

¹⁰⁴ Jak je výše uvedeno, čl. 15 písm. c) kvalifikační směrnice je třeba chápat jako jednu relativně samostatnou normativní větu.

¹⁰⁵ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 39.

¹⁰⁶ Čl. 35: *Spolupráce státních úřadů se Spojenými národy*: 1. „Smluvní státy se zavazují spolupracovat s úřadem Vysokého komisaře spojených národů pro uprchlíky nebo kteroukoliv jinou odbornou organizací Spojených národů, která jej může nahradit ve výkonu jeho funkcí, a zvláště usnadňovat jeho povinnost dozírat na provádění ustanovení této úmluvy.“ 2. „S cílem umožnit úřadu Vysokého komisaře nebo kterékoliv jiné odborné organizaci Spojených národů, která jej může nahradit, podávat zprávy pověřeným orgánům Spojených národů,

týkajícího se právního postavení uprchlíků z roku 1967.¹⁰⁷ UNHCR je přesvědčeno, že uvedené sousloví *invidiuální hrozba* v čl. 15 písm. c) KS slouží k tomu, aby nárok na doplňkovou ochranu neměly osoby, pro které je nebezpečí jenom „vzdálenou možností“ (jako důvod uvádí například to, že násilí v určité oblasti nebo v celé zemi nedosahuje „reálného ohrožení“) a čl. 15 písm. c) KS by se měl vztahovat i na hrozby, které teoreticky mohou ohrožovat skupinu či skupiny osob.¹⁰⁸ Tudíž pak význam čl. 15 písm. c) KS spočívá v možnosti poskytnout ochranu před vážnými hrozbami, které jsou dány situací, a nikoliv individuálně cílené.

4.1.3. OHROŽENÍ ŽIVOTA NEBO NEDOKNUTELNOSTI CIVILISTY V DŮSLEDKU SVÉVOLNÉHO NÁSILÍ

Další podmínkou pro to, aby žadatel o udělení doplňkové ochrany uspěl, je to, že musí být ohrožen jeho *život nebo osoba* (v české verzi KS je pojem osoba uváděn jako nedotknutelnost), a to jako důsledek svévolného násilí. Musí se navíc jednat o civilistu. Je zjevné, že ohniskem ochrany v čl. 15 písm. c) KS je u civilistů jejich *život a osoba*.

Pojem nedotknutelnost civilisty

Dalibor Jílek uvádí, že porozumět pojmu civilista je jednoduché, neboť jeho „totožnost je jednoznačná.“¹⁰⁹ Je tomu skutečně tak? Dále odkazuje na to, že při snaze porozumět tomuto pojmu, je možno užít mezinárodního humanitárního práva. O souvislosti s mezinárodním humanitárním právem hovoří také celá řada jiných zdrojů.¹¹⁰ Definice civilisty podle Čl. 50 odst.1 Dodatkového protokolu č. 1 z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů zní: „*Civilní osoba je osoba, která nepatří do žádné z kategorií osob uvedených v článku 4 A), 1), 2), 3), 6) Třetí úmluvy a v článku 43 tohoto Protokolu. V případě pochybností zda osoba je civilní osobou, bude taková osoba považována za osobu civilní.*“ Tedy šlo by o každou osobu, která nespadá do kategorie

---

smluvní státy jim budou poskytovat v příslušné formě požadované informace a statistické údaje, které se týkají: a) situace uprchlíků, b) provádění této úmluvy a c) zákonů, předpisů a vyhlášek, které jsou nebo budou platné ve vztahu k uprchlíkům.“

¹⁰⁷ Stanovisko UNHCR - Doplňková ochrana osob ohrožených svévolným násilím podle kvalifikační směrnice ES (z ledna 2008), s. 2.

¹⁰⁸ Stanovisko UNHCR - Doplňková ochrana osob ohrožených svévolným násilím podle kvalifikační směrnice ES (z ledna 2008), s. 5.

¹⁰⁹ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 87.

¹¹⁰ Např.: STOREY, H. *EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World?* In: 20(1) *Int J Refugee Law* (2008) S. 35; či Rozsudek Asylum and Immigration Tribunal ve věci *HH & others (Mogadishu:armed conflict: risk) Somalia* CG z 28. ledna 2008; Rozsudek Asylum and Immigration Tribunal *KH (Art. 15(c) — Qualification Directive)* Iraq z 25. března 2008.

válečného zajatce, ani se nejedná o příslušníka ozbrojených sil, a dále ani o obyvatele neobsazeného území, kteří se při příchodu nepřítele z vlastního popudu chopí zbraně. Je však otázkou, zdali skutečně může být při výkladu jednotlivých pojmů pod čl. 15 písm. c) KS užito mezinárodního humanitárního práva. Soudní dvůr EU se ve svém nedávném rozsudku *Diakité* obecně vyjádřil k tomu, že mezinárodní humanitární právo a režim doplňkové ochrany sledují odlišné cíle a zároveň zavádí jasně oddělené mechanismy ochrany. Navíc některá porušení mezinárodního humanitárního práva mají za následek individuální trestní odpovědnost, tudíž mezinárodní humanitární právo má velmi blízký vztah k mezinárodnímu právu trestnímu.¹¹¹ Nicméně Soudní dvůr EU se vyjadřoval v tomto rozsudku konkrétně k definici vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, a nikoliv k pojmu civilista. Domnívám se tak, že dokud nerozhodne jiným svým rozsudkem v rámci předběžné otázky o tom, jak má být civilista definován, lze prozatím užívat mezinárodního humanitárního práva.

I při výkladu na první pohled takto jasného pojmu může však vyvstat celkem logická otázka, a to je otázka týkající se bývalých kombatantů. Definici kombatantů uvádí čl. 43 odst.2 Protokolu č. 1 z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Jedná se „o příslušníky ozbrojených sil strany v konfliktu.“ Jsou však bývalí kombatanti chráněni ustanovením čl. 15 písm. c) KS? UNHCR na tuto otázku zcela jednoznačně odpovídá, že ano, a to tehdy, pokud se daná osoba *skutečně a trvale* nevěnuje vojenským aktivitám.¹¹² Ovšem přesné vymezení toho, po jak dlouhé době se bývalý kombatant stává znovu civilistou, zůstává v mezinárodním humanitárním právu sporné. Výhodou u výkladu tohoto pojmu však zůstává výše zmiňovaná formule z Protokolu č. I z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, kdy v případě pochybností zda osoba je civilní osobou, bude taková osoba považována za osobu civilní. V případě pochybností o tom, zdali je osoba civilistou by ještě bylo možné požádat o zodpovězení předběžné otázky Soudní dvůr Evropské unie.¹¹³ To se prozatím nestalo, což může vypovídat buď o tom, že pojem *civilista* nepůsobí takové interpretační potíže jako jiné pojmy, nebo o tom, že žadatel o doplňkovou ochranu v dané zemi bez tak nesplnil ostatní podmínky pro to, aby ve své žádosti uspěl.

---

¹¹¹ Rozsudek SDEU ve věci *Diakité* C-285/12 z 30. 1. 2014, body 24 a 25.

¹¹² Stanovisko UNHCR - Doplňková ochrana osob ohrožených svévolným násilím podle kvalifikační směrnice ES (z ledna 2008), s. 6.

¹¹³ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 193.

Aby došlo k naplnění ochrany podle čl. 15 písm. c) KS, musí být u civilisty ohrožen jeho život nebo nedotknutelnost, v originálním znění KS *threat to a civilian's life or person*. Slovo život zřejmě žádné rozporuplné otázky vyvolávat nebude, avšak porozumět pojmu *osoba*, v originálním znění KS uváděnému jako *person*, je poměrně složité, neboť jeho pojmenování se liší napříč členskými státy EU. Jedná se tak o pojem, který znesnadňuje zodpovězení otázky kdo je chráněn pod čl. 15 písm.c) KS.¹¹⁴

Německá verze KS hovoří nikoliv o „*threat to a civilian's person*“, ale o *integritě* civilisty.¹¹⁵ Německé národní právo chápe integritu jako integritu tělesnou,¹¹⁶ což se shoduje se sedmi dalšími jazykovými verzemi KS. Oproti tomu však anglická, nizozemská či francouzská verze KS hovoří opět o „*threat to a civilian's person*“, což se netýká tělesné integrity, ale integrity osobní, zahrnující například i ochranu osobnosti. Legislativní historie čl. 15 písm. c) KS také vyjasňuje, že chráněna je „*personal integrity*“, tedy osobní (individuální) integrita, nikoliv tělesná.¹¹⁷

Ovšem pokud nahlédneme do české odborné literatury, například Dalibor Jílek hovoří v souvislosti s čl. 15 písm.c) KS rovněž o *tělesné integritě*.¹¹⁸ Vzhledem k různorodosti názorů tedy stále zůstává obtížné určit, k jakému chápání *nedotknutelnosti* neboli *integrity* se při snaze zodpovědět otázku „kdo je chráněn pod čl. 15 písm. c) KS“ přiklonit. Nelze jednoznačně říci, jak by pojem *person* měl být vykládán. Pokud jím budeme skutečně rozumět tělesnou integritu, tento prvek je již pokryt v rámci čl. 15 písm. b) KS. Pokud by slovo *person* mělo být chápáno jako *osobní nedotknutelnost*, půjde o protiklad k tělesné integritě, čl. 15 písm. c) tak bude teoreticky pokrývat jakékoliv porušení lidského práva.¹¹⁹ To by však zřejmě vedlo k nežádoucí interpretaci a neochotě ze strany soudů jednotlivých členských států EU přiznávat ochranu pod čl. 15 písm. c) KS. K tomu se například vyjádřil Azylový a imigrační tribunál Velké Británie v případě *GS (Article 15(c): indiscriminate violence) Afghanistan CG*, který odmítl, že by porušení práv, jako je například svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, byly pokryty čl. 15 písm. c) KS. Hovoří o tom, že tato

---

¹¹⁴ TIEDEMANN,P. *Subsidiary Protection and the Function of Article 15 (c) of the Qualification Directive*. In: 31(1) *Refugee Survey Quarterly* (2012) S. 131-132.

¹¹⁵ Čl. 15 písm. c) kvalifikační směrnice německé verze: „(c) *eine ernsthafte individuelle Bedrohung des Lebens oder der Unversehrtheit einer Zivilperson infolge willkürlicher Gewalt im Rahmen eines internationalen oder innerstaatlichen bewaffneten Konflikts*.“

¹¹⁶ Zásahem do tělesné integrity by bylo např. násilné donucení k očkování.

¹¹⁷ TIEDEMANN,P. *Subsidiary Protection and the Function of Article 15 (c) of the Qualification Directive*. In: 31(1) *Refugee Survey Quarterly* (2012) S. 131 – 133.

¹¹⁸ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 57.

¹¹⁹ BATTJES, H: *European asylum law and international law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 238.

porušení lidských práv by spíše spadala pod ochranu čl. 3 EÚLP nebo čl. 15 písm. b) KS. Azylový a imigrační tribunál se také ve vztahu k pojmu *osoba* vyjádřil, že se jedná o nepřesný termín a dosud nevyřešené právní téma.¹²⁰

Pojem svévolného násilí

Aby bylo možno jasně vymezit, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. c) KS, je zapotřebí vyjasnit zásadní pojem, a to je pojem *svévolného násilí*. Například Dalibor Jílek ve vztahu k čl. 15 písm. c) KS nehovoří o svévolném násilí, ale o násilí *nerozlišujícím*.¹²¹ Oficiální překlad KS však užívá pojmu násilí *svévolného*. UNHCR ve svém stanovisku z roku 2008 k tomuto pojmu uvádí, že v případě *svévolného násilí* se jedná o násilí všeobecné, které se nezaměřuje na konkrétní osoby či na konkrétní cíl.¹²² Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2006 Sb., kterým se změnil zákon o azylu, uvádí, že pro pojem „nediskriminační násilí“ (v originálním znění *indiscriminate violence*) bylo celkem těžké najít podobný pojem užívaný v rámci právního řádu ČR. Pojem *svévolné násilí* se jevil jako nejvhodnější volba. Důvodová zpráva vysvětluje, že se jedná o „běžné násilí v rámci ozbrojených konfliktů nesouvisející s rasou, národností apod.“¹²³ V roce 2009 se k tomuto pojmu také vyjádřil Soudní dvůr EU v případě *Elgafaji*, který uvádí, že se jedná o „násilí, které se může rozšířit na osoby bez ohledu na jejich osobní situaci.“¹²⁴ Jak je již výše uvedeno, lze jen stěží oddělit tento pojem od pojmu individuální hrozby, a čím více je ohrožena konkrétní osoba, tím „nižší míra svévolného násilí bude požadována proto, aby mohla mít nárok na podpůrnou ochranu.“¹²⁵

Co však může do budoucna činit problémy je fakt, že rozsudek *Elgafaji* blíže neuvádí, které faktory mají být brány v potaz při posuzování míry svévolného násilí. Jaká míra svévolného násilí bude považována za dostatečně vysokou pro konstatování, že pouhá přítomnost dané osoby v zemi (samozřejmě za splnění zbývajících podmínek) bude postačovat k její ochraně pod čl. 15 písm.c)? Jak intenzivní by mělo být svévolné násilí, aby překročilo hranici reálného rizika? Odborná literatura přitom považuje vymezení *svévolného*

¹²⁰ Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu Velké Británie ve věci *GS (Article 15(c): indiscriminate violence) Afghanistan* CG [2009] UKIAT 00044 z 19. října 2009, body 30 a 72.

¹²¹ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 57.

¹²² Stanovisko UNHCR - *Doplňková ochrana osob ohrožených svévolným násilím podle kvalifikační směrnice ES* (z ledna 2008), s. 3.

¹²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2006 Sb., k §14a a 14b.

¹²⁴ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 34.

¹²⁵ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 39.

násilí za klíčové, a tvořící jádro analýzy skutečného významu a účinku čl. 15 písm.c) KS.¹²⁶ Rozsudek *Elgafaji* však k podrobnější analýze mlčí. Například Nizozemí vychází z toho, že čl. 15 písm. c) KS se vztahuje pouze „na výjimečné situace svévolného násilí.“¹²⁷ Jiným příkladem je případ *AM & AM (armed conflict: risk categories) Somalia CG*, kde Azylový a imigrační tribunál Velké Británie uvedl, že při hodnocení svévolného násilí se mají brát v potaz faktory, jako například, zdali strany konfliktu použily válečné metody a taktiky, které zvýšily riziko civilních obětí nebo přímo útočily na civilisty; zdali se použití těchto metod a taktik obecně rozšířilo mezi ostatní strany konfliktu; zdali boje byly lokální nebo obecně rozšířené; zdali počet zabitých civilistů, zraněných a vystěhovaných byl výsledkem bojů.¹²⁸ Na základě pozorování, rozhovorech s rozhodujícími orgány a zkoumání některých rozhodnutí o odvolání ze strany UNHCR lze obecně shrnout, že přístup k hodnocení svévolného násilí a rizika vážné újmy pod čl. 15 písm. c) KS není napříč členskými státy EU zcela jednotný. Nicméně i tak UNHCR došlo k závěru, že lze dojít k určitému konsenzu z hlediska aplikace některých faktorů, jež členské státy EU berou při svém rozhodování o svévolném násilí v potaz. Jedná se zejména o bezpečnostní situaci v zemi, zahrnující povahu násilí; porušování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv; počty civilních obětí a bezpečnostní incidenty; přemísťování populace; předvídatelný socioekonomický, politický a k němu se vztahující bezpečnostní vývoj situace zahrnující faktory ovlivňující schopnosti komбатantů; schopnost subjektů poskytnout ochranu; a ukazatelé vztahující se ke státnímu bankrotu a k humanitární situaci.¹²⁹

Nicméně i přes absenci podrobnější analýzy svévolného násilí se soudy inspirovaly při další rozhodovací činnosti rozsudkem *Elgafaji*. Příkladem může být případ rozhodovaný ve Velké Británii *QD & AH (Iraq) v SSHD*. Zde se mimo jiné objevuje myšlenka, že osoba má nárok na ochranu podle čl. 15 písm.c) KS v případě svévolného násilí v rámci vnitrostátního nebo mezinárodního ozbrojeného konfliktu, ať už se jej dopustí jedna nebo více ozbrojených frakcí či stát, pokud násilí dosahuje stupně popsaného v případě *Elgafaji*. Požadavek je kladený však na intenzitu svévolného násilí, která v každé situaci konfliktu nebude splňovat

---

¹²⁶ LAMBERT, H., FARRELL, T. *The Changing Character of Armed Conflict and the Implications for Refugee Protection Jurisprudence*. In: 22 (2) Int J Refugee Law, 2010. S. 266-267.

¹²⁷ The United Nations High Commissioner for Refugees, *Safe at last? Law and Practice in Selected EU Member States with Respect to Asylum-seekers Fleeing Indiscriminate Violence* (červenec 2011), s. 33 a 36, přístupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4e2ee022.pdf>

¹²⁸ Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu Velké Británie ve věci *AM & AM (Armed Conflict: Risk Categories) Somalia v. SSHD*, CG [2008] UKAIT 00091 ze dne 27. ledna 2009.

¹²⁹ The United Nations High Commissioner for Refugees, *Safe at last? Law and Practice in Selected EU Member States with Respect to Asylum-seekers Fleeing Indiscriminate Violence* (červenec 2011), s.42, přístupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4e2ee022.pdf>

požadavky stanovené v případě *Elgafaji*. Rozsudek dále uvádí, že ozbrojený konflikt sám o sobě nemusí být výjimečný.¹³⁰

Další případ, kde došlo k aplikování případu *Elgafaji*, je *GS (Article 15(c): indiscriminate violence) Afghanistan CG* z roku 2009. Zde Azylový a imigrační tribunál Velké Británie došel k závěru, že v Afghánistánu není tak vysoký stupeň svévolného násilí, že by existovaly závažné důvody domnívat se, že na základě pouhé přítomnosti v zemi bude civilista čelit skutečnému riziku ohrožujícímu jeho život nebo osobu. Tribunál zde sice vycházel z již rozhodnutého případu *Elgafaji*, nicméně uvedl, že přesný rozdíl mezi diskriminačním a *nediskriminačním násilím* (v českém překladu *svévolným*) je stále nevyřešenou spornou otázkou v právu. Hovoří o tom, že sice z termínu svévolné násilí dle případu *Elgafaji* vyplývá, že násilí se může rozšířit bez ohledu na osobní okolnosti lidí, nicméně se jeví, že se bude jednat o záležitost faktu každého případu. Tribunál uvádí, že o *svévolné násilí* půjde například, když se sebevražedný bombový atentátník pokusí spáchat atentát na jedince na přeplněném tržišti. Stejně tak se bude jednat o *svévolné násilí* v případě bombardování povstalců ukrývajících se ve škole nebo na jiném místě, o němž je známo, že je zalidněné civilisty. Na druhou stranu cílený útok na opoziční bojovníky, který nečekaně zasáhne jednotlivce v křížové palbě, nebude považován za svévolné násilí. Více problematické budou oblasti, kde může dojít k použití improvizovaných výbušných zařízení za účelem útoku na koaliční síly, ale kde může dojít k výbuchům, které ovlivní civilisty. Jiný problematický příklad je nehoda, kde muž řídící auto plné výbušnin s cílem použít jej proti koaličnímu konvoji, bude mít nečekaně nehodu například s traktorem, která bombu odpálí a zabije civilisty poblíž. Jedná se o případ, kterým se dosud zatím nikdo nezabýval, a není tak zcela jasné, zdali se bude jednat o svévolné násilí či nikoliv. Tudiž se dá shrnout, že zdali se bude jednat o svévolné násilí, se bude zřejmě potřeba posuzovat dle konkrétní situace, ke které dochází v dané zemi.¹³¹

Bude osoba chráněná pod čl.15 písm.c) KS také v případě nerozlišujících útoků?

Jak již bylo řečeno, občas se v odborné literatuře namísto svévolného násilí, objevuje pojem *nerozlišující*. Nicméně tento pojem má svůj specifický a velmi úzký význam a

---

¹³⁰ Rozsudek Odvolacího soudu Velké Británie ve věci *QD & AH (Iraq) v SSHD* z 24. června 2009, bod 35.

¹³¹ Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu ve věci *GS (Article 15(c): indiscriminate violence) Afghanistan CG* [2009] UKIAT 00044 z 19. října 2009, body 30 a 62.

neobjevuje se přímo v souvislosti s násilím.¹³² Jedná se o pojem užívaný v mezinárodním humanitárním právu, jenž zní *nerozlišující útoky*. Útoky jsou zde chápány jako „*násilné činy proti protivníkovi, a to jak útočné, tak i obranné povahy.*“¹³³ Patří sem útoky, které nejsou zaměřeny na konkrétní vojenské objekty, a další útoky vymezené v čl. 51 odst. 4 a odst. 5 *Protokolu I. z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949.*¹³⁴ Rozsudek v případě *QD & AH (Iraq) v SSHD* však jasně uvádí, že pojem *nerozlišující útoky* užívaný mezinárodním humanitárním právem není vhodný k aplikaci ve vztahu k čl. 15 písm.c) KS. Jako důvod uvádí, že předmět a účel tohoto článku budou těžce narušeny, jelikož civilista nemůže být popisován jako protivník, a neměl by tudíž mít strach z násilí (útoky), pokud se vrátí do země původu. Toto by bylo proti vlastnímu ustanovení čl. 15 písm. c) KS, které odkazuje na vážnou újmu civilisty.¹³⁵

4.1.4. MEZINÁRODNÍ A VNITROSTÁTNÍ OZBROJENÝ KONFLIKT

Aby osoba mohla získat doplňkovou ochranu pod čl. 15 písm. c) KS, musí u civilisty dojít k vážnému a individuálnímu ohrožení života nebo jeho nedotknutelnosti v důsledku svévolného násilí během *mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu*. Je však vždy jasné, zdali se jedná o ozbrojený konflikt? Je vždy jasné, jestli tento konflikt splňuje požadované charakteristiky, aby mohl být označen jako vnitrostátní či mezinárodní?

Ozbrojený konflikt

Pojem ozbrojený konflikt není v KS jednoznačně vymezen. Mezinárodní právo obecně užívá definice použité Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY) ve

---

¹³² KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 191.

¹³³ Čl. 49 odst. 1 *Protokolu I. z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949.*

¹³⁴ Mezi další útoky patří: *b) útoky, při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, které nemohou být zaměřeny na konkrétní vojenské objekty, nebo c) útoky, při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, jejichž účinky nemohou být omezeny, jak požaduje tento Protokol, takže v každém takovém případě zasahují vojenské objekty i civilní osoby nebo objekty civilního rázu bez rozdílu.* Dle čl. 51 odst. 5 *Protokolu č. I z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949* se dále za *nerozlišující útoky* považují: *a) útoky bombardováním bez ohledu na použité způsoby nebo prostředky, při nichž se považuje za jediný vojenský objekt řada zřetelně oddělených a rozlišitelných vojenských objektů umístěných ve městě, vesnici nebo jiné oblasti, ve které jsou soustředěny civilní osoby nebo objekty civilního rázu, a b) útoky, u nichž se dá očekávat, že mohou způsobit ztráty na životech civilních osob, jejich zranění, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu.*

¹³⁵ Rozsudek Odvolacího soudu Velké Británie ve věci *QD & AH (Iraq) v SSHD* z 24. června 2009, bod 43: „*Indeed, if “indiscriminate violence” under Article 15(c) were to be equated with “indiscriminate attack” under IHL, the object and purpose of Article 15(c) would be entirely undermined, since a non-combatant could not be described as an adversary and so could not be in fear of violence (=attack) if returned to his or her country of origin. This would run against the very wording of Article 15(c), which refers to a serious threat to a civilian.*“

věci *Tadić*, který rozhodl, že ozbrojený konflikt existuje „vždy když dojde k použití ozbrojených sil mezi státy, vleklému ozbrojenému násilí (*protracted violence*) mezi vládními úřady a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými skupinami uvnitř státu (*organized armed groups*).“¹³⁶ Pokud jde o dlouhodobost bojů a organizovanost stran v konfliktu, je třeba vycházet z mezinárodní trestněprávní judikatury, která stanovuje demonstrativní výčet jejích faktorů. V případě dlouhodobosti bojů by se měly vzít v potaz otázky ohledně kalibru a množství vypálené munice, o použitých zbraních a jiných vojenských prostředcích, intenzity, délky a trvání jednotlivých střetů, dále o počtu osob a druhu bojujících jednotek, počtu obětí a utíkajících civilistů, rozsahu způsobených škod, či jestli se daným konfliktem zabývala Rada bezpečnosti. Co se týká organizovanosti stran v konfliktu, je možné vzít v potaz stupeň organizovanosti velení, včetně velení ústředního; schopnost plánovat, koordinovat a vykonávat vojenské operace, vytvořit jednotnou vojenskou strategii a sjednávat příměří a mírové smlouvy; existenci disciplinárních pravidel a mechanismů; skutečnost, že strana konfliktu ovládá určité území; schopnost strany konfliktu zajistit si zbraně, ostatní vojenské prostředky, vojenský výcvik a nové členy; schopnost hovořit jedním hlasem (*speak with one voice*) a další.¹³⁷ Tato kritéria se aplikovala například v případě *HH and ostatní (Mogadishu: armed conflict: risk)*, a na jejich základě bylo vyjasněno, že konflikt v Mogadišu v Somálsku je možné označit za vnitrostátní ozbrojený konflikt.¹³⁸

Mezinárodní ozbrojený konflikt

Mezi mezinárodní ozbrojené konflikty se řadí konflikty:

- 1) *mezistátní*, a
- 2) *boje za národní osvobození*.

Mezistátní konflikty se odehrávají mezi suverénními státy nebo mezi skupinami těchto států.¹³⁹ Otázkou je, co se stane tehdy, pokud by jedna ze stran válečný stav neuznávala. Měl by pak žadatel o doplňkovou ochranu možnost ochrany pod čl. 15 písm. c) KS? Odpověď lze nalézt ve společném čl. 2 Ženevských úmluv 1949: „...*tato úmluva se bude vztahovati na všechny případy vyhlášené války nebo jakéhokoliv jiného ozbrojeného konfliktu vzniklého*

---

¹³⁶ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 78.

¹³⁷ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 189.

¹³⁸ Rozsudek Azylového a imigračního Tribunálu ve věci *HH and ostatní (Mogadishu: armed conflict: risk)* [2008] UKAIT 22 z 28. ledna 2008, bod 370 odst. 1 a 3.

¹³⁹ BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 30-31.

mezi dvěma nebo více Vysokými smluvními stranami, i když válečný stav není uznáván jednou z nich.“ Dle čl. 1 odst. 4 Dodatkového protokolu I z roku 1977 k Ženevským úmluvám 1949 znamenají boje za národní osvobození „*ozbrojené konflikty, ve kterých národy bojují proti koloniální nadvládě, cizí okupaci či rasistickým režimům, aby uplatnily své právo na sebeurčení, jak je zakotveno v Chartě OSN a v Deklaraci zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy v souladu s Chartou OSN.*“ Boje za národní osvobození byly ovšem dříve zařazeny do kategorie vnitrostátních ozbrojených konfliktů.¹⁴⁰ Z toho vyplývá, že mohou nastat pochybnosti, zdali zařadit určité boje pod mezinárodní či vnitrostátní ozbrojené konflikty. I kdyby však vznikly pochybnosti, na poskytnutí ochrany osoby žádající doplňkovou ochranu pod čl. 15 písm. c) KS by to patrně nemělo zásadní vliv. Za účelem poskytnutí ochrany dle tohoto článku musí totiž vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti nastat u civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního *nebo* vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Pokud by tedy probíhal spor o to, zdali se v dané zemi jedná o mezinárodní ozbrojený konflikt, a existovaly tendence jej podřadit pod vnitrostátní, daná osoba by se stále mohla domáhat doplňkové ochrany.

Vnitrostátní ozbrojený konflikt

Podstatně důležitější je zodpovězení otázky, zdali se v daném případě jedná o vnitrostátní ozbrojený konflikt. Obecně platí, že v případě vnitrostátních ozbrojených konfliktů mohou proti sobě bojovat na jedné straně legální vláda, a na straně druhé povstalci (pak se jedná o *tzv. konflikty vertikální*), nebo se v bojích střetávají pouze ozbrojené skupiny nevládního charakteru (*tzv. horizontální konflikty*). Ovšem jasné vymezení právního postavení povstalecké strany v konfliktu patří mezi jeden z obecných problémů v mezinárodním právu. Mezi další problémy se řadí například určení jasné definice vnitrostátního ozbrojeného konfliktu či subjektu kompetentního rozhodnout o jeho existenci.¹⁴¹

Definice vnitrostátního ozbrojeného konfliktu

Ve vztahu k zodpovězení otázky, kdo má nárok na ochranu pod čl. 15 písm. c) KS, je pak klíčové právě vymezení toho, zdali situace v dané zemi může být označena jako vnitrostátní

---

¹⁴⁰ BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 32-3.

¹⁴¹ BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 50.

ozbrojený konflikt. Pokud by se totiž jednalo například pouze o tzv. vnitřní nepokoje a napětí,¹⁴² nebude splněna jedna z podmínek čl. 15 písm. c) KS, a žadatel se tak nebude moci úspěšně domáhat ochrany pod tímto článkem. Tento problém by pro žadatele usilujícího o doplňkovou ochranu mohl nastat například v případě tzv. *nových konfliktů*, které se objevují po roce 1990,¹⁴³ u kterých se často jedná o konflikty anarchické.¹⁴⁴ Tyto konflikty by nemusely dosáhnout dostatečné intenzity bojů a míry organizovanosti stran v konfliktu, aby mohly být uznány za vnitrostátní ozbrojené konflikty.

Názory na to, jak definovat vnitrostátní ozbrojené konflikty se v teorii i praxi různí. Objevují se názory, že se při jeho definici má vycházet z Ženevských úmluv¹⁴⁵, či že se na ně má vztahovat *Dodatkový protokol II z roku 1977* k těmto Ženevským úmluvám. K definici vnitrostátního ozbrojeného konfliktu se vyjádřil i Mezinárodní výbor Červeného kříže,¹⁴⁶ či jeho vymezení najdeme v *Římském statutu Mezinárodního trestního soudu*.¹⁴⁷ Již v roce 2009 se v anglickém případě *QD a AH (Iraq) v SSHD* jasně objevuje názor, že mezinárodní humanitární právo by ani nemělo být inspirací pro vymezení vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Dle tohoto rozsudku by měl mít vlastní nezávislé vymezení.¹⁴⁸ Aktuálně se k tomuto názoru uchýlil také Soudní dvůr EU, jehož rozsudek je důležitým mezníkem v definování vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Jedná se o rozsudek, jehož předmětem byla žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná belgickou Conseil d'État dne 16. 05. 2012 ve věci *Diakité*. Jednalo se zde o spor mezi guinejským státním příslušníkem A. Diakitém a Generálním komisařem pro uprchlíky a osoby bez státní příslušnosti (*Commissaire général*) ve věci nepřiznání nároku na doplňkovou ochranu. Conseil d'État zde předložila Soudnímu dvoru EU následující předběžnou otázku:

---

¹⁴² Vnitřní nepokoje a napětí jsou sice spojeny s projevy násilí, ale od vnitrostátních ozbrojených konfliktů se odlišují nižší intenzitou a menším stupněm organizovanosti zúčastněných stran. Nemají charakter ozbrojeného konfliktu. Viz podrobněji: BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 38-39.

¹⁴³ Viz podrobněji: LAMBERT, H., FARRELL, T. *The Changing Character of Armed Conflict and the Implications for Refugee Protection Jurisprudence*. In: 22 (2) Int J Refugee Law, 2010. S. 257-258.

Mezi takové konflikty se dají zařadit například chorvatsko-srbské války, válka v Bosně či konflikt v Kosovu.

¹⁴⁴ K anarchickým konfliktům dochází u tzv. zhroutených států, tj. států, které ztratily legální vládu, a dochází zde k chaotickým stavům anarchie. Viz podrobněji: BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 38.

¹⁴⁵ Článek 3 Ženevských úmluv stanoví, že se jedná o konflikt, který „nemá mezinárodní ráz, a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran.“

¹⁴⁶ MVČK v roce 1962: „Existence ozbrojeného konfliktu, ve smyslu článku 3 Ženevských úmluv nemůže být popírána, pokud nepřátelské akce namířené proti legální vládě mají kolektivní charakter a vyznačují se alespoň minimálním stupněm organizace.“

¹⁴⁷ Čl. 8 odst. 2 písm. d) a f) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

¹⁴⁸ Rozsudek United Kingdom: Court of Appeal ve věci *QD and AH v SSHD* z 24. června 2009, bod 34.

„Má být čl. 15 písm. c) KS vykládán v tom smyslu, že toto ustanovení poskytuje ochranu pouze v případě „vnitrostátního ozbrojeného konfliktu,“ jak je vykládán mezinárodním humanitárním právem, a to zejména s odkazem na společný článek 3 čtyř Ženevských úmluv?“

„Má-li být pojem „vnitrostátní ozbrojený konflikt“ uvedený v čl. 15 písm. c) KS vykládán nezávisle na společném článku 3 čtyř Ženevských úmluv, jaká jsou v takovém případě kritéria pro posouzení existence takového „vnitrostátního ozbrojeného konfliktu“?“¹⁴⁹

Soudní dvůr EU zde uvedl, že při neexistenci ustálené definice pojmu „vnitrostátní ozbrojený konflikt“ v KS musí být dle judikatury Soudního dvora EU význam a dosah tohoto pojmu určen v souladu s jeho obvyklým smyslem v běžném jazyce; dále s přihlédnutím ke kontextu, ve kterém je použit, a cílům, které sleduje daná právní úprava. Tento pojem se ve svém obvyklém smyslu v běžném jazyce týká situace, kdy *„řádná armáda státu stojí proti jedné nebo několika ozbrojeným skupinám, nebo kdy proti sobě stojí dvě nebo více ozbrojených skupin.“* Tudíž odpověď na tázanou předběžnou otázku zněla, že čl. 15 písm. c) KS musí být vykládán v tom smyslu, že je třeba mít za to, že existuje vnitrostátní ozbrojený konflikt, stojí-li řádná armáda státu proti jedné nebo několika ozbrojeným skupinám, nebo stojí-li proti sobě dvě nebo více ozbrojených skupin, aniž je nezbytné, aby tento konflikt mohl být kvalifikován jako ozbrojený konflikt, který nemá mezinárodní ráz ve smyslu mezinárodního humanitárního práva a aniž jsou intenzita ozbrojených střetů, stupeň organizace proti sobě stojících ozbrojených sil nebo délka konfliktu posuzovány odděleně od míry násilí panujícího na dotyčném území.¹⁵⁰

Důležité je si uvědomit, že Soudní dvůr EU poukázal na to, že pojem vnitrostátní ozbrojený konflikt nelze oddělit od jinému pojmu, od svévolného násilí,¹⁵¹ což opět podtrhuje fakt, že čl. 15 písm. c) KS musí být čten jedna normativní věta a chápán jako celek. Otevřenou otázkou zůstává, jestli Soudní dvůr EU skutečně vyjasnil všechny sporné budoucí otázky, které by se v souvislosti s pojmem vnitrostátní ozbrojený konflikt mohly objevit. Co se například bude rozumět *„řádnou armádou“*? Zдали se jedná o dostatečnou definici tak ukáže až čas a budoucí případy, jimiž se budou jednotlivé členské státy EU zabývat.

---

¹⁴⁹ Rozsudek SDEU ve věci *Diakité* C-285/12 z 30. 1. 2014, bod 16.

¹⁵⁰ Rozsudek SDEU ve věci *Diakité* C-285/12 z 30. 1. 2014, bod 35.

¹⁵¹ Rozsudek SDEU ve věci *Diakité* C-285/12 z 30. 1. 2014, bod 36.

4.1.5. VZTAH VÁŽNÉ ÚJMY POD ČL. 15 PÍSM. C) KS K OSTATNÍM DRUHŮM VÁŽNÉ ÚJMY

Vážná újma pod čl. 15 písm. c) KS je vážnou újmou velmi specifickou. Jak bylo výše rozebráno, aby osoba měla nárok na ochranu pod tímto článkem, musí splnit podmínky celé normativní věty, tj. musí se v jejím případě jednat o vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti jakožto důsledek svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, a musí se jednat o civilistu. To je jistě úkol velmi nesnadný, neboť pokud by jediná z podmínek této normativní věty nebyla naplněna, žadatel nebude úspěšný. Paul Tiedemann, soudce, profesor a zakladatel první uprchlické kliniky v Německu, však argumentuje, že celý tento článek je přitom redundantním ustanovením. Dle jeho názoru, pokud je osoba v takovém ohrožení života nebo nedotknutelnosti, může stejně dobře usilovat o ochranu pod čl. 3 EÚLP, potažmo tedy čl. 15 písm. b) KS.¹⁵² Tudíž by navíc odpadl požadavek naplnění všech pojmů celé normativní věty pod čl. 15 písm. c) KS. Je však tento článek skutečně nadbytečný? Jaký je jeho skutečný přínos?

Jako první je důležité poznamenat, že čl. 15 písm. c) KS ve skutečnosti upravuje jiný druh vážné újmy nežli zbývající dva články KS. Jak je uvedeno v rozsudku *Elgafaji*, pojmy trest smrti, poprava, mučení, nelidské a ponižující zacházení nebo trest pod čl. 15 písm. a) a b) KS jsou specifictější druhy újmy nežli vážná újma uvedená v čl. 15 písm. c) KS, jenž je obecnějšího charakteru.¹⁵³ Tedy zřejmým důvodem zavedení čl. 15 písm. c) KS bylo uzavřít mezeru, ke které by došlo, pokud by v kvalifikační směrnici existovaly pouze zbývající dva druhy vážné újmy. Čl. 15 písm. c) KS tak zřejmě měl pokrývat situace, ke kterým docházelo, a které nemohly být popsány jako určité zacházení nebo trestání, nebo osobám nehrozil trest smrti nebo poprava.

Pokud porovnáme všechny tři druhy vážné újmy, dojdeme k závěru, že každý z nich má své výhody a nevýhody oproti zbývajícím typům upraveným v ostatních člancích KS. Nespornou výhodou čl. 15 písm. c) KS může být „nižší míra individualizace,“ jak je výše popsáno ve vztahu k rozsudku *Elgafaji*. Sice se bude jednat pouze o výjimečné případy, kdy osoba nebude muset prokazovat, že je ohrožena konkrétně ona sama, ale je ohrožena pouze z důvodu své přítomnosti na daném území, avšak stále tyto situace mohou reálně nastat. Další výhodou čl. 15 písm. c) KS je pokrytí „ohrožení života“ (*threat to life*), které například čl. 15 písm. b) KS nepokrývá. Čl. 15 písm. a) KS sice jistým způsobem ano, a to konkrétně

¹⁵² TIEDEMANN, P. *Subsidiary Protection and the Function of Article 15 (c) of the Qualification Directive*. In: 31(1) Refugee Survey Quarterly (2012) S. 123 a 132.

¹⁵³ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, body 32 a 33.

v případě hrozby popravky nebo trestu smrti, avšak jedná se o velmi specifický způsob. V případě jiných ohrožení života by tak osoba bez existence čl. 15 písm. c) KS chráněna nebyla.

Naopak v případě vážné újmy pod čl. 15 písm. a) a b) KS je jistě výhodou, že se nevztahují pouze na civilisty, jako vážná újma pod čl. 15 písm. c) KS, ale obecně na všechny jednotlivce. Navíc osoby pod čl. 15 písm. a) a b) budou chráněny nejen v situacích mezinárodních a vnitrostátních ozbrojených konfliktů, ale také v období, ve kterém žádný takový konflikt ve státě neprobíhá. Taktéž u nich není požadavek, aby újma vznikla v důsledku svévolného násilí.

Teoreticky by samozřejmě mohly nastat situace, kdy by osoba mohla splnit nárok na ochranu pod více než jedním článkem KS upravujícím vážnou újmu. Například si lze představit, že osoba je mučena ve své zemi původu takovým způsobem, že je ohrožen její život, a k mučení dochází v důsledku svévolného násilí za situace vnitrostátního nebo mezinárodního ozbrojeného konfliktu. Ačkoliv se tak možnosti ochrany pod články KS teoreticky mohou překrývat, je rozhodně lepší variantou překrývající se ochrana a možnost volby, o který článek KS svoji žádost o mezinárodní ochranu opírat, nežli varianta neexistující ochrany na danou situaci. Především v dnešním světě plném vnitrostátních a mezinárodních ozbrojených konfliktů se takové ustanovení chránící osoby v ohrožení života nebo nedotknutelnosti v důsledku svévolného násilí nejeví jako nadbytečné.

4.2. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD § 14A ODS.2 PÍSM. C) ZO A

Dle §14a odst.2 písm.c) ZoA náleží doplňková ochrana tomu, u koho bude prokázáno, že mu hrozí:

- „*vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu*“

Na první pohled si lze povšimnout, že znění §14a odst.2 písm. c) ZoA není zcela totožné se zněním čl. 15 písm. c) KS. Najdeme zde tři základní odlišnosti, kdy český zákon o azylu:

- 1) rozsah ochrany personálně *neomezil pouze na civilisty*
- 2) užívá spojení *lidské důstojnosti* namísto pojmu nedotknutelnosti (integrity) ¹⁵⁴
- 3) vynechal výraz *individuální ohrožení*

---

¹⁵⁴ V originálním znění čl. 15 písm. c) kvalifikační směrnice z roku 2011 je uvedeno slovo *person*.

Pokud jde o vynechání pojmu *civilista*, je nepřesná transpozice KS v tomto ohledu poměrně nešťastná. Teoreticky by to mohlo znamenat, že by nárok na doplňkovou ochranu za splnění všech ostatních podmínek měli mít všichni kombatanti z dané země, neboť jim vlastně při bojích v podstatě vždy hrozí *vážné ohrožení života*. NSS se však ve svém rozsudku¹⁵⁵ jasně vyjádřil, že § 14a odst.2 písm.c) ZoA je zapotřebí vykládat v souladu s čl. 15 písm.c) KS, tudíž se aplikuje pouze na civilisty.

Otevřenou otázkou do budoucna také zůstává, jak naložit s pojmem *lidská důstojnost* užitého namísto nedotknutelnosti. Lze chápat narušení tělesné integrity zároveň jako narušení lidské důstojnosti člověka? Tyto pojmy si nejsou až tak vzdálené, jak by se na první pohled mohlo zdát. Nicméně k jejich bližší charakteristice se zřejmě vyjádří až budoucí judikatura, NSS prozatím opět konstatoval, že ani této záměně pojmů nelze přikládat význam,¹⁵⁶ a je třeba vycházet z originálního znění KS.

O něco větší význam by však mohl mít chybějící výraz *individuální* u vážného ohrožení. U žadatele o doplňkovou ochranu by tak nemuselo být prokazováno, že on sám čelí ohrožení. Vzhledem k tomu, že NSS vychází z rozsudku *Elgafaji*, kde výraz *individuální* byl do jisté míry potlačen (viz výše), NSS tak konstatoval, že ani vynechání tohoto výrazu nemá žádný vliv.¹⁵⁷

Dalibor Jílek chápe jako problematické také užití spojení *svévolného násilí*, které by spíše mělo být označeno jako násilí nerozlišující.¹⁵⁸ Nicméně český překlad KS rovněž užívá pojmu *svévolného násilí*, stejně tak jej užívá i NSS. Otázkou je, zdali by jiné označení *svévolného násilí* skutečně lépe vystihovalo význam tohoto pojmu. Doslovný překlad z originálního znění KS by byl „nediskriminační násilí“ (*indiscriminate violence*), pro který však není snadné nalézt vhodný český ekvivalent. Samotný NSS se ale jasně vyjádřil, že pro účely výkladu není mezi pojmy *nerozlišující* a *svévolné násilí* žádný rozdíl.¹⁵⁹

NSS obecně vychází při svém rozhodování z evropské judikatury, tudíž také z rozsudku ve věci *Elgafaji*, který je významný zejména ve vztahu k pojmům *individuální ohrožení* a *svévolné násilí*. Z rozsudku *Elgafaji* však také vyplývá, že posuzování podmínek existence *svévolného (nerozlišující) násilí* nelze zcela oddělit od vážného a individuálního ohrožení života nebo tělesné integrity, a je proto je zapotřebí posuzovat jako jedno kritérium. Z toho

---

¹⁵⁵ Rozsudek NSS z 13.03.2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

¹⁵⁶ Rozsudek NSS z 13.03.2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

¹⁵⁷ Rozsudek NSS z 13.03.2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

¹⁵⁸ JÍLEK, D. *Doplňková ochrana, vážná újma a jedna normativní věta*. In: JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, s. 90.

¹⁵⁹ Rozsudek NSS z 13.03.2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

vycházel NSS také v případě iráckého občana kurdské národnosti, který se obával o svůj život po návratu do Iráku z důvodu kolaborace jeho bratra s režimem Saddáma Husajna, a žádal tak udělení doplňkové ochrany na základě § 14a odst.2 písm.c) ZoA. NSS v tomto případě formuloval tzv. třístupňový test, který musí každý žadatel o doplňkovou ochranu splnit. Odpovědi na všechny tři následující otázky musí být kladné, přičemž jejich pořadí nemůže být měněno:

- 1) Nachází se žadatelova země původu v situaci mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu?
- 2) Je žadatel o mezinárodní ochranu civilistou?
- 3) Hrozí žadateli o mezinárodní ochranu vážné a individuální ohrožení života nebo tělesné integrity z důvodu svévolného (nerozlišujícího) násilí?¹⁶⁰

K první otázce je třeba zdůraznit, že i kdyby ozbrojený konflikt probíhal jenom v jedné specifické části v rámci daného státu, pro účely konstatování vážné újmy a poskytnutí doplňkové ochrany se bude ve stavu vnitrostátního ozbrojeného konfliktu nacházet celé území státu, pokud jej ovládají strany ozbrojeného konfliktu.¹⁶¹ Pokud jde o druhou otázku, NSS vychází z výše uvedené definice civilisty dle Protokolu č. 1 z roku 1977, a tedy půjde o osoby nespádající do kategorie válečného zajatce, ani se nejedná o příslušníka ozbrojených sil, a dále ani o obyvatele neobsazeného území, kteří se při příchodu nepřítele z vlastního popudu chopí zbraně. Jak je uvedeno, odpověď na všechny tři otázky musí být vždy kladná. V případě iráckého občana kurdské národnosti žádajícího o ochranu v ČR nebyla kladná odpověď na třetí otázku týkající se vážného a individuálního ohrožení života nebo tělesné integrity, a to z důvodu svévolného násilí. NSS shledal, že informace předložené stěžovatelem ohledně útoku na jeho osobu z důvodu údajného předchozího zaměstnání jeho bratra byly příliš rozporné, stěžovatelova verze událostí nebyla dostatečně věrohodná, a nebyla prokázána dostatečná míra individualizace jemu hrozícího svévolného násilí.¹⁶²

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

Lze shrnout, že chráněn pod čl. 15 písm. c) KS a pod §14a odst.2 písm. c) ZoA bude civilista, který naplní obecné chápání pojmu vážný, přičemž v úvahu by se mohly dále vzít faktory, jako je například povaha činu, újma na zdraví, forma soudního procesu používaná ke

¹⁶⁰ Rozsudek NSS z 13. 3. 2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

¹⁶¹ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 190.

¹⁶² Rozsudek NSS 5 Azs 28/2008.

stíhání zločinů, povaha trestu, a zdali většina jurisdikcí dané jednání posoudí jako vážný zločin. Zároveň daná osoba bude chráněna tehdy, pokud by z důvodu dostatečně vysoké úrovně svévolného násilí v rámci ozbrojeného konfliktu byla vystavena vážnému ohrožení z pouhého důvodu své přítomnosti na území dané země nebo regionu; v případě nedostatečné míry svévolného násilí pak tehdy, když bude prokázáno, že je v ohrožení ona sama. Musí být vždy ohrožen její život nebo nedotknutelnost v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, přičemž u pojmu nedotknutelnost se nedá zcela jednoznačně říci, zdali se má jednat o osobní nedotknutelnost nebo tělesnou integritu. Pokud jde o svévolné násilí, jedná se o násilí, které se může rozšířit na osoby bez ohledu na jejich osobní situaci, nicméně zdali se o něj skutečně jedná, se bude vždy odvíjet od okolností každého případu. Svévolné násilí navíc musí být důsledkem vnitrostátního nebo mezinárodního ozbrojeného konfliktu. Aktuální rozsudek ve věci *Diakité* ze strany Soudního dvora EU vyjasnil definici vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, kdy proti sobě musí stát řádná armáda státu a jedna nebo několik ozbrojených skupin, nebo dvě nebo více ozbrojených skupin. Pokud všechny tyto podmínky budou naplněny, bude osoba chráněna pod čl. 15 písm. c) KS a pod §14a odst.2 písm. c) ZoA.

5. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY POD § 14A ODS. 2 PÍSM. D) ZÁKONA O AZYLU

Dle § 14a odst. 2 písm. d) ZoA se za vážnou újmu považuje také:

- „pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.“

První čeho si lze povšimnout, že podle tohoto zmiňovaného paragrafu však nejsou chráněni žadatelé pod čl. 15) KS. NSS však upozorňuje, že „vzhledem k tomu, že neoblast azylové politiky je podrobena jen částečné harmonizaci a komunitární úprava stanoví především minimální normy ochrany chráněného zájmu, nelze citovanou úpravu v § 14a odst.2 písm.d) ZoA považovat apriorně za rozporný s komunitárním právem.“¹⁶³ Samotná kvalifikační směrnice také nebrání tomu, aby členské státy rozšířily okruh vážné újmy, neboť stanovuje, že členské státy mohou pro státní příslušníky třetích zemí a osoby bez státní příslušnosti žádající členský stát o mezinárodní ochranu přijmout příznivější ustanovení oproti těm uvedeným v KS.¹⁶⁴

Zůstává však otázkou samotné naplnění pojmu vážné újmy pod §14a odst. 2 písm. d) ZoA. Jen těžko bude možné taxativně vypočíst všechny případy, ve kterých by se jednalo o porušení mezinárodních závazků ČR. Na následujících řádcích tedy uvádím pouze demonstrativní příklady. Bude se jednat například o případy, kdy byl na cizince uvalen mezinárodní zatykač, avšak v jeho zemi mu hrozí trest smrti.¹⁶⁵ Obecně lze však přeci jenom shrnout, že existují čtyři základní výkladové varianty pojmu vážná újma, podle kterých §14a odst. 2 písm. d) ZoA zahrnuje buď:

- 1) Pouze závazky plynoucí z čl. 3 EÚLP, nebo
- 2) Pouze závazky plynoucí z čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, a závazky plynoucí z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou újmu v rámci § 14a odst.2 písm.a) ZoA, nebo
- 3) Pouze závazky plynoucí z čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, závazky plynoucí z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou újmu v rámci § 14a odst.2 písm.a) ZoA; dále u čl. 8 EÚLP to budou dva případy: za prvé, když se spustí jeho

¹⁶³ Rozsudek NSS z 11. 2. 2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

¹⁶⁴ Ustanovení 14 z úvodní části kvalifikační směrnice z roku 2011.

¹⁶⁵ ČEPELKA, Č., ŠTURMA P., HONUSKOVÁ V. a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s 86.

extraterritoriální účinek, a za druhé když zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. neposkytne účinný prostředek ochrany; a dále jiné mezinárodní závazky ČR, z nichž plynou extraterritoriální účinky, nebo

- 4) Pouze závazky plynoucí z čl. 33 odst. 1 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků*, závazky plynoucí z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou újmu v rámci § 14a odst.2 písm.a) ZoA; potom také závazky pod čl. 8 EÚLP v celé šíři; a dále jiné mezinárodní závazky ČR, z nichž plynou extraterritoriální účinky.¹⁶⁶

Není lehké zodpovědět otázku, která z těchto výkladových variant nejlépe vystihuje obsah pojmu vážné újmy pod §14a odst.2 písm. d) ZoA. K odpovědi se pokusím dospět zejména prostřednictvím judikatury NSS vztahující se k tomuto typu vážné újmy. NSS se své rozhodovací činnosti zabýval několika otázkami, konkrétně tím, zdali je možné získat ochranu, pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s *Evropskou sociální chartou*, nebo zdali se může žadatel úspěšně domáhat ochrany v případě namítání porušení čl. 9, 8 či čl. 3 EÚLP.

Pokud jde o závazky plynoucí z *Evropské sociální charty*, NSS se zabýval případem stěžovatelky z Ukrajiny trpící epilepsií, po absolutní resekci tlustého střeva, která se dovolávala ochrany pod čl. 11 a 13 *Evropské sociální charty*.¹⁶⁷ Jako důvod své žádosti uvedla svůj zdravotní stav vyžadující operaci, na kterou neměla peníze, a vzhledem k nedostatku peněz by navíc musela zůstat se synem na ulici. NSS však v tomto případě konstatoval, že samotná *Evropská sociální charta* chápe práva pod čl. 11 a 13 jako *cíle*, o něž mají signatářské státy této charty usilovat, a nikoliv jako přímo vymahatelná lidská práva. Navíc uvádí, že stěžovatelčin výklad by vedl až do absurdních důsledků, kdy by se všichni občané všech signatářských států *Evropské sociální charty* mohli domáhat toho, že se chtějí přestěhovat do státu, který jim poskytne nejkvalitnější zdravotní péči. Stěžovatelka z Ukrajiny tedy v tomto případě nebyla úspěšná.¹⁶⁸

Pokud jde o možné porušení čl. 9 EÚLP chránící náboženskou svobodu, a jeho vztahu k §14a odst.2 písm. d) ZoA, NSS se vyjádřil, že samotný čl. 9 EÚLP (který nedosahuje intenzity čl. 3 EÚLP) nemá extraterritoriální účinky.¹⁶⁹ Z toho se dá tudíž vyvodit, že pokud

---

¹⁶⁶ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 197-198.

¹⁶⁷ Dle čl. 11 *Evropské sociální charty* má „každý právo využít jakýchkoliv opatření, která mu umožní dosáhnout co nejlepšího zdravotního stavu, ...“ Dle čl. 13 *Evropské sociální charty*: „každý, kdo nemá dostatečné prostředky, má právo na sociální a zdravotní pomoc.“

¹⁶⁸ Rozsudek NSS z 26.07.2007, sp. zn. 2 Azs 30/2007.

¹⁶⁹ Rozsudek NSS z 28.11.2008, sp.zn. 5 Azs 46/2008.

jde o navrácení osoby do země, kde jí hrozí omezení její náboženské svobody, daná osoba se zřejmě těžko může úspěšně domáhat ochrany pod §14a odst.2 písm.d) ZoA.

O něco složitější je zodpovězení otázky, zdali se žadatel může úspěšně domáhat ochrany podle §14a odst.2 písm.d) ZoA v případě namítání porušení čl. 8 EÚLP chránícího právo na respektování soukromého a rodinného života. Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2006 Sb., jímž se měnil zákon o azylu, uvádí porušení čl. 8 EÚLP jako typický příklad toho, kdy se žadatel bude moci úspěšně domáhat doplňkové ochrany pod §14a odst. 2 písm. d) ZoA.¹⁷⁰

Skutečné případy, kdy stěžovatel bude při porušení čl. 8 EÚLP úspěšný, budou ale pravděpodobně spíše výjimečné. Podle NSS by si musel na „*území ČR vytvořit takové rodinné či případně osobní vazby, že by nepřiměřeným zásahem do tohoto rodinného či soukromého života byla již nutnost pouhého vycestování z území ČR.*“¹⁷¹ Tomu, že se bude jednat spíše o výjimečné případy, které budou mít úspěch ve věci, nasvědčuje také judikatura ESLP. Dokonce ani jedenáctiletý pobyt v zemi, konkrétně ve Velké Británii, a manželský svazek s britskou státní příslušnicí, nestačil v případě *Bensaid v Spojené království*, ke konstatování porušení čl. 8 EÚLP.¹⁷²

Jak již bylo výše zmíněno, ve vztahu k §14a odst.2 písm. d) ZoA je také relevantní judikatura NSS vydaná před přijetím novely ZoA č. 165/2006, neboť dřívější právní úprava překážek vycestování již znala jako důvod k nenavrácení do země původu porušení mezinárodních závazků ČR, který byl zachován, a nyní existuje pod pojmem vážné újmy. Před novelizací zákona o azylu ještě rozhodl NSS případ týkající se stěžovatele ukrajinské státní příslušnosti ženatého s českou státní příslušnicí, který však řadu let na území ČR pobýval nelegálně. Stěžovatel se domáhal shledání překážek vycestování, neboť kromě jeho manželky žili v ČR také jeho bratři se svými rodinami, a namítal, že by tudíž u něj došlo k porušení čl. 8 EÚLP. NSS však jasně konstatoval, že v případě *nelegálního* pobytu u stěžovatele nemohlo být porušeno právo na respektování soukromého a rodinného života. Pomocí tohoto práva, potažmo tedy překážek vycestování (dnes vážné újmy) není možné obcházet zákon o pobytu cizinců.¹⁷³ Stěžovatel se tak v obdobných případech nelegálního pobytu nemůže domáhat ochrany ani pod §14a odst.2 písm. d) ZoA, a namítat porušení mezinárodních závazků ČR.

---

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2006 Sb., k §14a a 14b.

¹⁷¹ Rozsudek NSS z 28.11.2008, sp. zn. 5 Azs 46/2008.

¹⁷² Rozsudek ESLP ve věci *Bensaid proti Spojenému království* z 6. května 2001, bod 48.

¹⁷³ Rozsudek NSS z 09.05.2006, sp. zn. 2 Azs 177/2005.

Ve vztahu k čl. 3 EÚLP se NSS vyjádřil, že tento článek je, stejně jako čl. 8 EÚLP, schopen mít extraterritoriální účinek. ESLP již v minulosti uvedl, že signatářské státy EÚLP nemohou poslat zpět do země osobu, u které byly prokázány závažné důvody, že existuje skutečné riziko mučení či nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu pod čl. 3 této úmluvy.¹⁷⁴ Došlo by tak k porušení mezinárodního závazku daným státem. Žadatel by se tudíž teoreticky mohl domáhat ochrany nejen pod §14a odst.2 písm.b) ZoA, ale rovněž také pod §14a odst.2 písm. d) ZoA.¹⁷⁵ NSS řešil konkrétní případ stěžovatele homosexuální orientace, který namítal, že mu díky této jeho orientaci hrozí pobyt v ugandském vězení, kde by byl ohrožen mučením. To zde není výjimečným jevem. Obecně jsou v ugandských vězeních drsné a životu nebezpečné podmínky. Ve stěžovatelově případě bylo skutečně prokázáno, že mu hrozí uvěznění v takto popsaných podmínkách, a to z důvodu jeho sexuální orientace.¹⁷⁶ Pokud by však stěžovatel měl se svojí sexuální orientací v Ugandě potíže, nicméně nikoliv takové, aby mu hrozilo uvěznění ve výše popsaným podmínkách, muselo by být prokázáno, že se v minulosti dopustil jednání, na základě něhož by byl uvězněn. Pak by také měl nárok na ochranu pod §14a odst.2 písm. d) KS.¹⁷⁷

Nyní je třeba se vrátit zpět k výše formulovaným čtyřem základním výkladovým variantám pojmu vážné újmy pod §14a odst.2 písm. d) ZoA. Pokud jde o první variantu, tj. že by §14a odst. 2 písm. d) ZoA zahrnoval pouze závazky plynoucí z čl. 3 EÚLP, je zřejmé, že tato varianta ob stojí jen stěží už jen vzhledem k faktu, že přinejmenším čl. 8 EÚLP je schopen mít extraterritoriální účinek. Podobný závěr lze konstatovat také v případě druhé výkladové varianty, tj. že by vážnou újmu pod § 14a odst.2 písm. d) ZoA naplňovaly pouze závazky plynoucí z čl. 33 odst. 1 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků*, a závazky plynoucí z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou újmu v rámci § 14a odst.2 písm.) ZoA. To by bylo nejen v rozporu s úmyslem zákonodárce vyplývajícím z důvodové zprávy k zákonu o azylu č. 165/2006, ale též z judikatury NSS. Jak již bylo řečeno, ten se ve svých rozsudcích jasně vyjádřil, že pod §14a odst.2 písm.d) ZoA mohou spadat například také některé případy porušení čl. 3 nebo 8 EÚLP.

Třetí a čtvrtá výkladová varianta jsou komentářem k zákonu o azylu obě považovány za možné. Třetí výkladová varianta hovoří o závazcích plynoucích z čl. 33 odst. 1 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků*; závazcích plynoucích z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou

---

¹⁷⁴ Rozsudek ESLP ve věci *Said v Nizozemí* z 5. července 2005, bod 46.

¹⁷⁵ Rozsudek NSS z 28.11.2008, sp. zn. 5 Azs 46/2008.

¹⁷⁶ Rozsudek NSS z 28.08.2009, sp. zn. 2 Azs 47/2009.

¹⁷⁷ Rozsudek NSS z 28.08.2009, sp. zn. 2 Azs 47/2009.

újmu v rámci § 14a odst. 2 písm.a) ZoA; a dále o dvou případech plynoucích z čl. 8 EÚLP: za první, když se spustí jeho extraterritoriální účinek, a za druhé když zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. neposkytne účinný prostředek ochrany; a dále o jiných mezinárodních závazcích ČR, z nichž plynou extraterritoriální účinky. Tato varianta hovoří mimo jiné o zahrnutí případů spadajících pod čl. 8 EÚLP, kdy ZPC neposkytl účinný prostředek ochrany. Bude tak zapotřebí provést výklad jednotlivých ustanovení ZPC, čemuž se prozatím ale správní soudy spolu s MV vyhýbají. Lze tudíž jen stěží identifikovat, o které případy by se mělo jednat. Zároveň jakákoliv novelizace ZPC by se tak nutně musela odrazit ve výkladu ZoA. Do jisté míry by to tak znamenalo komplikace, k čemuž se zřejmě správní soudy v čele s NSS nebudou chtít uchýlovat.¹⁷⁸

Čtvrtá varianta toho, kdo bude chráněn pod §14a odst.2 písm. d) ZoA, by pak byla shodná s variantou třetí, jediný rozdíl by spočíval v tom, že by se zde jednalo o závazky pod čl. 8 EÚLP v celém rozsahu. Osobně se domnívám, že vzhledem k výše uvedenému rozsudku NSS je pravděpodobnější třetí výkladová varianta, neboť vždy budou existovat tendence omezit rozsah ochrany poskytované pod čl. 8 EÚLP.

Stejně jako třetí výkladová varianta, také tato varianta čtvrtá o „*jiných mezinárodních závazků ČR, z nichž plynou extraterritoriální účinky.*“ Jak je patrné z výše uvedených rozsudků, NSS se ve své rozhodovací činnosti zatím zabýval pouze čl. 3, 8, a 9 EÚLP. Objevují se názory, že by sem spadala také ochrana pod čl. 6 EÚLP, čl. 3 odst. 1 *Úmluvy proti mučení* (i když zřejmě většina, možná dokonce všechny, závazky budou pokryty čl. 3 EÚLP), čl. 4 odst. 1 EÚLP, či *Ženevských úmluv z roku 1949*. Ve vztahu k EÚLP by ESLP sám v budoucnu mohl dospět ve své rozhodovací činnosti k tomu, že označí i jiné články z EÚLP jako schopné extraterritoriálního účinku.¹⁷⁹

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

Dalo by se shrnout, že vzhledem k judikatuře NSS nejpravděpodobnější variantou toho, kdo bude chráněn pod § 14a odst.2 písm. d) ZoA je, že bude chráněna osoba, u které by hrozilo, že pokud by byla vrácena na hranice země, byly by její život či osobní svoboda ohroženy na základě rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení; dále bude chráněna osoba, která by byla ohrožena na životě kromě

¹⁷⁸ KOSAŘ,D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 198.

¹⁷⁹ KOSAŘ,D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 198.

výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest. Obecně se bude jednat o případy, kde je ohrožen někčí život a důvodem není trest smrti nebo poprava podle čl. 15 písm.a) KS nebo podle §14a odst.2 písm. a) ZoA. Dále by byla chráněna osoba, u níž by bylo porušeno právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence v případě, zřejmě jen v případě spuštění extraterritoriálního účinku čl. 8 EÚLP nebo v případě, kdy zákon o pobytu cizinců nezajistil dostatečný prostředek ochrany. Chráněný bude rovněž ten, u koho by vycestování bylo v rozporu s mezinárodními závazky ČR, ze kterých plynou extraterritoriální účinky. Které další články EÚLP jsou schopny mít tyto účinky, však pravděpodobně rozhodne teprve v budoucnu ESLP.

6. POJEM VÁŽNÉ ÚJMY V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH

Jak je výše uvedeno, v čl. 15 KS a §14a odst.2 ZoA je vymezen obsah pojmu vážné újmy. V souvislosti s tímto pojmem však přirozeně vyvstávají i jiné otázky, než „*co je to vážná újma.*“ Jedná se například o otázky, kdo ji může způsobit, u koho před jejím způsobením hledat případně ochranu, či jak se taková vážná újma bude dokazovat, tedy jaký bude její důkazní standard, a podobné otázky. Tudíž se k pojmu vážné újmy váží i další články v KS a ustanovení v ZoA. V této kapitole jsou zodpovězeny nejdůležitější otázky vztahující se k tomuto pojmu.

6.1. PŮVODCI VÁŽNÉ ÚJMY

KS ve svém čl. 6 stanovuje, že mezi původce pronásledování nebo vážné újmy patří:

a) stát

b) strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu

c) nestátní původci, lze-li prokázat, že původci uvedení v písmenech a) a b), včetně mezinárodních organizací, nejsou schopni nebo ochotni poskytnout ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu, jak je vymezena v čl. 7.“

V případě původců vážné újmy se jedná o velmi široké téma, neboť ti samí původci se váží také k pojmu pronásledování, na něž by se dala napsat samostatná diplomová práce. Z toho důvodu jsem tuto podkapitolu omezila pouze na vysvětlení toho, které situace čl. 6 KS skutečně pokrývá; na vysvětlení pojmu nestátní původci vážné újmy, neboť se domnívám, že tento pojem by mohl činit největší obtíže a na ochranu, kterou poskytuje český zákon o azylu.

Obecně lze konstatovat, že toto ustanovení čl. 6 KS může pokrývat následujících pět situací:

- 1) dojde k vážné újmě spáchané ze strany státních orgánů,
- 2) dojde k vážné újmě, která je odpuštěná státními orgány,
- 3) dojde k vážné újmě, kterou spáchá strana nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu,

4) stát, strana nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu, nejsou schopny nebo ochotny poskytnout ochranu před vážnou újmu páchanou třetími stranami, nebo

5) stát, strana nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu neexistuje, což může způsobit vážnou újmu.¹⁸⁰

Spornou otázkou je, zdali čl. 6 KS skutečně pokrývá také pátou uvedenou situaci. Na základě tzv. *odpovědnostního hlediska (accountability view)* jsou jednání, která způsobují vážnou újmu pouze ta, za která může stát nést odpovědnost. Tudíž podle tohoto hlediska není možné, aby čl. 6 KS pokrýval také pátou situaci, ve které půjde o způsobení vážné újmy třetí stranou v situacích absolutního chaosu. Podle tzv. *ochranného hlediska (protection view)* je naopak tato situace čl. 6 KS pokryta, neboť relevantní bude, zdali jsou osoby, jichž se situace týká, účinně chráněny proti porušování lidských práv. Nicméně i pokud převáží užší pojetí čl. 6 KS, zároveň není vyloučena možnost poskytnout ochranu kvůli jednáním spáchaných v situaci absolutního chaosu.¹⁸¹

Pokud jde o nestátní původce vážné újmy, dospěla jsem k závěru, že těžko bude možné taxativně vypočíst všechny subjekty, o které se může jednat. Důležitou roli bude hrát to, že stát, případně organizace, které jej ovládají či jeho podstatnou část, nejsou schopny nebo ochotny poskytnout potřebnou ochranu. Uvádím zde tak alespoň demonstrativní výčet nestátních subjektů, o které se může jednat. Může jít o dav hrozící oběti ukamenováním, náboženské extremisty, o různé klany, teroristy, zločinecké gangy či mafii.¹⁸² Dále by mohlo jít o určité nepravděpodobné složky (například milice v bývalém Československu), guerillové skupiny (drogové kartely v Kolumbii), místní obyvatelstvo (dříve Maovy studentské skupiny v Číně), polovojenské jednotky (Tamilští tygři na Srí Lance), nebo například tzv. jednotky smrti (arabské milice „Džandawíd“ v Dárfúru v Súdánu).¹⁸³ V těchto případech se sice jedná o původce pronásledování, nicméně jak je výše uvedeno, původci pronásledování jsou v kvalifikační směrnici, stejně jako v zákoně o azylu vymezeny shodným výčtem. Tudíž je nanejvýš pravděpodobné, že by tyto subjekty byly považovány také za původce vážné újmy.

Je třeba poznamenat, že čl. 6 KS nebyl ve vztahu k doplňkové ochraně zpočátku transponován do zákona o azylu. To logicky zkomplikovalo jeho aplikaci v praxi. Zpočátku

---

¹⁸⁰ BATTJES, H: *European Asylum Law and International Law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 245.

¹⁸¹ BATTJES, H: *European Asylum Law and International Law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 243-246.

¹⁸² KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 178.

¹⁸³ KOSAŘ, D. *Nestátní původci pronásledování*, In: JÍLEK, D, a kol. *Společný evropský azylový systém: právní pojem pronásledování*: sborník. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. S. 137-138.

jak MV, tak i krajské soudy vycházely z toho, že původci vážné újmy nemohou být nestátní. Tento trend byl později zvrácen NSS. Nicméně dnes nalezneme v českém zákoně o azylu ustanovení vztahující se k původcům vážné újmy v § 2 odst. 9, který prakticky kopíruje znění čl. 6 KS, tudíž jimi mohou být jak státní orgány, tak strany, organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu, ale i soukromé osoby, jestliže lze prokázat, že stát, strana nebo organizace, včetně mezinárodní organizace, kontrolující stát nebo podstatnou část jeho území nejsou ochotny nebo schopny odpovídajícím způsobem zajistit ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu.¹⁸⁴

6.2. POSKYTOVATELÉ OCHRANY PŘED VÁŽNOU ÚJMOU

Dle čl. 7 odst. 1 KS poskytují ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu:

a) *stát*, nebo

b) *strany nebo organizace, včetně mezinárodních organizací, ovládající stát nebo podstatnou část území státu,*

pokud jsou ochotny a schopny zajistit ochranu v souladu s odstavcem 2.

Strany nebo organizace zahrnující mezinárodní organizace se tedy jako poskytovatelé ochrany kvalifikují, pokud „kontrolují“ stát nebo podstatnou část jeho území. Ta je chápána jako region nebo větší plocha v rámci území státu.¹⁸⁵

Z čl. 7 odst. 2 KS vyplývá, že obecně je ochrana poskytována, pokud jsou splněny následující podmínky: subjekty ochrany udělají *přiměřené* kroky, aby zabránili vzniku újmy mimo jiné fungujícím právním systémem směřujícím k jednáním způsobujícím újmu, a za druhé, pokud žadatel má přístup k této ochraně. Co však může být poněkud problematické, je právě spojení „*přiměřené kroky*,“ neboť se zdá, že se zaměřuje spíše na dobrou vůli raději než na schopnost nabídnout ochranu. Naznačuje, že ochrana je tam, kde je subjekt ochotný ji poskytnout, nicméně ne zcela schopný ji poskytnout. Z požadavku efektivnosti přitom vyplývá, že nejenom vůle, ale i schopnost poskytnout ochranu je nezbytná ke kvalifikaci subjektu jako „poskytovatele ochrany.“ U kvalifikační směrnice z roku 2011 zároveň došlo k důležitému dodatku u čl. 7 odst. 2 na rozdíl od kvalifikační směrnice z roku 2004: „*Ochrana před pronásledováním nebo vážnou újmu musí být účinná a nesmí být pouze dočasná.*“

---

¹⁸⁴ § 2 odst. 9 zákona o azylu.

¹⁸⁵ BATTJES, H: *European Asylum Law and International Law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 246-249.

Rozsah této podkapitoly jsem omezila především na to, na základě jakých faktorů se vymezí, že došlo k poskytnutí účinné ochrany, neboť to považuji za nejdůležitější otázku. V kontextu s čl. 7 KS je třeba uvést jeho souvislost s Přílohou II ke Směrnici Rady 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka neboli k tzv. Procedurální směrnici. Tato příloha hovoří o faktorech, které jsou relevantní pro určení „bezpečnosti třetí země původu.“ Země původu se bude považovat za bezpečnou, pokud prokáže, že v ní obecně a soustavně nedochází k pronásledování podle čl. 9 KS, k mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestům, nebo k hrozbě z důvodu svévolného násilí v případě mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Rozsah poskytnutí ochrany se bude posuzovat prostřednictvím toho, jak se uplatňují zákony a ostatní právní předpisy dané země, a jak dochází k dodržování práv a svobod stanovených v EÚLP, *Mezinárodním paktu o občanských a politických právech 1966* a *Úmluvě proti mučení*. Lze tak dospět k závěru, že na základě stejných faktorů se posoudí, zdali stát, strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu podle čl. 7 KS poskytly účinnou ochranu. Zdali však budou jiné faktory lépe vymezovat, co přesně se rozumí účinnou ochranou, se zřejmě vytříbí v budoucnosti v rámci konkrétních rozhodovaných případů.¹⁸⁶

Čl. 7 KS nebyl rovněž zprvu transponován do zákona o azylu ve vztahu k doplňkové ochraně. Dnes jsou však poskytovatelé ochrany v zákoně o azylu upraveny v § 2 odst. 11: „*Ochranou před pronásledováním nebo vážnou újmou se zejména rozumí přiměřené kroky odpovědných státních orgánů, strany nebo organizace, včetně mezinárodní organizace, kontrolující stát nebo podstatnou část jeho území, směřující k zabránění pronásledování nebo způsobení vážné újmy zejména zavedením účinného právního systému pro odhalování, stíhání a trestání jednání představujících pronásledování nebo vážnou újmu, za předpokladu, že je taková ochrana účinná, není pouze přechodná a cizinec k ní má přístup.*“¹⁸⁷

Obecně lze u čl. 6 a 7 KS (v českém zákoně o azylu u § 2 odst.9 a 11) shrnout, že by se žadatel o doplňkovou ochranu měl nejprve v zemi svého původu domáhat poskytnutí ochrany. Příslušné migrační orgány od něj budou požadovat označení, případně doložení skutečností a událostí, kterými by prokázal, že se pokoušel získat ochranu v dané zemi, avšak bezvýsledně. Příslušné orgány pak budou posuzovat jeho výpověď, a zdali skutečně subjekty ochrany pod

---

¹⁸⁶ BATTJES, H: *European Asylum Law and International Law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 246-249.

¹⁸⁷ § 2 odst. 11 zákona o azylu.

čl. 7 nebyly ochotny a schopny ochranu žadateli poskytnout. Nicméně pokud neexistuje žádná instituce, u které by žadatel mohl získat ochranu (zejména v době vnitrostátního ozbrojeného konfliktu) je zřejmé, že po něm nemůže být požadováno, aby doložil, že požadoval poskytnutí ochrany. Stejně tak po něm nebude požadováno doložení žádosti o poskytnutí ochrany v případech, kdy by za svou žádost mohl být diskriminován nebo pronásledován ze strany státních orgánů.¹⁸⁸

6.3. DŮKAZNÍ STANDARD VÁŽNÉ ÚJMY

V této podkapitole zodpovídám následující otázky:

- jaký je důkazní standard u pojmu vážné újmy
- kdo je povinen předložit důkazy
- co se rozumí pojmem reálné nebezpečí
- jaký je rozdíl mezi pojmem reálného nebezpečí a přiměřené pravděpodobnosti.

Z čl. 2 písm. f) české verze KS vyplývá, že aby osoba měla nárok na doplňkovou ochranu, musí být vystavena „reálné hrozbě,“ že utrpí vážnou újmu. Test reálné hrozby neboli reálného nebezpečí tak bude důkazním standardem užívaným pro prokázání, zdali v daném případě došlo k vážné újmě.

Česká verze KS hovoří o reálné hrozbě, originální verze KS užívá pojem reálné riziko (*real risk*). Reálné riziko je pojem, který se objevuje v judikatuře ESLP v souvislosti s ochranou pod čl. 3 EÚLP. V případě *Soering v Spojené království* je uvedeno, že odpovědnost státu, který je signatářem EÚLP, vzniká tam, kde jsou závažné důvody domnívat se, že pokud bude osoba nucena vrátit se do země původu, bude čelit *reálnému riziku* mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.¹⁸⁹ S pojmem reálné riziko pak pracuje celá řada dalších případů rozhodnutých ESLP.¹⁹⁰ Jak je výše uvedeno, česká verze KS však pracuje s pojmem *reálná hrozba*. Česká judikatura pak hovoří o *reálném nebezpečí*. Dalo by se polemizovat o tom, zdali pojem nebezpečí má stejný význam jako riziko, či zdali je širší

---

¹⁸⁸ BUKVALDOVÁ, J. *Původci pronásledování ve smyslu Směrnice Rady č. 2004/83/ES a německá azylová úprava*, In: JÍLEK, D, a kol. Společný evropský azylový systém: právní pojem pronásledování: sborník. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. S. 177-178.

¹⁸⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Soering v Spojené království* z 7. července 1989, bod 90.

¹⁹⁰ Dále např. rozsudek ESLP ve věci *Cruz Varas a ostatní v Švédsko* z 20. března 1991, body 69 a 70; rozsudek ESLP ve věci *Vilvarajah v Spojené království* z 30. října 1991, bod 103; rozsudek ESLP ve věci *Chahal v Spojené království* z 15. listopadu 1996, bod 80.

nebo užší, nicméně podstatnější otázkou v souvislosti s vážnou újmou bude, *jak* bude takové reálné nebezpečí hodnoceno. Obecně platí, že členské státy mají povinnost spolupracovat s žadatelem o doplňkovou ochranu, pokud jde o hodnocení relevantních prvků jeho žádosti, tedy toho, zdali je jeho žádost odůvodněná. Při posuzování relevantnosti žádosti pak vezmou v potaz určité faktory. Zde je potřeba poukázat na souvislost pojmu vážné újmy, resp. jejího důkazního standardu, s dalšími články kvalifikační směrnice.¹⁹¹ Konkrétně v čl. 4 odst. 3 KS jsou uvedeny faktory, které mají členské státy EU při svém hodnocení žádosti o mezinárodní ochranu vzít v potaz:

- a) všechny významné skutečnosti týkající se země původu v době rozhodování o žádosti, včetně právních předpisů země původu a způsobu jejich uplatňování;
- b) významná prohlášení a dokumenty předložené žadatelem, včetně informací o tom, zda žadatel byl nebo by mohl být pronásledován nebo zda utrpěl nebo by mohl utrpět vážnou újmu;
- c) konkrétní postavení a osobní situace žadatele, včetně takových faktorů jako jsou původ, pohlaví a věk, aby na základě osobní situace žadatele bylo možno posoudit, zda by jednání, kterým žadatel byl nebo mohl být vystaven, mohla být považována za pronásledování nebo vážnou újmu;
- d) skutečnost, zda žadatel po opuštění země původu vyvíjel činnost, jejímž jediným nebo hlavním účelem bylo vytvoření nezbytných podmínek pro požádání o mezinárodní ochranu, aby bylo možno posoudit, zda by tato činnost vystavila žadatele pronásledování nebo vážné újmě, kdyby se do uvedené země vrátil;
- e) skutečnost, zda by od žadatele bylo možné rozumně očekávat, že by využil ochrany jiné země, ve které mohl požádat o občanství.¹⁹²

Z uvedených faktorů vyplývá, že se kromě určitých obecných faktorů, tj. významných skutečností týkající se země původu v době rozhodování o žádosti, právních předpisů země původu, významných prohlášení a dokumentů, berou v potaz také specifické okolnosti každého případu, tedy osobní situace žadatele. Z výše uvedeného také plyne, že žadatelé o doplňkovou ochranu by měli předložit dokumenty nebo jiné důkazy podporující jeho žádost. Nicméně mohou nastat situace, kdy žadatelé nebudou schopni odůvodnit své žádosti příslušnými dokumenty nebo jinými důkazy. V určitých případech, které vymezuje KS, to

---

¹⁹¹ BATTJES, str. 224-227

¹⁹² Čl. 4 odst. 3 kvalifikační směrnice z roku 2011.

nebude problematické. Bude se jednat o případy, kdy žadatel vynaložil *skutečné úsilí*, aby svou žádost odůvodnil; předložil všechny náležitosti, které měl k dispozici, a podal uspokojivé vysvětlení ohledně jiných chybějících náležitostí; prohlášení žadatele byla shledána souvislými a hodnověrnými a nejsou v rozporu s dostupnými zvláštními i obecnými informacemi o případu žadatele; žadatel požádal o mezinárodní ochranu v nejkratším možné době, ledaže může prokázat dobrý důvod, proč tak neučinil, a dále byla zjištěna celková hodnověrnost žadatele.¹⁹³ To znamená, že se obecně bude jednat o případy, kdy byla založena dostatečná důvěra v žadatele.

Ukazatelem reálného nebezpečí utrpení vážné újmy bude navíc také skutečnost, že žadatel již vážnou újmu utrpěl anebo byl vystaven přímým hrozbám, že mu bude způsobena, pokud neexistují závažné důvody domnívat se, že způsobení vážné újmy se již nebude více opakovat. Navíc reálné nebezpečí vážné újmy může být založeno na událostech, ke kterým došlo až po odjezdu žadatele ze země původu nebo na činnosti, kterou žadatel vyvíjel po opuštění země původu (především pokud se zjistí, že činnost, o kterou se dotyčná žádost opírá, představuje vyjádření a pokračování názorů a přesvědčení, které měl žadatel v zemi původu).¹⁹⁴

Z výše uvedených ustanovení kvalifikační směrnice se dá dovodit závěr, že břemeno tvrzení nese žadatel o doplňkovou ochranu. Pokud však jde o břemeno důkazní, nese jej jak žadatel, tak také žalovaný. Prokázání faktů spočívá na žadateli, nicméně žalovaný je povinen obecně zajistit co největší množství důkazů, ať už potvrzují nebo vyvracejí tvrzení žadatele. Často však nastanou situace, kdy jediným důkazním prostředkem bude výpověď žadatele, tudíž se bude především posuzovat jeho věrohodnost.¹⁹⁵

Důkazní test reálného nebezpečí se promítl také do českého zákona o azylu, konkrétně do § 14a odst.1 ZoA: „*Doplňková ochrana se udělí cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že v jeho případě jsou důvodné obavy, že pokud by byl cizinec vrácen do státu, jehož je státním občanem, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, do státu svého posledního trvalého bydliště, by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy podle odstavce 2 a že nemůže nebo není ochoten z důvodu takového nebezpečí využít ochrany státu, jehož je státním občanem, nebo svého posledního trvalého bydliště.*“ Lze si povšimnout, že český zákon o azylu namísto reálné hrozby hovoří o

¹⁹³ Čl. 4 odst. 5 kvalifikační směrnice z roku 2011.

¹⁹⁴ Čl. 5 odst. 1 a 2 kvalifikační směrnice z roku 2011.

¹⁹⁵ Rozsudek NSS z 30. 09. 2008, sp. zn. 5 Azs 66/2008.

skutečném nebezpečí, nicméně tento pojem je zde užíván ve stejném významu. Je třeba poznamenat, že pro případy odůvodněného strachu z pronásledování v rámci definice uprchlíka je používán jiný test, a to test tzv. přiměřené pravděpodobnosti.

K rozdílu mezi důkazním standardem reálného nebezpečí a přiměřené pravděpodobnosti se vyjádřil NSS v jednom ze svých rozsudků v případě týkajícím se stěžovatele, jenž se obával uvěznění v nigerijské věznici, a již samotná hrozba uvržení do nigerijského vězení může představovat hrozbu mučení či nelidského a ponižujícího zacházení ve smyslu čl. 3 EÚLP. Závěry NSS ve vztahu k těmto dvěma důkazním standardům lze shrnout takto:

- přiměřená pravděpodobnost nežádoucího důsledku návratu do země původu existuje, pokud k tomu důsledku dochází tak často, že s ním ten, komu takový následek hrozí, musí počítat jako s poměrně běžným, a nikoliv jen ojedinělým, jevem

- test přiměřené pravděpodobnosti představuje nižší důkazní standard nežli důkazní standard užívaný v civilních věcech („pravděpodobnost, že nežádoucí důsledek nastane, je vyšší než pravděpodobnost, že nenastane“) a důkazní standard užívaný v trestních věcech (důkazní standard „*nade vší pochybnost*“, tedy nastání nežádoucího následku by bylo prakticky jisté)

- důkazní standard reálného nebezpečí znamená, že ve významném procentu případů podobných případu stěžovatele dochází k nežádoucímu následku, tudíž stěžovatel má dobré důvody se domnívat, že takovýto následek jej může taktéž s významnou pravděpodobností postihnout

- test reálného nebezpečí je nižší než trestní standard „*nade vší pochybnost*“ a standard užívaný v zemích *common law* v civilních věcech („*vyšší pravděpodobnost že ano, než že ne*“ - *balance of probabilities*)

- rozdíl mezi testem reálného nebezpečí a testem přiměřené pravděpodobnosti spočívá v tom, že důkazní standard reálného nebezpečí se *více* blíží důkaznímu standardu užívanému v zemích *common law* v civilních věcech nežli důkazní standard přiměřené pravděpodobnosti

- obecně lze shrnout, že test reálného nebezpečí je vůči stěžovateli přísnější než test přiměřené pravděpodobnosti.¹⁹⁶

Důkazní test reálného nebezpečí se bude pravděpodobně aplikovat na všechny typy vážné újmy uvedené v zákoně o azylu, s výjimkou velmi specifického typu vážné újmy pod §14a

---

¹⁹⁶ Rozsudek NSS z 26. 03. 2008, sp. zn. 2 Azs 71/2006.

odst.2 písm. c) ZoA, kde je patrný vliv případu *Elgafaji*.¹⁹⁷ Na základě tohoto případu platí, že čím více bude dokázáno, že žadatel je specificky dotčen z důvodu skutečností vlastních jeho osobní situaci, o to méně bude muset být dokázána vysoká míra svévolného násilí, a naopak postačí nižší míra tohoto násilí.¹⁹⁸

6.4. STANDARD VNITROSTÁTNÍ OCHRANY PŘED VÁŽNOU ÚJMOU

Čl. 8 odst.1 KS vymezuje vnitrostátní ochranu, kdy „v rámci posuzování žádosti o mezinárodní ochranu mohou členské státy dospět k závěru, že určitý žadatel nepotřebuje mezinárodní ochranu, pokud v určité části země původu:

- a) nemá opodstatněný důvod se obávat pronásledování ani mu nehrozí reálné nebezpečí vážné újmy, nebo
- b) má přístup k ochraně před pronásledováním nebo vážnou újmu, jak je vymezena v článku 7,

a pokud do této části země původu může bezpečně a legálně odcestovat, je mu do ní umožněn vstup a lze důvodně předpokládat, že se v ní může usadit.“¹⁹⁹ Dle čl. 8 odst. 2 KS pak platí, že při posuzování možnosti vnitrostátní ochrany přihlížejí členské státy k tomu, jaká je celková situace v dané části země, a také k tomu, jaká je osobní situace žadatele.

Úmluva o právním postavení uprchlíků a čl. 3 EÚLP stanovují tři podmínky na aplikaci vnitrostátní ochrany:

- 1) žadatel by měl mít přístup do relevantní oblasti,
- 2) měl by tam být bezpečný od subjektu vážné újmy, před kterým utekl,
- 3) neměl by v dané oblasti být nový zdroj vážné újmy.

Pokud se podíváme na znění čl. 8 KS, je očividné, že tyto podmínky jsou užívány také u vnitrostátní ochrany uvedené v kvalifikační směrnici.²⁰⁰ UNHCR vydalo směrnice, kterými by se státy měly řídit při posuzování alternativy vnitřního přesídlení v rámci jednoho státu při hrozbě pronásledování. Tyto pokyny jsou velmi dobře aplikovatelné také na doplňkovou

¹⁹⁷ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 160-161.

¹⁹⁸ Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* C-465/07 z 17. 2. 2009, bod 39.

¹⁹⁹ Čl. 8 odst. 1 kvalifikační směrnice z roku 2011.

²⁰⁰ BATTJES, H: *European Asylum Law and International law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. S 251.

ochranu, vzhledem k tomu, že se čl. 8 KS aplikuje jak u pronásledování, tak u vážné újmy. UNHCR analyzuje následující otázky:

- 1) Je daná oblast, kde dojde k přesídlení, prakticky, bezpečně a legálně přístupná?
- 2) Existuje možnost přesídlení, když je původcem vážné újmy stát?
- 3) Existuje možnost přesídlení, když je původce vážné újmy nestátní?
- 4) Bude žadatel vystaven riziku vážné újmy i po vnitřním přesídlení?
- 5) Může žadatel po přesídlení do jiné části země vést relativně normální život bez přílišného strádání?
- 6) Kdo ponese důkazní břemeno při posuzování, zdali je daná oblast vhodnou alternativou k přesídlení?²⁰¹

6.4.1. JE DANÁ OBLAST, KDE DOJDE K PŘESÍDLENÍ, PRAKTICKY, BEZPEČNĚ A LEGÁLNĚ PŘÍSTUPNÁ?

Pokud jde o obsah vnitrostátní ochrany, čl. 8 odst.1 KS stanovuje následující podmínky: žadateli nesmí být v dané části země hrozit reálné nebezpečí vážné újmy, má přístup k ochraně před vážnou újmou a může do této určité části země bezpečně a legálně odcestovat, vstoupit a usadit se v ní. První požadavek týkající se části země, kde nebude reálné nebezpečí, že osoba utrpí vážnou újmu, naplňuje požadavek plynoucí z mezinárodního práva – bezpečnost před původcem újmy a žádný jiný alternativní zdroj rizika. Co se týká druhé podmínky, je potřeba jí číst dohromady s čl. 7 odst. 2 KS, je zřejmé, že ochrana před vážnou újmou v jiné části země původu musí být *účinná*. Daná část země nebude vhodnou alternativou k přemístění, pokud existují překážky, které nejsou rozumně překonatelné (*reasonably surmountable*). Po žadateli není například možné požadovat, aby čelil fyzickému nebezpečí na cestě do této části země, jehož příkladem jsou minová pole, boje frakcí, posunující se válečné fronty, organizované lupičství, nebo jiné obtěžování nebo zneužívání. Podobně průchod přes letiště může znamenat nebezpečný přístup do jiné části země, zejména tam, kde je původcem vážné újmy stát nebo se jedná o nestátního původce, který kontroluje letiště. Navrhovaná oblast musí být také legálně přístupná, tedy, jedinec musí mít legální právo cestovat, vstupovat do dané části země a setrávat v ní. Nejistý právní status by na něj

---

²⁰¹ Guidelines on International Protection “Internal Flight or Relocation Alternative” within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, s. 3, přístupné na: <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>

mohl vytvořit nátlak, aby se přestěhoval do jiných, nebezpečných oblastí, nebo aby se navrátil do oblasti původní vážné újmy.²⁰²

6.4.2. EXISTUJE MOŽNOST PŘESÍDLENÍ, KDYŽ JE PŮVODCEM VÁŽNÉ ÚJMY STÁT?

Zde je třeba zdůraznit souvislost jednotlivých článků kvalifikační směrnice navzájem. Čl. 8 KS je potřeba vykládat dohromady nejenom s čl. 7 KS upravujícím poskytovatele ochrany před vážnou újmu, ale také s čl. 6 KS, jenž stanovuje původce pronásledování, jimiž mohou být stát, strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu nebo nestátní původci.

Pokud vážná újma vychází od státu, je odpuštěna nebo tolerována státními subjekty, znamená to, že osoba je ohrožena vážnou újmu celonárodně. Tudíž varianta vnitřního přesídlení nepřichází v úvahu. Tolerance vážné újmy ze strany státních subjektů zahrnuje také případy, kdy v zemi existuje pouze jedna oficiální politická strana a předpokládá se u ní, že vykonává pravomoc ve všech částech země. Jen výjimečně se stává, že reálné riziko vážné újmy pochází od státní autority, jejíž pravomoc je omezena čistě na specifickou geografickou část. Tam, kde riziko vážné újmy pochází od místních nebo regionálních orgánů nebo státních úřadů, bude zřídkakdy nutné uvažovat o potencionálním přesídlení, neboť se lze obecně domnívat, že takové místní nebo regionální orgány odvozují svoji pravomoc od státu.²⁰³

Vnitřní přesídlení je relevantní pouze tam, kde bude dán jasný důkaz, že původce vážné újmy nemůže zasahovat mimo svůj region nebo existují zvláštní okolnosti, které vysvětlují selhání vlády, proč nejednala proti místní újmě.²⁰⁴

6.4.3. EXISTUJE MOŽNOST PŘESÍDLENÍ, KDYŽ JE PŮVODCE VÁŽNÉ ÚJMY NESTÁTNÍ?

Varianta přesídlení do jiné části země v případě, že je původce vážné újmy nestátní, do úvahy přichází, nicméně je zapotřebí provést určitá šetření. Hlavní šetření by mělo zahrnovat zhodnocení schopnosti původce následovat žadatele do navrhované oblasti, a dostupnou ochranu v této oblasti ze strany státních autorit. Pokud jde o ochranu ze strany státu, zahrnuje to nejen hodnocení schopnosti, ale i ochoty státu chránit žadatele od újmy, jíž se bojí. Stát totiž může například ztratit efektivní kontrolu nad svým územím, a proto nebýt schopný

---

²⁰² Tamtéž, s. 4.

²⁰³ Tamtéž, s. 4.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 4.

ochrany. Zákony a určité mechanismy chránící žadatele mohou reflektovat ochotu ze strany státu chránit jej, nicméně pokud nejsou efektivní v praxi, nejsou určujícím faktorem pro dostupnost ochrany. Relevantní budou i důkazy o neschopnosti nebo neochotně ze strany státu chránit žadatele v původní části země, jelikož mohou poukazovat na to, že stát nebude schopen jej ochránit ani v jiné části země.²⁰⁵

6.4.4. BUDE ŽADATEL VYSTAVEN RIZIKU VÁŽNÉ ÚJMY I PO VNITŘNÍM PŘESÍDLENÍ?

Při hodnocení možnosti vnitřního přesídlení do jiné části země se bude brát v potaz, zdali v této oblasti existuje jiný druh vážné újmy, případně by žadateli hrozilo pronásledování. Navrhovaná oblast vnitřního přesídlení také nebude přicházet v úvahu, pokud jsou v ní takové podmínky, že by žadatel byl nucen navrátit se zpět do místa, kde docházelo k původní vážné újmě, nebo do jiné části země, kde by mu hrozil jiný druh vážné újmy. Zároveň není jednoduché určit, zdali původní původce vážné újmy nemůže zasáhnout do navrhované oblasti. Musí naopak existovat důvod domnívat se, že původce vážné újmy zůstane jenom lokální a mimo určenou oblast vnitřního přesídlení. U žadatelů se navíc nepředpokládá, že by potlačovali svoje názory a svoji osobnost, tudíž vnitřní přesídlení musí být více než jenom vyhýbání se vážné újmě.²⁰⁶

6.4.5. MŮŽE ŽADATEL PO PŘESÍDLENÍ DO JINÉ ČÁSTI ZEMĚ VÉST RELATIVNĚ NORMÁLNÍ ŽIVOT BEZ PŘÍLIŠNÉHO STRÁDÁNÍ?

Je také zapotřebí, aby žadatelovo přesídlení bylo za všech okolností rozumné. *Test rozumnosti* znamená, zdali se od žadatele dá *rozumně* očekávat přestěhování se do jiné části země vzhledem ke všem okolnostem. Není to analýza založená na hypotéze „nějaké rozumné osoby,“ nicméně týká se konkrétního žadatele. Na zodpovězení této otázky je tak nezbytné zhodnotit žadatelovo osobní okolnosti, existenci dřívější vážné újmy, bezpečnost, respekt pro lidská práva, a možnost ekonomického přežití.²⁰⁷

---

²⁰⁵ Tamtéž, s. 4-5.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 5.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 6.

Osobní okolnosti

Dle čl. 8 odst. 2 KS platí, že při posuzování možnosti vnitrostátní ochrany přihlížejí členské státy nejen k tomu, jaká je celková situace v dané části země, ale také k osobní situaci žadatele. Relevantní faktory v hodnocení jsou věk; pohlaví; zdraví; invalidita; pracovní schopnost či neschopnost; rodinná situace a vztahy; sociální nebo jiná rizika; etnické, kulturní a náboženské úvahy; politické a sociální spojení a snášenlivost; jazykové schopnosti; vzdělávací, profesionální a pracovní zázemí a příležitosti; minulá vážná újma a její psychologické důsledky. Obzvláště nedostatek etnických a jiných kulturních vazeb může vyústit v izolaci jedince a dokonce i diskriminaci v komunitě, kde úzké vazby tohoto druhu jsou dominantním rysem každodenního života. Psychické trauma z minulé vážné újmy může být také relevantní k určení, zdali je „rozumné“ očekávat, aby žadatel přesídlil do navrhované oblasti. Pravděpodobnost dalšího psychického traumatu bude působit proti rozumnosti.²⁰⁸

Bezpečnost

Žadatel se musí v dané budoucí oblasti cítit bezpečně a nesmí mu hrozit nebezpečí a riziko vážné újmy. Toto musí být dlouhotrvající stav, nikoliv stav zdánlivý nebo nepředvídatelný. Ve většině případů nebudou země, které ovládá ozbrojený konflikt, bezpečné pro vnitřní přesídlení, zejména ve světle přesouvajících se ozbrojených front, které mohou náhle přinést nejistotu i do oblastí dosud bezpečné. V těchto situacích je zapotřebí provést pečlivé šetření stálosti situace a schopnost ochrany a stability subjektů, které oblast kontrolují.²⁰⁹

Respekt pro dodržování lidských práv

Tam, kde nebudou dodržovány standardy lidských práv, daná oblast bude těžko považována za „rozumnou alternativu.“ To neznamená, že zbavení civilního, politického, nebo socioekonomického lidského práva v navrhované oblasti automaticky diskvalifikuje možnost vnitřního přesídlení. Spíše se z praktického hlediska požaduje zhodnocení, zdali práva, která nebudou respektována nebo chráněna, jsou pro jedince základní a jejich zbavení bude znamenat takovou újmu, že bude daná oblast považována za nerozumnou alternativu.²¹⁰

---

²⁰⁸ Tamtéž, s. 6.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 6.

²¹⁰ Tamtéž, s. 6.

Ekonomické přežití

Socioekonomické podmínky v navrhované oblasti budou relevantní součástí analýzy. Pokud je situace taková, že žadatel nebude schopen vydělat si na živobytí nebo mít přístup k bydlení, nebo kde zdravotní péči, která nemůže být poskytnuta nebo je neadekvátní, oblast nemusí být rozumnou alternativou k přesídlení. Z lidskoprávního hlediska by bylo nerozumné očekávat, že osoba po přesídlení bude čelit ekonomické nouzi a žít pod hranicí životního minima. Po osobě by nemělo být dále například požadováno přemístit se do oblastí, jako jsou chudinské čtvrti městských částí, kde by byla nucena vážně strádat. Z druhé strany pouhé snížení životních standardů nebo zhoršení ekonomického statutu nemusí být dostatečným důvodem k odmítnutí navrhované oblasti jako nerozumné alternativy. Podmínky v dané oblasti musí být takové, že osoba bude moci vést relativně normální život vzhledem k tomu, o jakou zemi se jedná. Pokud bude například jedinci odmítnut přístup ke zdrojům a ochraně v navrhované oblasti, protože nepatří k dominantnímu klanu, kmeni, etnické, náboženské nebo kulturní skupině, přesídlení bude nerozumné, což se stává například v mnohých oblastech Afriky nebo Asie.²¹¹

6.4.6 DŮKAZNÍ BŘEMENO

Přesídlení by nemělo způsobovat žadatelům břemena navíc. Budou se aplikovat obvyklá pravidla, tj. břemeno tvrzení bude spočívat na tom, kdo tvrdí určité skutečnosti. Následně osoba, která činí rozhodnutí ve věci, nese důkazní břemeno, zdali je přesídlení v daném případě relevantní možností, a poté určuje, o kterou oblast se má jednat. Navíc žadateli musí být dána příležitost poskytnout argumenty, proč daná oblast není relevantní, a pokud je relevantní, proč by byla nerozumnou alternativou.²¹²

6.4.7 VNITROSTÁTNÍ OCHRANA V ZÁKONĚ O AZYLU

Čl. 8 KS byl sice na rozdíl od čl. 6 a 7 KS ihned od počátku transponován i ve vztahu k osobám, na něž se vztahuje doplňková ochrana, nicméně v rámci definice pojmu pronásledování. Ten se přitom vztahuje jen k definici uprchlíka.²¹³ Nicméně dnes je již v zákoně o azylu upravena vnitrostátní ochrana také ve vztahu k vážné újmě, a to v § 2 odst.

---

²¹¹ Tamtéž, s. 6-7.

²¹² Tamtéž, s. 7.

²¹³ KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 173-175.

10: „ Za pronásledování nebo vážnou újmu se nepovažuje, vztahuje-li se obava cizince z pronásledování nebo vážné újmy pouze na část území státu, jehož státní občanství má, nebo je-li osobou bez státního občanství, státu jeho posledního trvalého bydliště a může-li cizinec bezpečně a oprávněně odcestovat do jiné části státu, do ní vstoupit a v ní se usadit, a pokud s přihlédnutím k situaci v této části státu a k jeho osobní situaci v této části státu

a) nemá opodstatněný strach z pronásledování ani nejsou dány důvodné obavy, že by mu zde hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy, nebo

b) má přístup k účinné ochraně před pronásledováním nebo vážnou újmu.“²¹⁴

ZÁVĚR K TÉTO KAPITOLE

V šesté kapitole jsem došla k závěrům, že osoba bude čelit vážné újmě pod čl. 15 KS a pod §14a odst.2 ZoA, a bude proti ní tudíž chráněná, v případě, že dojde k vážné újmě spáchané nebo promíjené ze strany státních orgánů, organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu; stejně tak v případech, kdy tyto subjekty nejsou schopny nebo ochotny poskytnout ochranu před vážnou újmu páchanou třetími stranami. Osoba nebude chráněná, pokud jí bude poskytnuta účinná ochrana ze strany státu, stran nebo organizací (včetně mezinárodních) organizací ovládajících alespoň podstatnou část území státu. Osoba dále nebude chráněná, pokud nebude dokázáno, že jí hrozí reálné nebezpečí vážné újmy, což je důkazní standard, který je přísnější než test tzv. přiměřené pravděpodobnosti, a který znamená, že ve významném procentu případů podobných jejímu dochází k nežádoucímu následku, tudíž má dobré důvody se domnívat, že takovýto následek jí může taktéž s významnou pravděpodobností postihnout. Žadatel o doplňkovou ochranu rovněž nebude chráněn, pokud bude moci přesídlit do jiné části země svého původu, ve které mu nebude hrozit reálné nebezpečí vážné újmy nebo bude mít před ní přístup k ochraně. Daná oblast musí být přístupná prakticky, bezpečně a legálně, což si lze jen těžko představit v případě, že původcem vážné újmy bude stát. Vždy se také posoudí, zdali žadateli nebude v dané oblasti hrozit jiný druh vážné újmy, nežli byla ta původní, a zdali může žadatel po přesídlení do jiné části země vést relativně normální život bez přílišného strádání. Přitom se posoudí jeho osobní okolnosti, existence dřívější vážné újmy, bezpečnost, respekt pro lidská práva, a možnost ekonomického přežití.

---

²¹⁴ § 2 odst. 10 zákona o azylu.

ZÁVĚR

Doplňková ochrana je v dnešním světě uprchlického práva významným a plnohodnotným druhem mezinárodní ochrany. Pokud je žadatel úspěšný a podaří se mu ji získat, těží z benefitů, které doplňková ochrana nabízí. Je mu uděleno povolení k pobytu, vystaveny cestovní doklady, má právo na přístup ke vzdělání, zaměstnání, bydlení, sociální a zdravotní péči a další výhody. K získání benefitů doplňkové ochrany však vede dlouhá cesta a žadatel nejprve musí splnit stanovené podmínky, aby měl nárok na její získání. Jednou z podmínek je, že mu v zemi původu musí hrozit vážná újma. Bez této podmínky by tuto mezinárodní ochranu nezískal, tudíž pojem vážná újma je zcela zásadním pojmem v rámci získání doplňkové ochrany. Považovala jsem jej za natolik zásadní, že jsem se rozhodla věnovat mu tuto diplomovou práci.

Tato práce si kladla tři základní cíle. Prvním z nich bylo analyzovat jednotlivé pojmy, které spadají pod vážnou újmu. Druhým cílem bylo provést komparaci pojmu vážné újmy podle kvalifikační směrnice se zákonem o azylu. Mým posledním cílem pak bylo zodpovědět otázku „kdo je chráněn ustanovením článku 15 KS a §14a odst. 2 ZoA,“ jež byla výzkumnou otázkou této práce. Nyní zhodnotím, jak se mi podařilo těchto cílů dosáhnout.

Ačkoliv těžiště této práce spočívá zejména ve druhé, třetí, čtvrté a páté kapitole, nejprve jsem se v první kapitole věnovala historii pojmu vážná újma. V této kapitole se zabývám vývojem tohoto pojmu od roku 2001 do roku 2004, kdy byla přijata první oficiální verze kvalifikační směrnice, a následně vývojem od roku 2004 do současnosti. Důvodem, proč jsem do této diplomové práce zahrнула tuto kapitolu, bylo poukázat na to, že s tímto pojmem jsou již od doby, kdy se objevil první návrh na jeho zařazení do kvalifikační směrnice, určité problémy. Poukazuji zde na to, že se členské státy EU nemohly již od počátku shodnout na jeho finálním znění, a v každé jeho variantě viděly potencionální interpretační potíže. Tudíž tuto kapitolu chápu, jako dobrý úvod pro následující kapitoly, které analyzují jednotlivé pojmy spadající pod vážnou újmu, a poukazují na určité nejasnosti a možné aplikační problémy. První kapitola může rovněž vést k zamyšlení, zdali členské státy nakonec zvolily vhodnou variantu znění vážné újmy.

Prvnímu typu vážné újmy, trestu smrti a popravě, se věnuji ve druhé kapitole. Kapitola je rozdělena na dvě části – „Pojem vážné újmy pod čl. 15 písm. a) KS“ a „Pojem vážné újmy pod §14a odst. 2 písm.a) ZoA.“ V první části týkající se pojmu vážné újmy v kvalifikační směrnici uvádím, že se mi nepodařilo objevit judikaturu v českém či anglickém znění vázající

se přímo k tomu článku. Proto zde uvádím pouze ilustrativní příklady případů, jako je *Soering v Spojené království*, a *Bader a jiní v Švédsko*, jejichž skutkové okolnosti nasvědčují tomu, že by tyto osoby mohly být úspěšné i v případě žádosti o doplňkovou ochranu. Ve druhé části této kapitoly provádím komparaci vážné újmy s jejím zněním v zákoně o azylu. Přestože anglické znění čl. 15 písm.a) KS zní *death penalty or execution*, české znění této směrnice, stejně jako zákona o azylu, znění tohoto článku zúžilo na *uložení nebo vykonání trestu smrti*. Dospěla jsem nakonec k závěru, že článkem 15 písm. a) KS, stejně jako zákonem o azylu, bude chráněn každý, komu by jen *hrozí* vážná újma v podobě trestu smrti, jeho uložení, jeho vykonání, či mu hrozí vážná újma v podobě popravky. O popravě nemusí být rozhodnuto v rámci formálního soudního procesu. Zároveň bych k této kapitole poznamenala, že její druhou část, která zní „Pojem vážné újmy pod §14a odst.2 písm. a) ZoA,“ jsem zcela neoddělovala od vymezení vážné újmy v českém znění kvalifikační směrnice, neboť jsem zde chtěla poukázat na inspiraci zněním této směrnice v českém jazyce, a nikoliv její originální anglickou verzi. V souvislosti s tím zde zároveň uvádím důsledky nepřesné transpozice směrnice, jako je její nepřímý a přímý účinek. Abych uvedla všechny souvislosti, bylo tudíž jen stěží možné tuto kapitolu zcela odtrhnout od evropské právní úpravy, a věnovat se pouze české právní úpravě.

Ve třetí kapitole se věnuji vážné újmě spočívající v mučení, nelidském či ponižujícím zacházení nebo trestu. Kapitolu jsem opět rozdělila na dvě základní části. V první z nich se zabývám touto vážnou újmou v kvalifikační směrnici, ve druhé v českém zákoně o azylu. Pokud jde o podkapitolu vážné újmy v kvalifikační směrnici, nejprve jsem ji začala obecným vymezením vztahu čl. 3 EÚLP a čl. 15 písm. b) KS, neboť čl. 3 EÚLP věcně odpovídá čl. 15 písm. b) KS. Teprve až poté jsem analyzovala jednotlivé pojmy a případy spadající pod čl. 3 EÚLP, neboť tento postup považuji za logický. Pokud jde o jednotlivé pojmy, pomocí judikatury Evropského soudu pro lidská práva jsem definovala pojem mučení, a také pojmy nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu. Uvedla jsem také řadu specifických případů, které spadají pod ochranu čl. 3 EÚLP, a které by tak teoreticky mohly spadat pod ochranu čl. 15 písm. b) KS. Zde bych ráda uvedla, že smyslem této diplomové práce nebylo komplexně obsáhnout všechny případy, které spadají pod ochranu čl. 3 EÚLP, neboť téma mučení, nelidského a ponižujícího zacházení a trestu by vydalo na samostatnou práci. Smyslem bylo najít případy, které definují, které jednání může být označeno jako nelidské a ponižující, a v jakých případech se již jedná o mučení. Metodikou vybírání ostatních případů spadajících pod čl. 3 EÚLP pak byla různorodost okolností s cílem podchytit co nejširší okruh možných

příkladů, které teoreticky mohou spadat pod ochranu čl. 15 písm. b) KS. Ve třetí kapitole jsem dále provedla komparaci čl. 15 písm. b) KS s §14a odst.2 písm. b) zákona o azylu. Zde jsem zjistila, že vážná újma ve svém rozsahu pod §14a odst.2 písm. b) zákona o azylu odpovídá znění čl. 15 písm. b) KS, nicméně český zákon o azylu pouze neužívá spojení *v zemi původu*. Vzhledem k tomu, že každý paragraf zákona musí být čten spolu s ostatními, dospěla jsem k tomu, že i žadatel o doplňkovou ochranu v ČR bude omezen zemí původu, resp. mu musí hrozit vážná újma ve státu, jehož je státním občanem, či ve státu jeho posledního trvalého bydliště, je-li osobou bez státního občanství. Odpovědí na otázku, kdo je chráněn pod čl. 15 písm. b) kvalifikační směrnice a § 14a odst. 2 písm. b) zákona o azylu tak bude, že se bude jednat o osobu, s níž bylo v její zemi původu zacházeno způsobem, který dosáhl alespoň hranice nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu. Toto zacházení muselo dosáhnout minimálního stupně závažnosti, přičemž se bude hodnotit povaha a kontext zacházení nebo trestání, způsob a metoda jeho provedení, jeho délka, fyzické a psychické účinky, ale také pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Dospěla jsem k závěru, že není možné přesně vykreslit, o které případy se bude jednat, neboť vždy bude záležet na specifických okolnostech. Nicméně výhodou zůstává, že odrazovým můstkem pro vážnou újmu pod čl. 15 písm. b) KS a §14a odst.2 písm. b) ZoA bude č. 3 EÚLP, a jeho judikatura tak umožňuje získat určitou představu o tom, kdo bude chráněn pod těmito články.

Čtvrtá kapitola se zabývá vážnou újmou spočívající ve *vážném a individuálním ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu*. Nejprve jsem zde analyzovala jednotlivé pojmy této normativní věty, tj. pojem vážný; individuální ohrožení; nedotknutelnost; civilista; svévolné násilí; a vnitrostátní a mezinárodní ozbrojený konflikt. V této kapitole jsem také vysvětlila přínos čl. 15 písm. c) KS a proč nemohu souhlasit s tím, že by se mělo jednat o nadbytečné ustanovení. Dále jsem provedla komparaci s českým zákonem o azylu, které se v definici vážné újmy pod §14a odst.2 písm. c) liší oproti čl. 15 písm. c) KS v tom, že rozsah ochrany personálně neomezil pouze na civilisty, dále užívá spojení lidské důstojnosti namísto pojmu nedotknutelnosti a vynechal výraz individuální ohrožení. Nicméně dle rozsudků Nejvyššího správního soudu jsem dospěla k závěru, že je třeba vycházet z originálního znění vážné újmy v kvalifikační směrnici. Lze tedy shrnout, že chráněn pod čl. 15 písm. c) KS a pod §14a odst.2 písm. c) ZoA bude civilista, který naplní obecné chápání pojmu vážný, přičemž v úvahu by se mohly dále vzít faktory, jako je například povaha činu, újma na zdraví, forma soudního procesu používaná ke stíhání zločinů, povaha trestu, a zdali většina jurisdikcí dané jednání

posoudí jako vážný zločin. Zároveň daná osoba bude chráněna tehdy, pokud by z důvodu dostatečně vysoké úrovně svévolného násilí v rámci ozbrojeného konfliktu byla vystavena vážnému ohrožení z pouhého důvodu své přítomnosti na území dané země nebo regionu; v případě nedostatečné míry svévolného násilí pak tehdy, když bude prokázáno, že je v ohrožení ona sama. Musí být vždy ohrožen její život nebo nedotknutelnost v důsledku svévolného násilí během mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, přičemž u pojmu nedotknutelnost se nedá zcela jednoznačně říci, zdali se má jednat o osobní nedotknutelnost nebo tělesnou integritu. Vzhledem k tendenci států Evropské unie neposkytnout ochranu příliš širokému okruhu osob se domnívám, že tento pojem budou spíše chápat jako tělesnou integritu. Pokud jde o svévolné násilí, jedná se o násilí, které se může rozšířit na osoby bez ohledu na jejich osobní situaci, nicméně zdali se o něj skutečně jedná, se bude vždy odvíjet od okolností každého případu. Svévolné násilí navíc musí být důsledkem vnitrostátního nebo mezinárodního ozbrojeného konfliktu. Aktuální rozsudek ve věci *Diakité* ze strany Soudního dvora EU vyjasnil definici vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, kdy proti sobě musí stát řádná armáda státu a jedna nebo několik ozbrojených skupin, nebo dvě nebo více ozbrojených skupin. Soudní dvůr EU se zde vyjádřil, že není potřebné, aby bylo využíváno mezinárodní humanitární právo. Vzhledem k tomu, že použil spojení „*aniž je nezbytné*,“ domnívám se, že u definování ostatních pojmů, které jsou součástí čl. 15 písm. c) KS by stále bylo možné mezinárodní humanitární právo použít, ač o vhodnosti užití se mohou vést diskuze. Při psaní této kapitoly jsem dospěla k závěru, že se bude jednat o nejkontroverznější a nejproblematictější druh vážné újmy, a to vzhledem k velkému prostoru pro výklad jednotlivých pojmů. Tudíž zde zůstává otevřený prostor pro Soudní dvůr Evropské unie. Jsem přesvědčena, že v budoucnu bude odpovídat ještě na několik předběžných otázek v souvislosti s čl. 15 písm. c) KS.

V páté kapitole své diplomové práce se věnuji vážné újmě, která je specifická pro Českou republiku a není zakotvená v kvalifikační směrnici. Podle zákona o azylu by žadatel nebyl vrácen do země svého původu, pokud by jeho vycestování bylo v rozporu s mezinárodními závazky ČR. Logickou otázkou je, o které mezinárodní závazky se bude jednat. Díky analýze rozsudků Nejvyššího správního soudu jsem dospěla k názoru, který se shoduje s názory uvedenými v komentáři k zákonu o azylu, tedy, že do úvahy budou přicházet dvě varianty. První variantou je, že půjde o závazky plynoucí z čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků; závazky plynoucí z čl. 2 EÚLP, které nespádají pod vážnou újmu v rámci § 14a odst. 2 písm.a) zákona o azylu; dále u čl. 8 EÚLP to budou dva případy: za prvé, když se

spustí jeho extraterritoriální účinek, a za druhé když zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. neposkytne účinný prostředek ochrany; a dále jiné mezinárodní závazky ČR, z nichž plynou extraterritoriální účinky. Dle této první varianty by pak pod § 14a odst.2 písm. d) ZoA byla chráněna osoba, u které by hrozilo, že pokud by byla vrácena na hranice země, byl by její život či osobní svoboda byly ohroženy na základě rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení. Dále bude chráněna osoba, která by byla ohrožena na životě kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest. Obecně se bude jednat o případy, kde je ohrožen něčí život a důvodem není trest smrti nebo poprava podle čl. 15 písm.a) KS nebo podle §14a odst.2 písm. a) ZoA. Dále by byla chráněna osoba, u níž by bylo porušeno právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence v případě spuštění extraterritoriálního účinku čl. 8 EÚLP nebo v případě, že zákon o pobytu cizinců neposkytl účinný prostředek ochrany. Podle Nejvyššího správního soudu se ale bude jednat pouze o výjimečné případy, kdy si osoba v České republice vytvořila takové rodinné či osobní vazby, že by nutnost vycestování byla nepřiměřeným zásahem do tohoto rodinného nebo soukromého života. Chráněné budou rovněž osoby, u kterých by vycestování bylo v rozporu s mezinárodními závazky ČR, ze kterých plynou extraterritoriální účinky. Které další články EÚLP jsou schopny mít tyto účinky, však pravděpodobně rozhodne teprve v budoucnu ESLP. Druhá varianta toho, kdo bude chráněn pod §14a odst.2 písm. d) ZoA, by pak byla shodná s variantou první, jediný rozdíl by spočíval v tom, že by se zde jednalo o závazky pod čl. 8 EÚLP v celém rozsahu. Dalo by se shrnout, že by tak byl chráněn širší okruh osob, neboť čl. 8 EÚLP by nebyl omezený pouze na případy spuštění extraterritoriálního účinku nebo na případy, kdy zákon o pobytu cizinců nezajistil dostatečný prostředek ochrany. V případě vážné újmy pod §14a odst. 2 písm. d) ZoA jsem tak dospěla k názoru, že není zcela jednoznačně možné konstatovat, kdo je chráněn pod tímto paragrafem. Dosud není zcela uzavřeno, které všechny články EÚLP mohou mít extraterritoriální účinek. Navíc vzhledem k tomu, že se jedná o druh vážné újmy specifický pro Českou republiku, pravděpodobně to bude Nejvyšší správní soud, který do budoucna vyjasní, o které další mezinárodní závazky České republiky se může jednat.

Do diplomové práce jsem zařadila také kapitolu s názvem „Pojem vážné újmy v širších souvislostech,“ jejíž pořadové číslo je šest. Důvodem pro zařazení této kapitoly bylo, že v souvislosti s tímto pojmem přirozeně vyvstávají i jiné otázky, než jen „co je to vážná újma.“ Logickými otázkami je, kdo ji může způsobit (proto jsem zařadila podkapitulu původci vážné

újmou), kdo osoby před ní ochrání (podkapitola poskytovatelé ochrany před vážnou újmou), jak se bude vážná újma dokazovat (podkapitola důkazní standard vážné újmy), a zdali bude osoba chráněná i v případě možnosti přesídlení v rámci země původu (podkapitola standard vnitrostátní ochrany). Všechny tyto podkapitoly jsem však omezila a odpovídala jsem pouze na otázky, které jsem si předem stanovila, a které jsem považovala za nejdůležitější, neboť téměř na každou z těchto podkapitol by se dala napsat samostatná diplomová práce.

V šesté kapitole jsem tak došla k závěrům, osoba bude čelit vážné újmě pod čl. 15 písm. c) KS a pod §14a odst.2 ZoA, a bude proti ní tudíž chráněná, v případě, že dojde k vážné újmě spáchané nebo promíjené ze strany státních orgánů, organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu; stejně tak v případech, kdy tyto subjekty nejsou schopny nebo ochotny poskytnout ochranu před vážnou újmou páchanou třetími stranami. Dle mého názoru i v případech, kdy stát, strana nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu neexistuje, což může způsobit vážnou újmu. Zde se však jedná o sporný bod a dosud nevyjasněný bod. Dále jsem došla k závěru, že osoba nebude chráněná, pokud jí bude poskytnuta účinná ochrana ze strany státu, stran nebo organizací (včetně mezinárodních) organizací ovládajících alespoň podstatnou část území státu. Rozsah této podkapitoly jsem omezila především na to, na základě jakých faktorů se vymezí, že došlo k poskytnutí účinné ochrany. Dospěla jsem k závěru, že rozsah poskytnutí ochrany se bude posuzovat prostřednictvím toho, jak se uplatňují zákony a ostatní právní předpisy dané země, a jak dochází k dodržování práv a svobod stanovených v různých mezinárodních lidskoprávních instrumentech. Osoba dále nebude chráněná, pokud nebude dokázáno, že jí hrozí reálné nebezpečí vážné újmy, což je důkazní standard, který je přísnější než test tzv. přiměřené pravděpodobnosti, a který znamená, že ve významném procentu případů podobných jejímu dochází k nežádoucímu následku, tudíž má dobré důvody se domnívat, že takovýto následek jí může taktéž s významnou pravděpodobností postihnout. Žadatel o doplňkovou ochranu rovněž nebude chráněn, pokud bude moci přesídlit do jiné části země svého původu, ve které mu nebude hrozit reálné nebezpečí vážné újmy nebo bude mít před ní přístup k ochraně. Daná oblast musí být přístupná prakticky, bezpečně a legálně, což si lze jen těžko představit v případě, že původcem vážné újmy bude stát. Vždy se také posoudí, zdali žadateli nebude v dané oblasti hrozit jiný druh vážné újmy, nežli byla ta původní, a zdali může žadatel po přesídlení do jiné části země vést relativně normální život bez přílišného strádání. Přitom se posoudí jeho osobní okolnosti, existence dřívější vážné újmy, bezpečnost, respekt pro lidská práva, a možnost ekonomického přežití.

Závěrem bych chtěla dodat, že v odpovědích na svoji výzkumnou otázku, kdo je chráněn jednotlivými články kvalifikační směrnice a paragrafy zákona o azylu ve vztahu k pojmu vážná újma, bylo možné dojít pouze k obecným závěrům. Vážná újma se bude vždy posuzovat také s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu v dané zemi. Za přínos této diplomové práce považuji, že se jedná o první pokus komplexněji zpracovat toto téma, které je navíc velmi aktuální. Zároveň se domnívám, že jej bude do budoucna možno více rozpracovat, neboť se bude stále objevovat nová judikatura jednotlivých členských států, a také Soudní dvůr Evropské unie bude pravděpodobně odpovídat na další položené předběžné otázky. Tato diplomová práce tak může posloužit jako dobrý základ těm, kdo se v budoucnu tomuto tématu budou chtít věnovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

BATTJES, H. *European Asylum Law and International Law*, Leiden: M. Nijhoff, 2006. 688 s.

BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, Praha: Univerzita Karlova, 2007, 333 s.

GOODWIN-GILL, G., MCADAM, J. *The Refugee in International Law*, 3. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2007, 848 s.

JÍLEK, D., KOSAŘ, D., TOMISOVÁ, M. (eds.) *Společný evropský azylový systém: doplňková ochrana*, Brno: Doplněk, 2007, 236 s.

JÍLEK, D. a kol. *Společný evropský azylový systém: právní pojem pronásledování: sborník*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 275 s.

KOSAŘ, D., MOLEK, P., HONUSKOVÁ, V., JURMAN, M., LUPAČOVÁ, H. *Zákon o azylu: Komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2009, 736 s.

MCADAM, J. *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford: Oxford University Press, 2007. 322 s.

SVOBODA, P. *Úvod do Evropského práva*, 3. vydání. C. H. Beck, 2010. 304 s.

SYMES, M., JORRO, P. *Asylum Law and Practice*, 2. vydání, Bloomsbury Publishing Plc., 2010. 1144 s.

ŠTURMA P., HONUSKOVÁ V. a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. 253 s.

Odborné články

ERRERA, R. *The CJEU and Subsidiary Protection: Reflections on Elgafaji - and After*. In: 23(1) Int J Refugee Law, 2010, s. 93-112.

JAKULEVIČIENE, L. *Is there a Need for an Extension of Subsidiary Protection in the European Union Qualification Directive?* In: 2(120) Jurisprudence, 2010, s. 215-232.

LAMBERT, H., FARRELL, T. *The Changing Character of Armed Conflict and the Implications for Refugee Protection Jurisprudence*. In: 22 (2) Int J Refugee Law, 2010, s. 237-273.

PALMER, S. *AIDS, Expulsion and Article 3 of the European Convention on Human Rights*. In: 5 European Human Rights Law Review, 2005, s. 533-540.

STOREY, H. *EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World?* In: 20(1) Int J Refugee Law (2008), s. 1-49.

TIEDEMANN, P. *Subsidiary Protection and the Function of Article 15 (c) of the Qualification Directive*. In: 31(1) Refugee Survey Quarterly (2012), s. 123-138.

Právní předpisy a jiné dokumenty

8 U.S.C. United States Code, 2011 Edition.

Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2006 Sb.

Evropská sociální charta 1961.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod 1950.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech 1966.

Protokol z roku 1967 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Protokolu I. z roku 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu.

Směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany.

Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984.

Ústava ČR č. 1/1993 Sb.

Zákon o azylu č. 325/1999 Sb.

Ženevské úmluvy 1949.

Česká judikatura

Rozsudek NSS z 11. 2. 2009, sp. zn. 1 Azs 107/2008.

Rozsudek NSS z 28.07.2009, sp. zn. 5 Azs 40/2009.

Rozsudek NSS z 16.09.2008, sp. zn. 3 Azs 48/2008.

Rozsudek NSS z 30. 09. 2008, sp. zn. 5 Azs 66/2008.

Rozsudek NSS z 28. 11. 2008, sp. zn. 5 Azs 46/2008.

Rozsudek NSS z 13.03.2009, sp. zn. 5 Azs 28/2008.

Rozsudek NSS z 26.07.2007, sp. zn. 2 Azs 30/2007.

Rozsudek NSS z 09.05.2006, sp. zn. 2 Azs 177/2005.

Rozsudek NSS z 28.08.2009, sp. zn. 2 Azs 47/2009.

Rozsudek NSS z 26. 03. 2008, sp. zn. 2 Azs 71/2006.

Zahraniční judikatura

Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu ve věci *AM & AM (Armed Conflict: Risk Categories) Somalia v. SSHD* z 27. 01. 2009.

Rozsudek ESLP ve věci *Assenov v Bulharsko* z 28. 10. 1998.

Rozsudek ESLP ve věci *Bader a ostatní v Švédsko* z 08. 11. 2005.

Rozsudek ESLP ve věci *Bensaid v Spojené království* z 06. 02. 2001.

Rozsudek ESLP ve věci *Cruz Varas a ostatní v Švédsko* z 20. 03.1991.

Rozsudek ESLP ve věci *D v Spojené království* z 02. 05. 1997.

Rozsudek SDEU ve věci *Diakité* z 30. 01. 2014.

Rozsudek ESLP ve věci *East African Asians v Spojené království* z 06. 03. 1978.

Rozsudek SDEU ve věci *Elgafaji* z 17. 2. 2009.

Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu ve věci *GS (Article 15(c): indiscriminate violence) Afghanistan* z 19. 10. 2009.

Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu ve věci *HH & others (Mogadishu:armed conflict: risk) Somalia* z 28. 01. 2008.

Rozsudek ESLP ve věci *Chahal v Spojené království* z 15. 11. 1996.

Rozsudek ESLP ve věci *Irsko v Spojené království* z 18. 01. 1978.

Rozsudek ESLP ve věci *Jalloh v Německo* z 11. 07. 2006.

Rozsudek ESLP ve věci *Kalashnikov v Rusko* z 15. července 2002.

Rozsudek Azylového a imigračního tribunálu ve věci *KH (Art. 15(c) — Qualification Directive) Iraq* z 25. 03. 2008.

Rozsudek ESLP ve věci *Ndangoya v Švédsko* z 22. 06. 2004.

Rozsudek ESLP ve věci *N v Spojené království* z 27. 05. 2008.

Rozsudek Sněmovny lordů ve věci *N v SSHD* z 05. 05. 2005.

Rozsudek ESLP ve věci *Pretty v Spojené království* z 29. 04. 2002.

Rozsudek Odvolacího soudu Spojeného království ve věci *QD & AH (Iraq) v SSHD* z 24. 06. 2009.

Rozsudek ESLP ve věci *Said v Nizozemí* z 05. 07. 2005.

Rozsudek ESLP ve věci *Salah Sheekh v Nizozemí* z 11. 01. 2007.

Rozsudek ESLP ve věci *S.C.C. v. Švédsko* z 15. 02. 2000.

Rozsudek ESLP ve věci *Soering v Spojené království* z 07. 07. 1989.

Rozsudek ESLP ve věci *Sufi a Elmi v Spojené království* z 28. 06. 2011.

Rozsudek ESLP ve věci *Vilvarajah v Spojené království* z 30. 10. 1991.

Internetové zdroje

DLABÁČKOVÁ, K., HRADEČNÁ P., POŘÍZEK P.: *Přechod překážek vycestování na doplňkovou ochranu*, přístupné na: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/prechod-prekazek-vycestovani-na-doplňkovou-ochranu>

Explanatory Memorandum on the European Union Document, Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the Application of the Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third Country Nationals or Stateless Persons as Refugees or as Persons who otherwise need International Protection and the Content of the Protection, 2010, přístupné na: <http://www.statewatch.org/news/2010/aug/em011212-10.pdf>

Guidelines on the transposition of the Asylum Qualification Directive: protecting LGBTI asylum seekers, ILGA EUROPE 2012, přístupné na: http://www.ilgaeurope.org/home/publications/reports_and_other_materials

Guidelines on International Protection “Internal Flight or Relocation Alternative” within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, přístupné na: <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>

Stanovisko UNHCR - Doplňková ochrana osob ohrožených svévolným násilím podle kvalifikační směrnice ES (z ledna 2008), přístupné na: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/pravni-dokumenty/pripominky-unhcr-k-azylove-politice-evropske-unie/stanovisko-unhcr-doplňkova-ochrana1-osob-ohrozenych-svevolnym-nasilim-podle-kvalifikacni-smernice-e.html>

The United Nations High Commissioner for Refugees, Safe at last? Law and Practice in Selected EU Member States with Respect to Asylum-seekers Fleeing Indiscriminate Violence (červenec 2011), přístupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4e2ee0022.pdf>

ABSTRAKT

Tato diplomová práce s tématem „Pojem vážné újmy v uprchlickém právu“ měla tři základní cíle. Prvním z nich bylo analyzovat jednotlivé pojmy, které spadají pod vážnou újmu. Druhým cílem této diplomové práce bylo provést komparaci pojmu vážné újmy podle kvalifikační směrnice se zákonem o azylu. Prostřednictvím výkladu jednotlivých pojmů u vážné újmy a komparace kvalifikační směrnice se zákonem o azylu jsem následně zodpověděla otázku „kdo je chráněn ustanovením článku 15 kvalifikační směrnice a §14a odst.2 zákona o azylu,“ jež byla třetím základním cílem této diplomové práce a zároveň její výzkumnou otázkou.

Diplomová práce je členěna do 6 kapitol, dále obsahuje seznam zkratk, úvod, závěr, seznam použité literatury, český a anglický abstrakt, a klíčová slova. Kapitola první pojednává o vývoji pojmu vážné újmy od roku 2001 až do současné verze kvalifikační směrnice z roku 2011, a začlenění tohoto pojmu do českého zákona o azylu. Díky vykreslení historie pojmu vážné újmy v této kapitole vyplynulo, jak nesnadné bylo pro členské státy Evropské unie shodnout se na závěrečném znění pojmů spadajících pod vážnou újmu.

Hlavním těžištěm této diplomové práce je pak druhá, třetí, čtvrtá a pátá kapitola, které analyzují jednotlivé pojmy spadající pod vážnou újmu. K analyzování pojmů jsem použila judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, Sněmovny lordů, Odvolacího soudu a Azylového a imigračního tribunálu Velké Británie, stejně jako rozsudky českého Nejvyššího správního soudu. Dále provádím komparaci kvalifikační směrnice a zákona o azylu, z níž jasně vyplynulo, že český zákon o azylu ne zcela přesně transponoval tuto směrnici. Díky analyzování jednotlivých pojmů a provedené komparaci zodpovídám na základní výzkumnou otázku této diplomové práce, a to „kdo je chráněn čl. 15 kvalifikační směrnice a § 14a odst. 2 zákona o azylu.“

Šestá kapitola této práce se věnuje „Pojmu vážné újmy v širších souvislostech,“ neboť považuji za důležité vykreslit i související otázky s tímto pojmem. V této kapitole se zabývám původci vážné újmy, poskytovateli ochrany před ní, jejím důkazním břemenem a standardem vnitrostátní ochrany.

ABSTRACT

This diploma thesis with the topic of „The Concept of Serious Harm in Refugee Law“ had three basic objectives. The first one was to analyse single notions which belong to the concept of serious harm. The second objective was to compare the concept of serious harm under the Qualification Directive and under the Czech Asylum Act. By means of the interpretation of single notions of serious harm and the comparison of the Qualification Directive with the Czech Asylum Act, I managed to answer the question „who is protected by Article 15 of the Qualification Directive and the second section of paragraph 14a in the Czech Asylum Act,“ which was the third basic objective of this diploma thesis, and at the same time its research question.

My diploma thesis is structured into 6 chapters, further it contains the list of abbreviations, the introduction, the conclusion, the list of literature, the Czech and English abstract, and key words. The first chapter deals with the evolution of the concept of serious harm since the year 2001 till the contemporary version of the Qualification Directive from the year 2011, and with the incorporation of this concept into the Czech Asylum Act. From the depiction of history of the concept of serious harm in this chapter, it resulted how uneasy it was for the member states of the European Union to agree upon the final versions of notions falling within the concept of serious harm.

The most important parts of this diploma thesis are chapter two, three, four and five which analyse single notions falling within serious harm. I used the judicature of the European Court of Human Rights, House of Lords and the Asylum and Immigration Tribunal of Great Britain, as well as judgments of the Czech Supreme Administration Court to analyse all notions. Further I compare the Qualification Directive and the Czech Asylum Act, and from this comparison it resulted that the Czech Asylum Act did not exactly transpose this Directive. Thanks to interpretation of single notions and performed comparison, I respond to the basic research question „who is protected by Article 15 of the Qualification Directive and second section of paragraph 14a of the Czech Asylum Act.“

The sixth chapter is devoted to the „Concept of serious harm in broader context,“ because I consider to be important to depict related questions with this concept as well. In this chapter I am concerned with actors of serious harm, actors of protection, its burden of evidence, and the standard of internal protection.

KLÍČOVÁ SLOVA

vážná újma

mučení

nelidské či ponižující zacházení nebo trest

vážné a individuální ohrožení života nebo nedotknutelnosti civilisty

svévolné násilí

mezinárodní nebo vnitrostátní ozbrojený konflikt

KEY WORDS

Serious harm

Torture

Inhuman or degrading treatment or punishment

Serious and individual threat to life or person of civilian

Indiscriminate violence

International or internal armed conflict